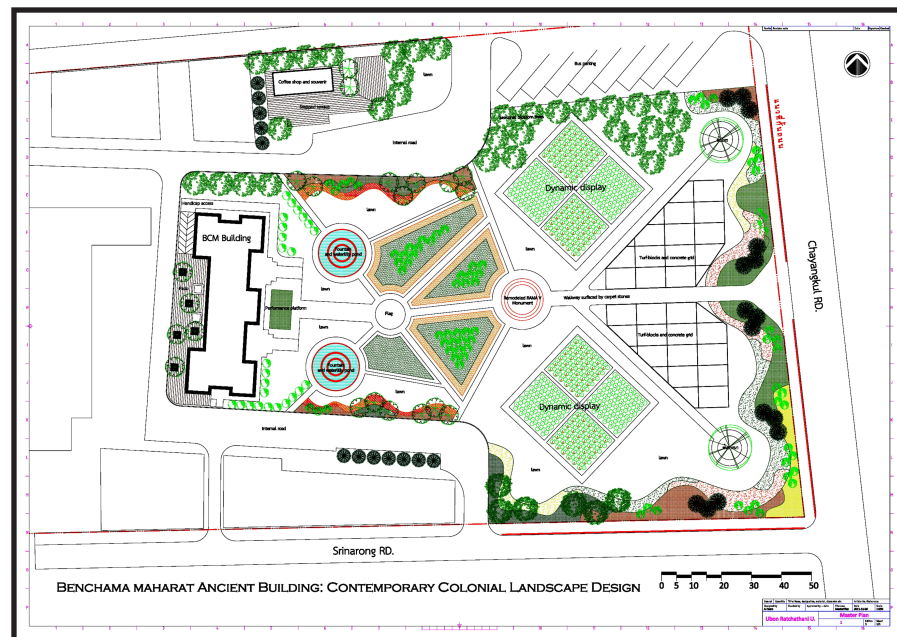
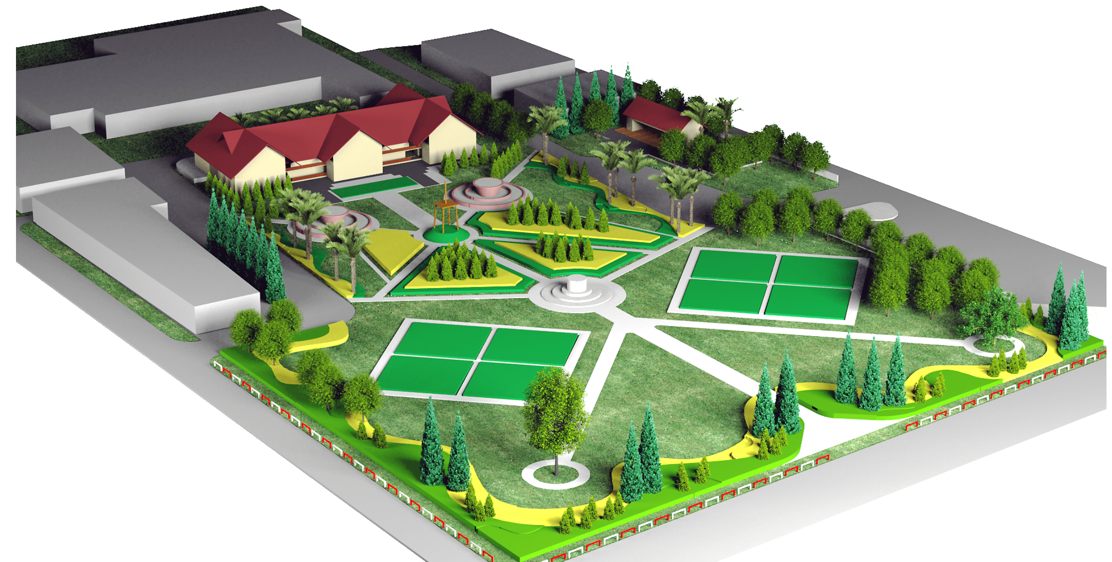
The design of the Benchama Maharat ancient building is influenced by the Dutch and Thai architecture. The balance of design combination makes this building so unique that it was registered by the Fine Arts Department as a national historic site on September 30, 2002. Unfortunately, the environment of the building downgrades the elegance of the building, and the entire historic site. This design project was launched to physically and spiritually improve the site aiming to enhance the beauty of this national treasure. The concepts of contemporary landscape design was applied to create a contemporary colonial garden. The master plan of this historic site is intended to be used as a design mediation for people to share their desires. The actual construction could be a result of evolutionary process of site planning and design among multi-stakeholders. Since then, the master plan and this document could be a part of site development achievement.

Modeling and Designing Unit
Faculty of Agriculture
Ubon Ratchathani University
Warinchamrab
Ubon Ratchathani
http://www.agri.ubu.ac.th/~warong/wnaivinitPage/Publish/Home.html

Modeling and Designing Unit

Contemporary Colonial Landscape Design

วรงศ์ นัยวินิจ, ภาคภูมิ สืบนุการณ์, รักเกียรติ แสนประเสริฐ, ทวีศักดิ์ วิยะชัย

Naivinit, W. Suebnukarn, P. Sanprasert, R. Wiyachai, T.

ภูมิสถาปัตยกรรมโบราณสถานแห่งชาติ อาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช

Landscape Architecture of National Historic Site Benchama Maharat Building

วรงค์ นัยวินิจ, ภาคภูมิ สืบนุการณ์,

รักเกียรติ แสนประเสริฐ, ทวีศักดิ์ วิยะชัย

ภูมิสถาปัตยกรรมโบราณสถานแห่งชาติ อาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช

คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ธันวาคม 2554

Warong Naivinit, Parkpoom Suebnukarn,
Rukkeit Sanprasert, Taweesak Wiyachai

Landscape Architecture of National Historic Site

Benchama Maharat Building

Modeling and Designing Unit
Faculty of Agriculture, Ubon Ratchathani University

December 2011

กิตติกรรมประกาศ

คณะทำงานขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบในครั้งนี้ทุกท่าน สำหรับความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนาแบบภูมิสถาปัตยกรรมของโบราณสถานอาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช คณะทำงานขอขอบคุณคณะกรรมการดูแลรักษาโบราณสถานอาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช รวมทั้งคุณครูและศิษย์เก่าของโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชที่สนับสนุนการดำเนินการโครงการนี้

คณะทำงานขอขอบคุณ ดร. Norman Mangnall สำหรับการแก้ไขรายงานการวิจัยในส่วนของภาษาอังกฤษ สุดท้ายคณะทำงานขอขอบคุณมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีที่ได้สนับสนุนทุนสำหรับดำเนินการวิจัย และขอขอบคุณคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี สำหรับการอนุญาตให้ใช้สิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นเพื่อให้โครงการนี้สำเร็จลุล่วง

Acknowledgements

We wish to express our profound gratitude and honest appreciation to all participants for their excellent cooperation throughout this design process. We are highly thankful to the Benchama Maharat Ancient Building Development Committee, teachers and alumni of the Benchama Maharat School who encourage and support us to carry out this project

Our sincere thanks are due to Dr. Norman Mangnall for editing our final research report. Without you, we would never have been confident to publish this report

Acknowledgement is also given to the financial support for this research project granted by Ubon Ratchathani University. Finally, we gratefully thank our faculty for willingly providing necessary facilities to complete this project.

สรุปย่อเกี่ยวกับโครงการ

โครงการ:	ภูมิสถาปัตยกรรม โบราณสถานแห่งชาติ อาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช
สถานที่:	อำเภอเมือง, จังหวัดอุบลราชธานี, ประเทศไทย
ขนาดพื้นที่:	28,459 ตารางเมตร
หน่วยงาน:	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
คณะทำงาน:	Modeling and designing unit, คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ระยะเวลาโครงการ:	กำลังดำเนินการ
ราคาประเมิน:	42,458,037 บาท

Project summary

Project name:	Landscape Architecutre of National Hitoric Site: Benchama Maharat Building
Location:	Meuang, Ubon Ratchathani, Thailand
Area:	28,459 square meters
Client:	Ubon Ratchathani University
Design team:	Modeling and designing unit, Faculty of Agriculture, Ubon Ratchathani University
Date:	On-going project
Estimated cost of construction:	42,458,037 baht

สารบัญ

Contents

บทนำ

เป็นเวลากว่า 100 ปีที่โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช ได้ดำเนินการให้การศึกษาแก่เยาวชนทั้งของจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดอื่น ๆ โดยรอบ โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชถือเป็นสถานศึกษาที่สำคัญและมีประวัติที่ยาวนานคู่กับการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย โรงเรียนแห่งนี้ได้ถูกตั้งขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ. 2440 โดยอยู่ในพื้นที่ของวัดสุปัฏวนารามและใช้ชื่อว่า โรงเรียนอุบลวิทยาคม เนื่องจากจำนวนนักเรียนที่เพิ่มมากขึ้น โรงเรียนจึงถูกย้ายไปสร้างบนพื้นที่ใหม่บริเวณทิศตะวันออกเฉียงเหนือของทุ่งศรีเมืองในปี พ.ศ. 2458 และเปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็น โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช

ด้วยเหตุผลเดิมคือเพื่อรองรับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มมากขึ้น โรงเรียนจึงถูกย้ายอีกครั้งในช่วงที่เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทย พ.ศ. 2478 ไปบริเวณกรมทหารเก่าซึ่งย้ายไปตั้งอยู่ที่อำเภอวารินชำราบ บนพื้นที่แห่งใหม่นี้ได้มีการก่อสร้างอาคารเรียนหลังใหม่ขึ้นซึ่งเป็นอาคารหลังที่ 2 ของโรงเรียน อาคารที่กล่าวนี้คือหลังที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของทุ่งศรีเมืองในปัจจุบัน

อาคารเรียนหลังใหม่มูลค่า 40,000 บาทในเวลานั้นเป็นอาคารสองชั้นทรงมะนิลา[1] มีพื้นที่ใช้สอย 2,376 ตารางเมตร สร้างด้วยไม้เนื้อแข็งทั้งหมด โดยประตูและหน้าต่างเป็นไม้สัก ตัวอาคารตั้งบนฐานที่ก่อด้วยซีเมนต์ ด้านหน้ามีมุขสามมุขเรียงกัน หลังคามุงด้วยกระเบื้อง ผู้ออกแบบอาคารคือ พระ

---

[1] อาคารทรงมะนิลา เป็นอาคารหลังคาปั้นหยาและมีจั่วด้านหน้าเชื่อว่าได้รับอิทธิพลมาจากสถาปัตยกรรมของชาวฮอลันดา ประเทศฮอลแลนด์ (Netherlands) ได้เริ่มมีให้เห็นอย่างประปรายในสมัยรัชกาลที่ 5 ถ้าเป็นเรือนชั้นเดียวมักทำด้านหน้าเป็นฉลียงทางเดินและมีแนวเสาระเบียง (Colonnade) ตามทางเดิน ที่หน้าจั่วจะไม่มีลวดลายฉลุ แต่ทำเป็นลายนูนเส้นวงกลมอยู่กลางและมีปีกสามเหลี่ยมสองข้าง ส่วนครีบชายคาเป็นแบบขนมปังขิง มีฉลุเป็นหยาดน้ำฝนลักษณะลายละเอียดอ่อนมาก ที่ยอดหน้าจั่วจะมีเสากลึงข้างบนและเสี้ยมปลายแหลม หลังคาบางส่วนล้มเข้าหากันเหนือบานประตูช่องลมเป็นรูปโค้งมีกรอบและลายฉลุ ลายทึบ เรือนไม้มะนิลาหรือขนมปัง มีข้อสังเกต คือ

1. หน้าจั่วไม่มีลายฉลุอย่างหรูหรามีแต่ครีบหลังคากับลายฉลุใต้มุมแหลมของจั่ว
2. มีช่องลมเหนือหน้าต่างโค้งและบางทีก็มีกันสาด
3. เสาที่มุขหรือเฉลียงจะเป็นเสากลมโดยกลึงอย่างงดงาม
4. บางแห่งมีทวยหูช้างใต้ชายคาหรือทำเป็ยแบบทวยหูช้างตรงมุมหัวเสากับคานด้านบน

สาโรจน์ รัตนนิมาน สถาปนิกประจำกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการในปัจจบัน) โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชในขณะนั้นมีพื้นที่ทั้งหมด 40 กว่าไร่ นับว่าเป็นโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่มาก (เบ็ญจะมะมหาราชสมาคม, 2551) รูปแบบสถาปัตยกรรมมีลักษณะเฉพาะโดยผสานสถาปัตยกรรมทางยุโรปเข้ากับสถาปัตยกรรมไทยและของท้องถิ่น รูปแบบสถาปัตยกรรมในยุคเดียวกันที่สำคัญจะพบได้ในรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 ถึง รัชกาลที่ 7 ได้แก่ พระราชวังเกาะสีชัง พระราชวังสนามจันทร์ พระราชวังบ้านปืน โรงเรียนมาแตร์เดอี และสถานฑูตหลายแห่งในกรุงเทพมหานคร แต่รูปแบบทางภูมิสถาปัตยกรรมของประเทศไทยในยุคสมัยนั้นยังไม่มีความชัดเจน ดังนั้นการจัดพื้นที่ต่าง ๆ รอบตัวอาคารไม้หลังนี้จึงไม่มีแนวคิดหลักทางภูมิสถาปัตยกรรม และด้วยที่โรงเรียนเป็นสถานที่ราชการไม่ได้เน้นความสวยงามของพื้นที่โดยรอบมากนัก การกำหนดการใช้พื้นที่จึงใช้การพิจารณาจากความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเท่านั้น โดยจะมีตัวอาคารเป็นจุดนำสายตาอยู่ตรงกลางของพื้นที่ หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ที่มีสนามฟุตบอลและถนนรอบสนาม หน้าอาคารเรียนเป็นที่ตั้งของสาธงขนาดใหญ่สร้างบนพูนดินมีขาเสาธงสี่ขาซึ่งเป็นจุดเด่นที่แตกต่างจากโรงเรียนอื่น ๆ ด้านหลังเยื้องไปทางทิศใต้มีโรงพลศึกษา ด้านหลังบ้านพักครู โรงพัสดุ บ้านพักภารโรง และใช้เนื้อที่หลังสุดสำหรับงานเกษตรกรรม ส่วนทางทิศใต้ที่ติดถนนศรีณรงค์จะมีแนวต้นสนทะเลและคูน้ำ

ในปี พ.ศ. 2513 โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชได้ย้ายโรงเรียนไปตั้งอยู่ที่บ้านท่าวังหิน ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนในปัจจุบัน แต่อาคารเรียนหลังเก่านั้นยังคงมีการใช้งานโดยส่วนราชการต่าง ๆ ของจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ สัสดีจังหวัด สำนักงานธนารักษ์จังหวัด สำนักงานสถิติจังหวัด และสำนักงานพัฒนาชุมชน จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2543 ได้มีการย้ายส่วนราชการออกทั้งหมด โดยบางส่วนของอาคารยังคงใช้เป็นสถานที่เก็บพัสดุ เนื่องจากอาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชหลังที่ 2 นี้เป็นอาคารที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและยังคงอยู่ในสภาพที่ดี กรมศิลปากรจึงพิจารณาขึ้นทะเบียนและกำหนดเขตที่ดินของ

อาคารหลังนี้เป็นโบราณสถานเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2545 ต่อมาในวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2545 คณะกรรมการอำนวยการจัดระบบศูนย์ราชการได้มีมติเห็นชอบให้ใช้แผนการใช้ที่ดินของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งกำหนดให้ปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเพื่อใช้เป็นที่ตั้งของศูนย์องค์ความรู้ด้านชาติพันธุ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น (สมาคมชาวอุบลราชธานี, 2554) ดังนั้นทางคณะกรรมการจึงขอให้ทางกรมศิลปากรเข้าดำเนินการบูรณะอาคารตามหลักการซ่อมแซมบูรณะในแนวทางอนุรักษ์สถาปัตยกรรม การบูรณะอาคารหลังนี้เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 และเสร็จสิ้นในปี พ.ศ. 2553 ปัจจุบันอาคารหลังนี้กำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินการเพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์องค์ความรู้ของจังหวัดอุบลราชธานี โดยเป็นการทำงานระหว่างหลายหน่วยงานในจังหวัด เช่น มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี สำนักศิลปากรที่ 11 อุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เบ็ญจะมะมหาราชสมาคม เทศบาลนครอุบลราชธานี สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองและภูมิพลังเมืองอุบลราชธานี โดยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นผู้รับผิดชอบการดูแลรักษาอาคารหลังนี้ต่อจากกรมศิลปากร

หลังจากการบูรณะ อาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชหลังที่ 2 ก็ยิ่งมีความสวยงามมาก กับทั้งเหตุการณ์ทางการเมืองเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2553 ที่ศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานีถูกเผาทำลายและถูกรื้อถอนออกไป ทำให้ทัศนียภาพของอาคารหลังนี้ไม่ถูกบดบังอีกต่อไป นอกจากนี้อาคารหลังนี้ยังได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่นประจำปี 2554 ในงานสถาปนิก 54 ที่จัดโดยสมาคมสถาปนิกสยาม จึงนับได้ว่าอาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชหลังที่ 2 มีความสำคัญเป็นที่ภาคภูมิใจของทั้งชาวอุบลและของประเทศชาติ

ด้วยทำเลที่ตั้งของอาคารอยู่ในใจกลางของตัวเมืองอุบล การเดินทางสะดวก และใกล้กับสวนสาธารณะทุ่งศรีเมือง ทำให้พื้นที่นี้เป็นจุดที่เหมาะสำหรับสร้างเป็นจุดท่องเที่ยวเชิงความรู้ของจังหวัดอุบลราชธานี แต่สภาพแวดล้อมของอาคารในปัจจุบันที่เป็นลานจอดรถยังคงเป็นปัจจัยที่ลดความสง่า

งามของโบราณสถานแห่งนี้ รวมทั้งทำให้บริเวณโดยรอบอาคารขาดความร่มรื่น ไม่เหมาะสมกับการเข้ามาเที่ยวชมและศึกษาหาความรู้ในสถานที่ที่จะใช้เป็นศูนย์องค์ความรู้ของจังหวัด ด้วยเหตุนี้ทางคณะวิจัยจึงเห็นว่าการปรับปรุงภูมิสถาปัตยกรรมของบริเวณโดยรอบอาคารหลังนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อส่งเสริมให้ตัวอาคารโดดเด่นยิ่งขึ้นและสามารถใช้บริเวณรอบอาคารเป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อการพักผ่อน สันทนาการ และใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ของประชาชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชหลังที่ 2
2. เพื่อทำการวิเคราะห์ศักยภาพและจุดที่ต้องปรับปรุงของพื้นที่โดยรอบอาคาร
3. เพื่อทำการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมที่อยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่วิเคราะห์และมีสัดส่วนของพื้นที่สีเขียวในบริเวณโดยรอบเหมาะสมกับตัวอาคาร และทำให้อาคารโดดเด่นขึ้น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผังแม่บท (Master plan) ของภูมิสถาปัตยกรรมของอาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชหลังที่ 2
2. การนำผังแม่บทไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาพื้นที่โดยรอบอาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชหลังที่ 2

ตรวจเอกสาร

จังหวัดอุบลราชธานี (มักจะเรียกสั้น ๆ ว่า “อุบล”) เป็นจังหวัดที่อยู่ทางตะวันออกสุดของประเทศครอบคลุมพื้นที่ 15,744 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 25 อำเภอ จังหวัดอุบลเป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นเมืองของนักปราชญ์ (ดูนักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงในภาคผนวก) เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ ความเป็นอุบลราชธานีเป็นผลจากพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อย่างยาวนาน โดยเห็นได้จากประวัติศาสตร์

ภาพที่ 1. ภาพเขียนก่อนประวัติศาสตร์ที่อุทยานแห่งชาติผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี

จังหวัดที่พบว่า พื้นที่แห่งนี้เป็นแหล่งความเจริญรุ่งเรืองตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จากภาพเขียนที่ผาแต้ม (ภาพที่ 1) ที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมวิถีชีวิตของมนุษย์ที่อาศัยใกล้แหล่งน้ำในยุคสำริด (3,000-4,000 ก่อนคริสตศักราช) หอไตรกลางน้ำที่ทุ่งศรีเมืองก็ถือเป็นสถาปัตยกรรมไทยที่โดดเด่น ตัวหอไตรถูกสร้างขึ้นกลางสระน้ำเพื่อป้องกันหนังสือที่ทรงคุณค่าไม่ให้ได้รับความเสียหายจากแมลงเช่นปลวก ความสมดุลระหว่างการออกแบบการใช้งานกับความงามของศิลปะไทยทำให้หอไตรแห่งนี้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2. หอไตรกลางน้ำ วัดทุ่งศรีเมือง

นอกจากนี้จังหวัดอุบลยังมีสถานที่ที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของยุคอาณานิคมที่เจริญรุ่งเรืองเนื่องจากการเปิดการค้าระหว่างสยามและประเทศในยุโรป หนึ่งในสถานที่ที่มีชื่อเสียงคือพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่ตั้งอยู่ในตัวเมืองอุบลราชธานี อาคารพิพิธภัณฑ์นี้เคยถูกใช้เป็นศาลากลางจังหวัดในรัชสมัยของรัชกาลที่ 6 แต่ศาลากลางถูกย้ายไปยังพื้นที่แห่งใหม่ในปี พ.ศ. 2511 เพื่อรองรับกับจำนวนประชากรของจังหวัดอุบลที่มากขึ้น พิพิธภัณฑ์แห่งนี้เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติแห่งแรกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาพที่ 3) หลังจากการบูรณะในปี พ.ศ. 2532, อาคารพิพิธภัณฑ์ก็ถูกใช้เป็นสถานที่สำหรับเก็บรักษาและแสดงโบราณวัตถุของชาติ และใช้จัดกิจกรรมเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 3. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จังหวัดอุบลราชธานี

ท้องถิ่นสู่สาธารณะ การออกแบบทางสถาปัตยกรรมเป็นแบบโคโลเนียล Neo - Palladium มีลักษณะเป็นอาคารชั้นเดียวมุงหลังคาด้วยกระเบื้อง มุขทางเข้าด้านหน้ามีการตกแต่งด้วยลายปูนปั้น อาคารนี้จะเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานระหว่างศิลปะไทยและยุโรป นอกจากนี้สถานที่อีกแห่งหนึ่งในจังหวัดอุบลราชธานีที่บ่งบอกถึงอิทธิพลของสถาปัตยกรรมยุคอาณานิคมคือ อาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช หลังที่ 2 ซึ่งเป็นอาคารที่สวยงามจากการใช้ศิลปะและวัสดุท้องถิ่นร่วมกับสถาปัตยกรรมของชาวดัตช์ (ภาพที่ 4) อาคารหลังนี้ถูกบดบังด้วยศาลากลางจังหวัดเป็นเวลาหลายปี และถูกเปิดเผยต่อสาธารณะในปี พ.ศ. 2553 เนื่องมาจากเหตุจลาจลทางการเมือง

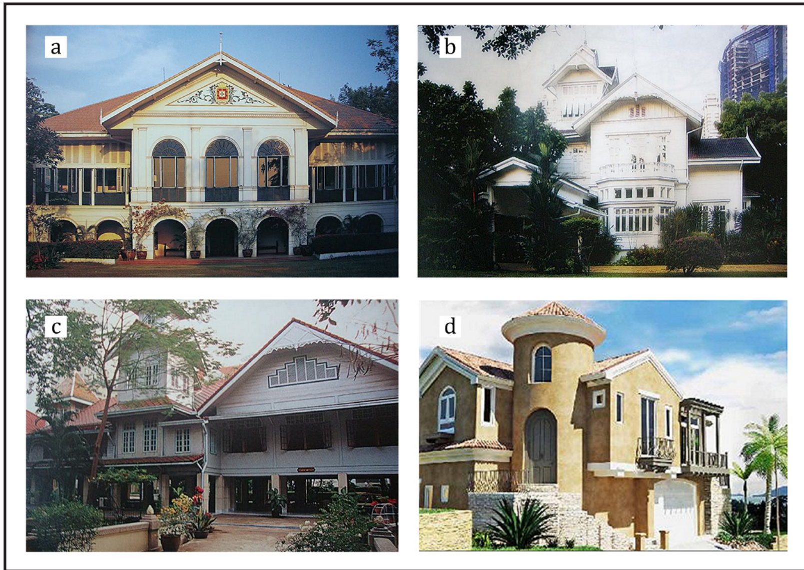

ภาพที่ 4. อาคารโรงรียนเบ็ญจะมะมหาราชหลังที่ 2

เพื่อให้เข้าใจถึงแนวคิดการออกแบบของอาคารนี้จำเป็นจะต้องศึกษาสถาปัตยกรรมและการออกแบบภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้องที่เกิดขึ้นในยุคอาณานิคม รูปแบบสถาปัตยกรรมโคโลเนียลคือการออกแบบอาคารที่สำคัญของยุคอาณานิคม ศิลปะโคโลเนียลหมายถึงศิลปะของประเทศเจ้าอาณานิคมที่เกิดขึ้นในประเทศที่เป็นอาณานิคม รูปแบบของอาคารยุคอาณานิคมแตกต่างกันไปตามศิลปะของประเทศเจ้าอาณานิคม เช่นโปรตุเกส, ฮอลแลนด์, ฝรั่งเศส, อังกฤษและสเปน และศิลปะของประเทศที่เป็นอาณานิคม แต่รูปแบบอาคารมักจะประกอบไปด้วยมีศิลปะคลาสสิกของกรีซและโรมัน (Wikipedia contributors, 2011)

ศิลปะและการออกแบบสวนยุคโคโลเนียล

อาคารยุคอาณานิคมของชาวดัตช์เป็นรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะหลักคือมีหลังคาจั่วแบบปั้นหยาตามความยาวของอาคาร

ภาพที่ 5. อาคารแบบโคโลเนียลที่พบในประเทศไทย: สถานฑูตโปรตุเกส (a); สถานฑูตเนเธอร์แลนด์ (b); the Ursulin Church and Convent, โรงเรียนมาแตร์เดอี (c) ในกรุงเทพ; บ้านโคโลเนียลแบบสเปน ที่ภูเก็ต (d).

สถาปัตยกรรมยุคอาณานิคมของสเปนมักจะมีการตกแต่งแบบบาโร๊คจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของอาคารสไตล์นี้ อาคารอาณานิคมฝรั่งเศสจะเป็นลักษณะการก่อสร้างด้วยไม้หลังคาซ้อนกันและมีซุ้มประตูรอบตัวบ้าน และปรับเปลี่ยนเป็นลักษณะครึ่งไม้ครึ่งปูนในเวลาต่อมา (Wikipedia contributors, 2011)

ในประเทศไทยรูปแบบสถาปัตยกรรมยุคอาณานิคมได้เข้าสู่ประเทศเป็นครั้งแรกในช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ลักษณะอาคารนี้ถูกเรียกรวมกันว่า “ตึกฝรั่ง” สถาปัตยกรรมของประเทศเจ้าอาณานิคมที่ถูกนำไปก่อสร้างในประเทศอาณานิคมจะถูกปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะกับสภาพอากาศที่วัสดุก่อสร้าง โดยในประเทศไทยจะมีการรวมศิลปะไทยและภูมิปัญญาพื้นเมืองเข้ากับรูปแบบสถาปัตยกรรมยุโรป (ภาพที่ 5) อย่างไรก็ตามวิวัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับงานภูมิสถาปัตยกรรมโคโลเนียลของประเทศไทยกลับไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน

ในทางตรงกันข้ามการออกแบบงานภูมิสถาปัตยกรรมของยุคอาณานิคมในทวีปยุโรปนั้นมีการพัฒนาค่อนข้างชัดเจนโดยมีพื้นฐานมาจากการจัดสวนยุคทิวดอร์และสวนยุคกลาง (Tudor and Medieval period) ขนาดของสวนจะขึ้นกับขนาดของครอบครัว สวนจะปลูกรอบ ๆ สิ่งก่อสร้าง เช่น บ้าน โรงนา, รั้ว, โรงเลี้ยงสัตว์ทางเดินและบริเวณโดยรอบพื้นที่ทำงาน (The Consumer Horticulture Center, 2003) แต่ก็พบว่าบางแห่งจะไม่มีการปลูกต้นไม้รอบบ้าน เช่นสวนในยุควิคตอเรีย อย่างไรก็ตามพบว่าหลักฐานเอกสารที่เกี่ยวกับสวนสไตล์โคโลเนียลนี้มีค่อนข้างน้อยเนื่องจากสวนแบบนี้เกิดในช่วงที่ศิลปะเป็นสิ่งต้องห้าม และเมื่อสวนแบบนี้เริ่มมีการพัฒนากลับเกิดสงครามระหว่างอังกฤษและฝรั่งเศส ข้อจำกัดเหล่านี้ยังทำให้รูปแบบสวนนี้มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากแม้กระทั่งในยุโรปที่เป็นแหล่งกำเนิดสวนแบบนี้ แต่พบว่ามีเอกสารเกี่ยวกับการวิวัฒนาการของสวนแบบโคโลเนียลในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งมีการแบ่งไว้ 3 รูปแบบ (Favretti and DeWolf Jr, 1972)

สวนพลีมัทธ (The Plymouth plantation) ได้รับการพัฒนาระหว่างศตวรรษที่ 17 และ 18 บนพื้นที่ทำการเกษตร สวนพลีมัทธจะเน้นการจัดการใช้งานบนที่ดินมากกว่ามุมมองด้านความงาม จุดเด่นของสวนพลีมัทธก็คือตัวบ้านและโรงเก็บอุปกรณ์การเกษตร ในขณะที่การแบ่งพื้นที่จะขึ้นกับหลักการใช้งานและความต้องการของครอบครัว โดยสถานที่ตั้งของบ้านจะอยู่บนที่สูง มีสวนปลูกอยู่ใกล้บ้าน ล้อมด้วยรั้วและไม่มีการออกแบบสวน เนื่องจากความสำคัญจะอยู่ที่การใช้งาน ขนาดของสวนจึงขึ้นอยู่กับจำนวนแรงงานของครอบครัวที่ดูแลสวน พืชที่ปลูกก็จะเป็นผักและสมุนไพร และมีปลูกดอกไม้บ้างแต่เพื่อใช้ทำสร้างกลิ่นหอมให้กับเครื่องอุปโภคบริโภค เนื่องจากสวนพลีมัทธไม่มีการวางผัง ทำให้ไม่มีการวางรูปแบบทางเดินสวนที่เป็นแนวในการจัดสวนแบบโคโลเนียลที่เน้นการจัดสวนแบบประดิษฐ์ (Formal style) ในเวลาต่อมา

The gardens of merchants and townsmen มีลักษณะการจัดสวนแบบประดิษฐ์ (Formal style) ที่สวนมีลักษณะสมมาตรโดยมีทางเดินตรงกลางเป็นแกนหลักและมีสวนขนานไปกับทางเดินและสวนทั้งสองด้านจะ

เหมือนกัน (Favretti et al., 1972) สวนนี้เลียนแบบรูปแบบสวนที่พบในยุโรป ซึ่งเป็นบ้านเกิดของเจ้าของบ้านที่มักจะเป็นพ่อค้าจากยุโรป ทางเดินในสวน ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ นอกจากทางเดินหลักแล้วยังมีทางเดินรองแยก ออกจากทางเดินหลัก จะมีจุดนำสายตาตรงปลายทางเดินเช่น รูปปั้น น้ำพุ สิ่ง สำคัญที่ทำให้สวนแบบนี้แตกต่างจาก “สวนพลีมัทธ” คือการออกแบบสวน และการใช้งานแปลงพรรณไม้ขนาดใหญ่เพื่อให้สวนมีความงดงาม การที่สวน ได้รับออกแบบก่อนสร้างจริงทำให้สวนรูปแบบนี้กลายเป็นวิธีการจัดสวนที่เป็น ระบบมากขึ้น ลักษณะของพืชที่ใช้จะสัมพันธ์กับรูปแบบของทางเดิน รั้วถือเป็น องค์ประกอบที่สำคัญที่เพิ่มความเป็นส่วนตัวและการป้องกันอันตรายจากสัตว์ พรรณพืชที่ใช้จะแตกต่างขึ้นกับความชอบของเจ้าของ แต่โดยทั่วไปจะประกอบ ด้วย ไม้พื้นเมือง, ไม้ผล, ไม้พุ่ม, สมุนไพร, ผัก นอกจากนี้ยังมีการตัดแต่งต้นไม้ ให้เป็นรูปทรงเรขาคณิตก็ถูกนำมาใช้ในสวน The gardens of merchants and townsmen

The gardens of wealthy landowners เป็นการผสมผสานกัน ของการออกแบบจัดสวนแบบประดิษฐ์กับสวนแนวธรรมชาติ (Naturalistic garden) รูปแบบสวนนี้ได้รับความนิยมอย่างมากโดยเฉพาะสวนที่ออกแบบ โดย Brown เรียกกันว่า Lancelot “Capability” Brown ในศตวรรษที่ 18 ลักษณะที่โดดเด่นของสวนคือ การที่มีทะเลสาบ มีพื้นที่เปิดโล่งที่เป็นสนาม หญ้าและการใช้ไม้พุ่มจัดตกแต่งสวน (Favretti et al., 1972) แม้ว่าการจัด สวนในสไตล์ธรรมชาตินี้จะได้รับความนิยมมากแต่ในสวนสไตล์นี้ก็ยังรักษาสวน แบบประดิษฐ์ไว้โดยเฉพาะบริเวณรอบ ๆ อาคารที่พักอาศัย รั้วผนังหรือกำแพง ล้อมรอบมักจะถูกแทนที่ด้วยการปรับพื้นที่ในเกิดความแตกต่าง เช่นการขุด คลองกว้างที่ปลายทางเดิน ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างบรรยากาศที่ทำให้ผู้ที่เข้าชมสวนเกิด ความประทับใจเรียกกันว่า ha - ha wall ซึ่งจะทำให้เกิดการแบ่งพื้นที่ใช้สอยที่ ไม่สะดุดตาเท่ากับรั้วกำแพงแบบเดิม ๆ แต่สร้างความประหลาดใจเมื่อพบเห็น (Favretti et al., 1972)

ลักษณะโดยทั่วไปของการจัดวางผังภูมิสถาปัตยกรรมยุคอาณานิคม (โคโลเนียล)

1. มีแปลงไม้พุ่มไม้คลุมดินอยู่ในกรอบรูปทรงเรขาคณิตโดยเฉพาะทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า
2. ต้นไม้จะปลูกในระยะชิดให้เป็นกลุ่มแน่นเพื่อให้มีพื้นที่ใช้สอยสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ
3. ใช้ไม้พุ่มหรือรั้วเพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับต้นไม้ที่ปลูกจากสัตว์และลม
4. สร้างผนัง กำแพง หรือ ha-ha wall เพื่อเพิ่มความปลอดภัยและสร้างความเป็นส่วนตัวให้กับผู้พักอาศัย
5. ทางเดินจะปูและอัดบดด้วยกรวดหรือเปลือกหอย
6. ที่ปลายทางเดินจะมีจุดนำสายตาเช่น รูปปั้น หรือ น้ำพุ

สำหรับโครงการวิจัยนี้จะนำเอาวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานีมาใช้ร่วมกับการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมที่ทันสมัยและเข้ากับแบบสถาปัตยกรรมของอาคาร เพื่อให้สามารถตอบสนองกับความต้องการของประชาชนในเมือง การประยุกต์ใช้หลักการระหว่างการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมร่วมสมัยเข้ากับการจัดสวนยุคอาณานิคมน่าเป็นแนวคิดที่เหมาะสมกับการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์แห่งนี้

การออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมร่วมสมัย

วัฒนธรรมเป็นวิวัฒนาการทางความคิดและวัตถุโดยมนุษย์และทำให้เกิดการพัฒนาจริยธรรมและคุณธรรม Albert Schweitzer กล่าวว่าวิวัฒนาการดังกล่าวทำให้เกิดระดับของวัฒนธรรม ซึ่งในแต่ละระดับจะประกอบไปด้วยความรู้ที่หลากหลายและความรู้เองก็มีหลายระดับเป็นผลจากการสะสมความรู้จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งจนกลายเป็นองค์ความรู้ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เราแยกความแตกต่างของพื้นฐานทางวัฒนธรรมออกเป็นสามรูปแบบคือ

ปรัชญาชีวิตและศาสนา, วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ และศิลปะ W. Huber กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นพื้นฐานของ จริยธรรม ตรรกะ และความงาม วัฒนธรรมไม่ได้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่เกิดจากการคิดและจัดการโดยมนุษย์ การออกแบบของสวนสาธารณะเพื่อเป็นตัวแทนทางวัฒนธรรมสำหรับชุมชนจะต้องตอบสนอง จริยธรรม ตรรกะและความงามที่แสดงถึงตัวตนของชุมชนนั้น (Schmidt, 2009)

การออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมร่วมสมัยเป็นแนวความคิดค่อนข้างใหม่ที่ถูกใช้ได้อย่างลงตัวกับรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ทันสมัย โดยที่ตัวภูมิสถาปัตยกรรมก็มีลักษณะเด่นในตัวเองเทียบเท่ากับความโดดเด่นของสถาปัตยกรรมที่มีอยู่ และตัวสถาปัตยกรรมเองถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของพื้นที่ ในต้นพุทธศักราชที่ 2500 งานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ได้ทำให้เกิดรูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมที่ทันสมัยเพื่อสอดรับกับงานสถาปัตยกรรมโดยการนำเอาสีสันสดใส พื้นผิววัสดุแบบใหม่ ๆ มาใช้ร่วมกับแนวความคิดและรูปแบบของภูมิสถาปัตยกรรมที่ค่อนข้างจะเป็นเชิงนามธรรมที่เน้นความงามของธรรมชาติให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตที่ทันสมัย แม้ว่าการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมร่วมสมัยมีความเหมาะสมกันกับงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ แต่หลักการก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับรูปแบบสถาปัตยกรรมอื่น ๆ ได้

การออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมแนวนี้จะมีการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะจากการปรับปรุงพื้นที่ใช้สอยภายนอกให้ตอบสนองต่อความต้องการและเสริมให้เกิดประสบการณ์ที่ดีต่อผู้ใช้ เป็นแนวคิดที่การพัฒนากับความคงอยู่ของธรรมชาติมีความสำคัญเท่าเทียมกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่สมดุลระหว่างงานสถาปัตยกรรมและพื้นที่โดยรอบ (Halper, 2009) ภูมิสถาปัตยกรรมที่ทันสมัยมักจะมีการสร้างหรือนำเอาโครงสร้างต่าง ๆ (Hardscape) มาใช้เป็นองค์ประกอบของสวนเพื่อลดภาระการบำรุงรักษาพรรณพืช และเพิ่มพื้นที่ใช้สอยภายนอก ต้นไม้อาจจะถูกนำมาใช้ในรูปแบบที่แตกต่างจากการจัดสวนแบบเดิม ๆ เช่นการจัดสวนกระถางสำหรับพื้นที่ขนาดเล็ก การจัดสวนแนวตั้ง ในขณะที่สนามหญ้าและองค์ประกอบสวนเช่น น้ำพุ ถือว่าเป็นสิ่งที่พบได้ทั่วไป

จะเห็นได้ว่าการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมแนวนี้ตัวของพรรณไม้เองไม่ได้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด

ประสบการณ์ที่ผู้ใช้ได้รับถือเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมร่วมสมัยซึ่งเป็นหลักการที่สอดคล้องกับการออกแบบและวางแผนการใช้พื้นที่ของชุมชนที่เน้นการตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ต้อง “อาศัยและใช้พื้นที่” และสิ่งนี้ก็ถือว่าเป็นหนึ่งหลักการของงานออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมในยุคที่ 4 ที่ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงมนุษย์ให้เป็นหนึ่งเดียวกับสิ่งแวดล้อม (Motloch, 2001) การออกแบบและวางแผนการใช้พื้นที่ของแต่ละโครงการ แต่ละพื้นที่นั้นย่อมแตกต่างกันซึ่งเป็นผลจากความแตกต่างของปัจจัยทางกายภาพและสังคม แต่กระบวนการออกแบบโดยทั่วไปแล้วจะคล้ายกัน โดยเริ่มต้นจากการวิจัย การวิเคราะห์ และจบที่การสังเคราะห์ผลออกมาในรูปแผนแม่บท

กระบวนการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม ของโบราณสถานแห่งชาติ อาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช

กระบวนการออกแบบภูมิสภาปัตยกรรมโดยทั่วไปจะเป็นกระบวนการที่หมุนวนและไม่ได้มีกฎข้อบังคับในการดำเนินการว่าจะต้องเคร่งครัดเป็นไปตามขั้นตอนแม้ว่าจะมีเอกสารที่เกี่ยวกับขั้นตอนการออกแบบเป็นแนวทางให้ปฏิบัติ แต่ในความเป็นจริงขั้นตอนการออกแบบจะกลับไปกลับมาโดยเฉพาะในระหว่างการระบุปัญหาที่พบให้ชัดเจน การวิเคราะห์ข้อมูล และการกำหนดแนวความคิดภูมิสถาปนิกหลายคนมักจะเริ่มกระบวนการออกแบบโดยการจินตนาการและร่างแนวคิดการออกแบบในขณะที่พูดคุยกับลูกค้า โดยทั่วไปแล้วเป็นการยากที่จะแยกกระบวนการออกแบบออกจากผลของการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ดังนั้นสำหรับโครงการนี้ผลของงานวิจัยจึงถูกรวมไว้ในส่วนของกระบวนการ

ออกแบบ

การวิจัยและการวิเคราะห์

ขั้นตอนแรกซึ่งน่าจะเป็นขั้นตอนที่มักจะผิดพลาดได้ง่ายเนื่องจากดูเป็นเรื่องง่าย ๆ แต่มักจะทำให้ผลของการออกแบบไม่สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด นั่นคือการระบุสิ่งที่เป็นปัญหาให้ชัดเจนเพราะจะมีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจในการกำหนดแผนและวางผังของการใช้พื้นที่ (Lynch and Hack, 1994) ดังนั้นเมื่อจะต้องออกแบบ สิ่งจำเป็นก็คือการกำหนดปัญหาที่ต้องการแก้ไขก่อน ความล้มเหลวในการแก้ปัญหานอกจากจะเกิดจากข้อจำกัดของตัวนักออกแบบเองแล้ว พบว่าส่วนใหญ่เกิดจากการที่ไม่ได้ระบุและสรุปประเด็นของปัญหาให้ชัดเจน (Motloch, 2001)

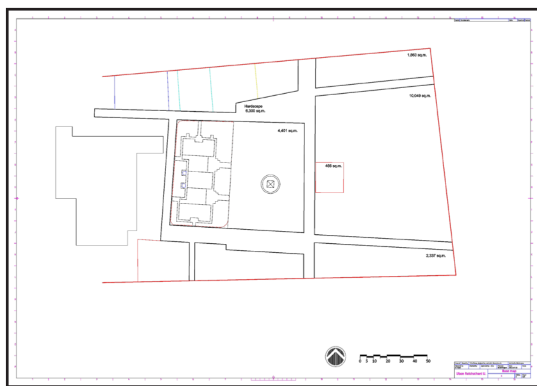
เมื่อปัญหามีการกำหนดไว้อย่างดีซึ่งปกติจะทำร่วมกับลูกค้า, ส่วนงานวิจัยของโครงการก็จะเริ่มขึ้น การศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวกับสถานที่ในทุกแง่มุมถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องทำ ไม่ว่าจะเป็นมุมมองด้านประวัติศาสตร์ รูปแบบการใช้ที่ดิน ปัจจัยด้านวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคม รวมทั้งความต้องการของผู้ใช้ ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะส่งผลให้แผนแม่บทสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ทั้งเชิงกายภาพและสังคม ความเข้าใจศักยภาพ ข้อจำกัดและเงื่อนไขของโครงการจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่ต้องนำไปใช้ในขั้นตอนการออกแบบ (Booth, 1983)

การจัดทำแบบผังพื้นที่

ข้อมูลเชิงพื้นที่เช่น ผังการสำรวจ, แผนที่ภูมิประเทศ, ภาพถ่ายทางอากาศ, ภาพถ่ายดาวเทียมเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ควรจะต้องมีก่อนจะเริ่มการวิเคราะห์ และการออกแบบ (Booth, 1983; Waterman, 2009) ข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวมักจะเป็นความรับผิดชอบของลูกค้าที่จัดทำให้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับโครงการขนาดใหญ่ ข้อมูลพื้นฐานอาจจะอยู่ในรูปแบบของพิมพ์เขียว

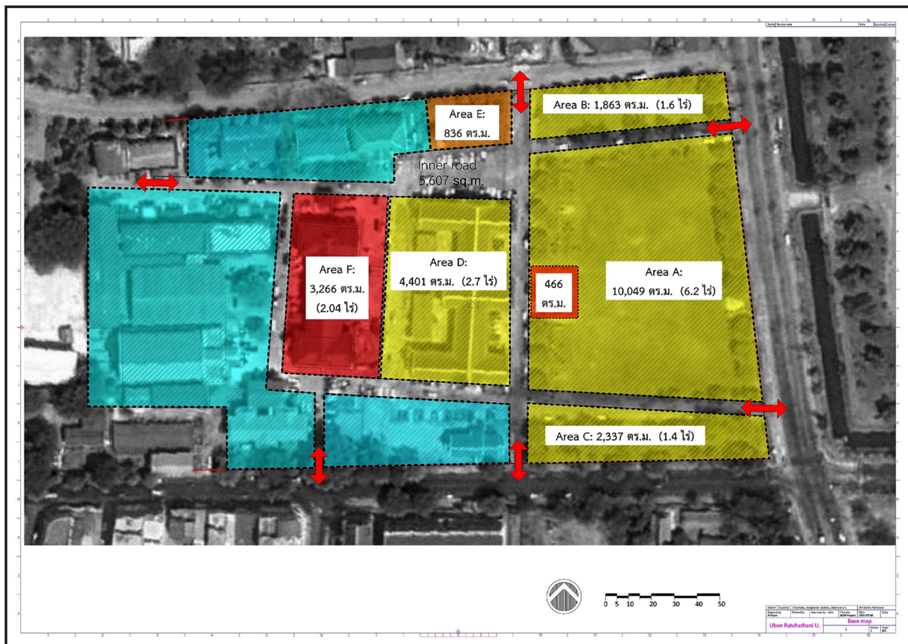
และ/หรือ เป็นไฟล์ดิจิตอลจำพวก AutoCAD หรือไฟล์ภาพ แม้ว่าจะมีข้อมูลพื้นฐานครบถ้วน ภูมิสถาปนิกก็จะต้องเข้าสำรวจพื้นที่และตรวจสอบข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวเพื่อให้แน่ใจว่าเอกสารที่ได้รับจากลูกค้านั้นตรงกับสิ่งที่ปรากฏในพื้นที่จริง หากข้อมูลที่ไม่ถูกต้องเพียงพอ ภูมิสถาปนิกก็จะต้องทำการแก้ไข โดยอาจจะทำการปักหมุดรังวัดแบบง่ายๆ จนกระทั่งการว่าจ้างทำการสำรวจรังวัดสำหรับการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมของโบราณสถานแห่งชาติอาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชหลังที่ 2 ไม่พบว่ามีข้อมูลพื้นฐานที่กล่าวมา ดังนั้นคณะทำงานจึงต้องจัดทำแบบผังพื้นที่เอง

เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2553 ก่อนที่คณะทำงานได้รับเงินสนับสนุนจากทางมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี คณะทำงานได้ทำการปักหมุดรังวัดแบบง่ายๆ เพื่อวัดขนาดของอาคารและพื้นที่รอบอาคาร จากนั้นทำการสร้างร่างของแบบผังพื้นที่ในโปรแกรม AutoCAD และเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของร่างจึงมีการนำเครื่องระบุพิกัดตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ (GPS) มาใช้สำรวจพื้นที่อีกครั้งในวันที่ 30 พฤษภาคม 2553 แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวางซ้อนกับร่างของแบบผังพื้นที่ในโปรแกรม AutoCAD และใช้โปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ทำการปรับร่างแบบผังพื้นที่ให้ตรงกับข้อมูลพิกัดที่วางซ้อนเพื่อสร้างแบบผังพื้นที่ที่สมบูรณ์ (ภาพที่ 6) อย่างไรก็ตามหลังจากที่ประชุมคณะกรรมการพัฒนาโบราณสถานแห่งชาติอาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชหลังที่ 2 มีมติว่าให้มีการปรับปรุงภูมิสถาปัตยกรรมควรจะครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดแทนที่จะเป็นเพียงอาคารและพื้นที่ขนาดเล็กรอบตัวอาคาร มติข้อนี้สอดคล้องกับหลักการของการอนุรักษ์ภูมิทัศน์ของพื้นที่ประวัติศาสตร์ ตามที่ระบุไว้โดย Turner, S.L. (1988),

ภาพที่ 6. แบบผังของพื้นที่สร้างจาการรังวัดแบบง่ายๆ ร่วมกับการใช้เครื่องระบุพิกัดทางภูมิศาสตร์ (GPS)

ที่ว่า ในปัจจุบันแนวความคิดในการอนุรักษ์สถานที่ประวัติศาสตร์นั้นไม่เพียงแต่มุ่งเน้นเฉพาะตัวอาคาร แต่ยังให้ความสำคัญอย่างมากกับพื้นที่โดยรอบที่ถือว่ามีคุณค่าทางประวัติศาสตร์เช่นกัน งานออกแบบพื้นที่โดยรอบนั้นจำเป็นจะต้องอาศัยการตีความข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และการออกแบบอย่างสร้างสรรค์เพื่อให้เข้ากันได้กับดำเนินชีวิตของผู้คนในยุคปัจจุบันโดยไม่ลืมคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และไม่ใช่แค่การจำลองภาพในอดีตมาไว้ในพื้นที่ ข้อสรุปจากที่ประชุมนี้ทำให้คณะทำงานจะต้องทำการสำรวจพื้นที่เป็นครั้งที่สามเพื่อสร้างแบบผังพื้นที่ที่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดในวันที่ 25 กรกฎาคม 2553 เนื่องจากพื้นที่มีขนาดใหญ่กว่าเดิมค่อนข้างมาก (ประมาณ 14 เท่า) คณะทำงานตัดสินใจที่จะใช้ภาพถ่ายจากดาวเทียมใน Google Earth วางซ้อนแบบผังพื้นที่ วิธีการนี้น่าจะเป็นวิธีที่สะดวกที่จะพิสูจน์ว่าแบบผังพื้นที่ที่สร้างขึ้นนั้นมีความถูกต้องเพียงพอที่จะใช้สำหรับขั้นตอนการออกแบบ (ภาพที่ 7) จากนั้นแบบผังพื้นที่จึงถูกปรับเปลี่ยนให้ตรงกับพื้นที่จริง แบบผังพื้นที่ที่สมบูรณ์เป็นเอกสารที่จำเป็นจะต้องมีก่อนที่จะดำเนินการออกแบบ ในระหว่างการสำรวจภาคสนาม

ภาพที่ 7. การใช้ภาพจาก Google Earth (ถ่ายเมื่อปี 2545) เพื่อทำการยืนยันว่าแบบผังของพื้นที่สร้างขึ้นมีความถูกต้องในระดับที่ยอมรับได้

คณะทำงานยังดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่และความต้องการของผู้ที่ทำงานใกล้กับพื้นที่ที่จะมีการพัฒนา

การเก็บและการวิเคราะห์ข้อมูล

ตัวตนของชุมชนที่เชื่อมโยงกับจิตวิญญาณของสถานที่เป็นสิ่งที่สำคัญ และจะต้องใช้เวลาและความพยายามอย่างมากที่จะทำความเข้าใจ ปัจจัยหลักข้อนี้มักจะเป็นสิ่งที่นักออกแบบมือใหม่มองข้ามไป (Lynch et al., 1994) การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์เชิงพื้นที่คือขั้นตอนที่จำเป็นสำหรับภูมิสถาปนิกที่จะทำความเข้าใจลักษณะของพื้นที่ ศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่ และเพื่อที่จะให้เวลากับการค้นหาจิตวิญญาณของสถานที่ ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่จะประกอบไปด้วย การระบุและการบันทึกลักษณะทั่วไปของพื้นที่และสภาพแวดล้อมที่พบ (เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลว่ามีอะไรบ้างและอยู่ตรงไหน) การวิเคราะห์พื้นที่เป็นวิธีที่นักออกแบบใช้ทำความเข้าใจลักษณะ เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ รวมทั้งเงื่อนไขเชิงพื้นที่และความต้องการของผู้ใช้ นักออกแบบต้องทำการประเมินหาวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ที่คาดว่าจะเป็นผู้ใช้พื้นที่ (Booth, 1983) และต้องตรวจสอบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อกำหนดแนวทางการออกแบบทางกายภาพโดยการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่พบ และระบุแนวทางแก้ปัญหาในแต่ละจุด ผลการวิเคราะห์นี้จะนำไปใช้พิจารณาในการออกแบบ (Motloch, 2001)

คณะทำงานได้ทำการสำรวจพื้นที่ในขณะที่เราทำการปักผัง ส่วนใหญ่จะใช้ภาพถ่ายแสดงให้เห็นปัญหา การสำรวจพื้นที่ของโครงการนี้ทำได้ค่อนข้างง่ายแม้ว่าพื้นที่จะมีขนาดค่อนข้างกว้างแต่ก็ไม่มีความแตกต่างของระดับความสูงมากนัก เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่มีเพียงหกองค์ประกอบที่สำคัญคือ อาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชหลังที่ 2 และเสาธง อนุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รั้วและถนนคอนกรีต ระบบสาธารณูปโภคและต้นไม้เดิม จากผลการสำรวจแสดงให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมภายนอกนั้นเป็นปัจจัยที่ทำให้ตัวอาคารดูเหมือนเป็นโรงเก็บของมากกว่าโบราณสถานแห่งชาติ (ภาพที่ 8) นอกจากนี้การใช้พื้นที่อย่างไม่มีแผนรองรับเช่น งานแสดงสินค้าเชิงพาณิชย์ ยิ่ง

ภาพที่ 8. ภาพถ่ายจากการเข้าสำรวจพื้นที่พบว่ามีการใช้พื้นที่โดยรอบอาคารที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่งกับอาคารที่ได้รับการจดทะเบียนขึ้นเป็นโบราณสถานของชาติ

ทำลายความสวยงามและความสำคัญของตัวอาคาร การวางแผนและออกแบบผังแม่บทของพื้นที่แห่งนี้จึงถือว่าเป็นสิ่งที่จะต้องทำอย่างเร่งด่วน

เนื่องจากโครงการนี้ครอบคลุมพื้นที่ขนาดค่อนข้างกว้าง คณะทำงานจึงแยกทำการวิเคราะห์พื้นที่ออกเป็น 2 ส่วนคือ การวิเคราะห์ภาพรวมของพื้นที่ทั้งหมด และการวิเคราะห์ที่เน้นเฉพาะพื้นที่รอบตัวอาคาร (ภาพที่ 9 และ 10) ผลการวิเคราะห์พื้นที่แสดงให้เห็นว่าจุดด้อยที่สำคัญก็คือต้นไม้เดิมที่มีอยู่และโครงสร้างเช่น รั้วและป้ายโฆษณานั้นปิดกั้นมุมมองสู่ตัวอาคาร ในขณะที่ถนนคอนกรีตภายในและลานจอดรถขนาดใหญ่ด้านหน้าอาคารก็ทำให้ตัวอาคารถูกแยกออกจากพื้นที่โดยรวม สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยลบที่ทำให้คนไม่สนใจที่จะเข้ามาใช้ตัวอาคารและไม่อยากเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่วางแผนไว้สำหรับพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตรแห่งนี้ การที่ทุกคนรวมทั้งผู้ทุพลภาพสามารถเข้าใช้พื้นที่อย่างเท่าเทียมกันเป็นอีกประเด็นที่สำคัญจากผลการวิเคราะห์ และจากข้อเสนอจากกิจกรรมกลุ่มที่ต้องการให้มีบริเวณจุดนัดพบเพื่อจัดกิจกรรม

ภาพที่ 9. แสดงถึงการวิเคราะห์พื้นที่ทั้งหมดพบว่าปัญหามุมมองสู่ตัวอาคารและการใช้พื้นที่ที่ขาดการวางแผนและวางผังเป็นปัญหาที่สำคัญและต้องทำการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

ภาพที่ 10. แสดงถึงการวิเคราะห์พื้นที่ในส่วนตัวอาคารและบริเวณโดยรอบ

กลุ่มภายนอกตัวอาคารได้ถูกเพิ่มเข้าไปแทนที่พื้นที่จอดรถที่ถูกเสนอให้ลดขนาดลง

นอกจากแง่มุมประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของอาคารโบราณสถานแห่งชาตินั้นเป็นปัจจัยที่สามารถดึงคนให้เข้ามาเยี่ยมชม สถานที่ตั้งของอาคารนี้ก็ถือได้ว่ามีศักยภาพสูงสำหรับพัฒนาให้เป็นพื้นที่สาธารณะเนื่องจากอยู่กลางเมืองที่เชื่อมโยงกับระบบการขนส่งสาธารณะ โดยมีถนนสายหลักของเมืองคือถนนชยางกูรติดทางด้านทิศตะวันออกและมีถนนศรีณรงค์อยู่ทางทิศใต้ นอกจากนี้ยังอยู่ใกล้กับสวนสาธารณะทุ่งศรีเมืองซึ่งเป็นสวนสาธารณะที่สำคัญและมีขนาดใหญ่ที่สุดในจังหวัด ศักยภาพเหล่านี้เป็นเหตุผลที่แสดงให้เห็นว่าพื้นที่แห่งนี้ควรได้รับการพัฒนาให้เป็นสถานที่สำคัญแห่งใหม่ของจังหวัด

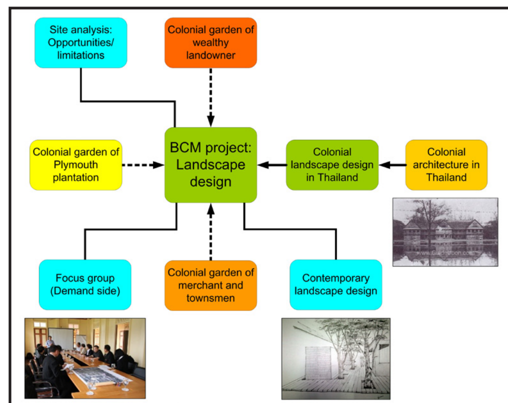
การสัมภาษณ์และกิจกรรมกลุ่ม

การพัฒนาพื้นที่ใด ๆ นอกจากจะขึ้นอยู่กับศักยภาพและข้อจำกัดเชิงกายภาพแล้ว ยังขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ใช้ ดังนั้นความคิดเห็นของผู้ใช้จึงมีอิทธิพลต่อการออกแบบ (Booth, 1983) ความคิดเห็นดังกล่าวสามารถใช้วิธีขอสัมภาษณ์ผู้ใช้โดยตรงหรือผ่านการใช้สื่อสาธารณะและการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่ออภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แม้ว่าการพูดคุยโดยตรงจะเป็นวิธีที่ดีที่จะได้แลกเปลี่ยนความคิดได้อย่างละเอียด แต่กิจกรรมกลุ่มก็มีความเหมาะสมอย่างมากกับการออกแบบโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย ข้อมูลที่ได้จะด้วยการติดต่อโดยตรงหรือผ่านสื่อสาธารณะจะถูกนำไปทำการวิเคราะห์และสรุปรูปแบบของโครงการที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ให้ดีที่สุด สำหรับการวางแผนและการออกแบบพื้นที่ใช้สอยระดับชุมชนที่การแก้ปัญหาและการออกแบบอาจส่งผลกระทบต่อส่วนร่วมนั้นจำเป็นที่จะต้องมีระดมค้นหามุมมองที่หลากหลายจากคนทุกกลุ่ม เทคนิคอื่น ๆ เช่นกิจกรรมกลุ่มเป้าหมายและแบบสอบถามน่าจะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ง่ายกว่าวิธีขอสัมภาษณ์ผู้ใช้โดยตรง

ภาพที่ 11. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านกิจกรรมกลุ่มในวันที่ 1 สิงหาคม 2553 จัดขึ้นที่อาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชหลังที่ 2

โครงการพัฒนาผังแม่บทสำหรับโบราณสถานอาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชหลังที่ 2 ถือเป็นโครงการขนาดกลางเมื่อใช้จำนวนตารางเมตรเป็นตัววัด แต่กลับเป็นโครงการขนาดใหญ่เมื่อดัชนีชี้วัดคือจำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเนื่องจากตอนนี้อาคารหลังนี้ได้กลายเป็นสมบัติของชาติที่ทุกคนมีสิทธิที่จะเสนอแนวความคิดในการพัฒนา แต่จากข้อจำกัดด้านเวลาและเงินสนับสนุนทำให้การระดมความคิดจากการทำประชาพิจารณ์เป็นเรื่องที่ยาก คณะทำงานจึงนำเทคนิคการจัดกิจกรรมกลุ่มมาใช้เพื่อระดมความคิดเห็นหาแนวทางการพัฒนาผังแม่บทร่วมกัน ในวันที่ 1 สิงหาคม 2553 (ภาพที่ 11) โดยที่คณะทำงานได้เตรียมแนวทางการพูดคุยไว้เพื่อให้ทุกคนเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ต้องการ (ดูภาคผนวก) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมถูกคัดเลือกจากหลายสายอาชีพและหลากประสบการณ์ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมดยังเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาแผนแม่บทเพื่อปรับปรุงโบราณสถานอาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชหลังที่ 2 (ดูภาคผนวกสำหรับรายชื่อของผู้เข้าร่วมและข้อสรุปจากกิจกรรมกลุ่ม)

ภาพที่ 12. ผังแสดงให้เห็นกรอบงานวิจัยที่สร้างขึ้นจากข้อมูลการวิเคราะห์และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับหลายฝ่าย

เมื่อปัญหาถูกระบุอย่างชัดเจน มีการศึกษาและเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้อง พื้นที่และความต้องการของผู้ใช้ได้รับการวิเคราะห์ การสร้างโปรแกรมการออกแบบก็จะเป็นขั้นตอนต่อไป

(Lynch et al., 1994)

การพัฒนาสร้างแนวทางการออกแบบ

วัตถุประสงค์ของขั้นตอนนี้คือการพัฒนาแผนการทำงาน (ดูภาคผนวก) และกรอบการทำงานวิจัยโดยมีพื้นฐานจากการอภิปรายกลุ่มและการประชุมหลายครั้งทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กรอบการทำวิจัยได้รับการปรับแก้จากผลของการวิเคราะห์พื้นที่และความต้องการของผู้ใช้ (ภาพที่ 12) ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบสองอย่างถูกสร้างขึ้น ความสัมพันธ์นี้เป็นผลจากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์พื้นที่และการสัมภาษณ์ผู้ใช้ (ตารางที่ 1) นักออกแบบบางคนอาจใช้การวาดรูปลงบนแบบผังของพื้นที่เรียกว่าแผนภาพความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ที่แสดงในตารางที่ 1 ไม่ได้จำกัดแค่ระยะความใกล้-ไกลขององค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน แต่แสดงรวมให้เห็นถึงผลกระทบทางจิตวิทยาในเชิงบวก เชิงลบ หรือเป็นกลางเมื่อองค์ประกอบนั้นถูกนำเสนอจริงในแบบ

ตารางที่ 1. ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ 2 องค์ประกอบที่จะอยู่ในแบบร่างงานภูมิสถาปัตยกรรม

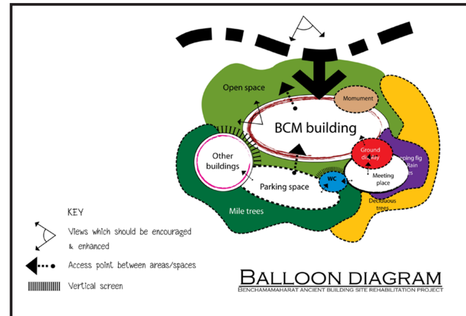
BCM Project: Program relationship

	สนทะเล	ไทร	จามจุรี	ไม้ผลัดใบ	Highlight เช่น ประติมากรรม	บ้านทรงอีสาน	Monument	สนามหญ้า	ลานโสเหล่	ห้องน้ำภายนอก	ที่จอดรถ	ตัวอาคาร BCM	ตัวอาคารอื่นๆ
ตัวอาคารอื่นๆ	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	
ตัวอาคาร BCM	-	-	-	0	0	-	0	+	0	-	-		
ที่จอดรถ	0	-	-	0	-	0	-	+	-	+			
ห้องน้ำภายนอก	0	-	-	0	-	-	-	0	-				
ลานโสเหล่	0	+	+	+	0	+	0	+					
สนามหญ้า	0	+	+	+	+	+	+						
Monument	-	-	-	+	-	-							
บ้านทรงอีสาน	-	-	-	+	+								
Highlight เช่น ประติมากรรม	-	-	-	+									
ไม้ผลัดใบ	0	0	0										
จามจุรี	0	0											
ไทร	0												
สนทะเล													

Legends:
+ Positive relationship
- Negative relationship
0 Neutral relationship

การออกแบบ

การออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมเป็นกระบวนการสังเคราะห์เพื่อ บูรณาการข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์และการใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างแนวทางแก้ปัญหาในรูปแบบผังแม่บทและเอกสารที่เกี่ยวข้อง กระบวนการนี้จะเน้นไปที่การสร้างแนวความคิดการออกแบบโดยทั่วไปจากรูปแบบกราฟิกที่ง่ายแล้วพัฒนาให้มีความสวยงามมากขึ้นและมีรายละเอียดที่สามารถนำไปใช้สร้างจริง

ภาพที่ 13. กราฟฟิกแบบง่ายๆ แสดงในเห็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในแบบร่างงานภูมิสถาปัตยกรรม

แผนภาพวงกลม

แผนภาพวงกลมเป็นขั้นตอนแรกของการออกแบบเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาภาพกราฟิกของการออกแบบ มีวัตถุประสงค์เพื่อระบุความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในผังแม่บท แผนภาพนี้สร้างจากการร่างรูปวงกลมที่เป็นตัวแทนขององค์ประกอบแต่ละสิ่ง และใช้ตำแหน่งรวมทั้งลายเส้นแบบต่าง ๆ เพื่อระบุความสัมพันธ์ที่เป็นไปได้ (ภาพที่ 13) ความสัมพันธ์จะขึ้นอยู่กับ: (1) องค์ประกอบมีผลกระทบเชิงบวกหรือส่งผลลบต่อกัน และ (2) ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์พื้นที่ แผนภาพที่สร้างจะต้องสัมพันธ์กับตารางความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่สร้างขึ้นในขั้นตอนก่อนหน้านี้

แนวคิดการออกแบบ

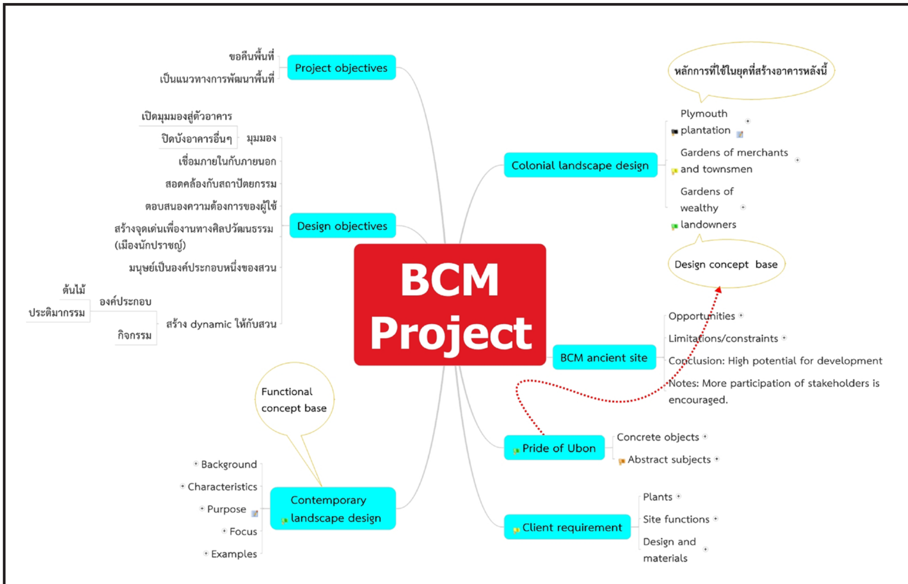
วิธีการทั่วไปในการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมมักจะเริ่มต้นกับการทำศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ของพื้นที่ที่จะทำการออกแบบ เป้าหมายของลูกค้า ปัจจัยเชิงกายภาพของพื้นที่ และความต้องการของผู้ใช้ เอกสารการศึกษาวิเคราะห์จะถูกรวบรวมอยู่ในรูปภาพวาด และเอกสารเขียน ในขั้นตอนการกำหนดแนวความคิดจำเป็นจะต้องใช้องค์ความรู้ที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาใช้ แต่พบว่าบาง

ครั้งแนวความคิดการออกแบบก็จะถูกสร้างก่อนการศึกษาปัจจัยต่าง ๆ แล้วจึงถูกปรับแก้ให้ตรงกับองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา (Booth, 1983)

ข้อมูลที่จะต้องใช้ในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย การวิเคราะห์พื้นที่และความสัมพันธ์ในรูปแผนภาพวงกลม ในขณะที่การออกแบบที่ดีจะมีพื้นฐานจากแนวความคิดที่ตอบสนองต่อการวิเคราะห์พื้นที่อย่างสร้างสรร การสร้างแนวความคิดที่ดีมักจะเริ่มต้นด้วยการระดมสมองเพื่อสร้างแนวความคิดที่หลากหลายอย่างรวดเร็ว (Motloch, 2001) ในการวางแนวความคิดของออกแบบมีสองอย่างที่จะต้องพิจารณาคือ แนวคิดเชิงปรัชญาทั่วไปและแนวคิดที่เฉพาะเจาะจงสำหรับการแก้ปัญหา (Reid, 1993)

<u>แนวคิดการออกแบบเชิงปรัชญาทั่วไป</u>

แนวคิดนี้จะกำหนดขึ้นเพื่อสร้างกรอบให้กับการออกแบบ เป็นลักษณะนามธรรมที่คิดขึ้นโดยมีพื้นฐานจากความต้องการของลูกค้าและผู้ใช้ ร่วมกับ

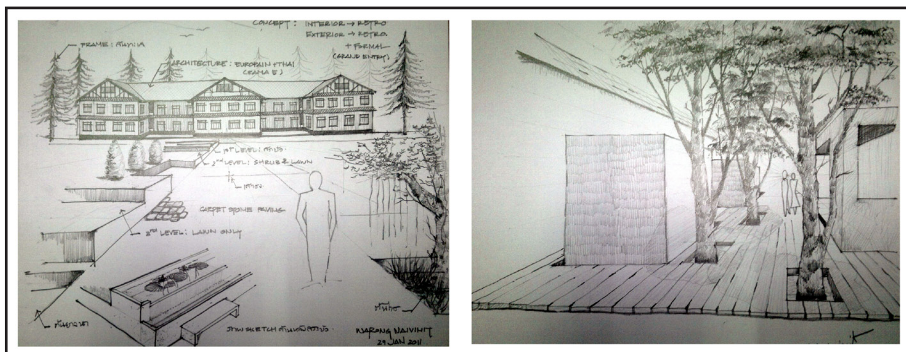
ภาพที่ 14. ผังความคิดที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในคณะทำงานเพื่อหาจุดร่วมในการสร้างแนวความคิดสำหรับการออกแบบ

ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของพื้นที่ แนวคิดการออกแบบเชิงปรัชญาจะแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของโครงการซึ่งเป็นกรอบสำคัญที่ใช้พัฒนาแบบ (Reid, 1993) สำหรับนักออกแบบคำถามที่จะนำไปสู่ปรัชญาในการออกแบบของแต่ละสถานที่คือ “อะไรคือตัวตนสถานที่แห่งนี้” การออกแบบที่มีรากในฐานปรัชญาที่ชัดเจนจะทำให้คนที่เข้ามาใช้พื้นที่รู้สึกได้ว่าสถานที่แห่งนี้มีความพิเศษอยู่ นี่คือสิ่งที่ชาวกรีกเรียกว่า “Genius loci” หรือจิตวิญญาณของสถานที่

สำหรับการออกแบบผังแม่บทสำหรับโบราณสถานอาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชหลังที่ 2 นี้แนวคิดปรัชญาทั่วไปคือการประยุกต์ใช้หลักการของการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมร่วมสมัยร่วมกับรูปแบบสวนยุคโคโลเนียล โดยให้ความสำคัญกับรูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมที่ทำให้ผู้ใช้ประทับใจและได้รับประสบการณ์ตรงกับการชมสวนแบบโคโลเนียล แนวคิดปรัชญาทั่วไปนี้เกิดจากการระดมสมองผ่านการใช้แผนที่ความคิด (ภาพที่ 14) แนวคิดหลักนี้ถูกใช้เป็นกรอบในการออกแบบผังแม่บท เมื่อนักออกแบบระบุแนวคิดทางปรัชญาที่เหมาะสมแล้วความท้าทายต่อไปก็คือการแสดงแนวคิดนี้ออกมาเป็นรูปธรรมและการกำหนดแนวคิดที่เฉพาะเจาะจงเพื่อใช้เป็นแนวทางแก้ไขข้อจำกัดที่พบ (Reid, 1993)

<u>แนวคิดที่เฉพาะเจาะจงสำหรับการแก้ปัญหา</u>

แนวคิดแบบนี้จะเน้นไปที่แนวทางการแก้ปัญหาเช่น เพื่อลดการชะล้างพังทลาย; เพื่อจัดการการระบายน้ำที่ไม่ดี; เพื่อควบคุมความเสียหายจากสัตว์; เพื่อลดการบำรุงรักษาให้เหมาะสมกับงบประมาณ แนวทางการแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในทางปฏิบัติเหล่านี้อาจไม่ได้แสดงออกเชิงพื้นที่ที่ชัดเจนมากนักในขั้นตอนนี้ แต่ในที่สุดจะมีผลกระทบต่อการใช้งานจริงในพื้นที่เมื่อนำผังแม่บทที่เสร็จสมบูรณ์ไปใช้สร้างจริง ในโครงการนี้ได้กำหนดสามแนวความคิดที่เฉพาะเจาะจงขึ้นคือ เพื่อรองรับผู้ใช้ทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อใช้เป็นสถานที่พูดคุยระหว่างคนในชุมชนและเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวสำหรับกิจกรรมที่สำคัญของชุมชน; เพื่อเชื่อมการออกแบบภายในกับภายนอกด้วยองค์ประกอบ

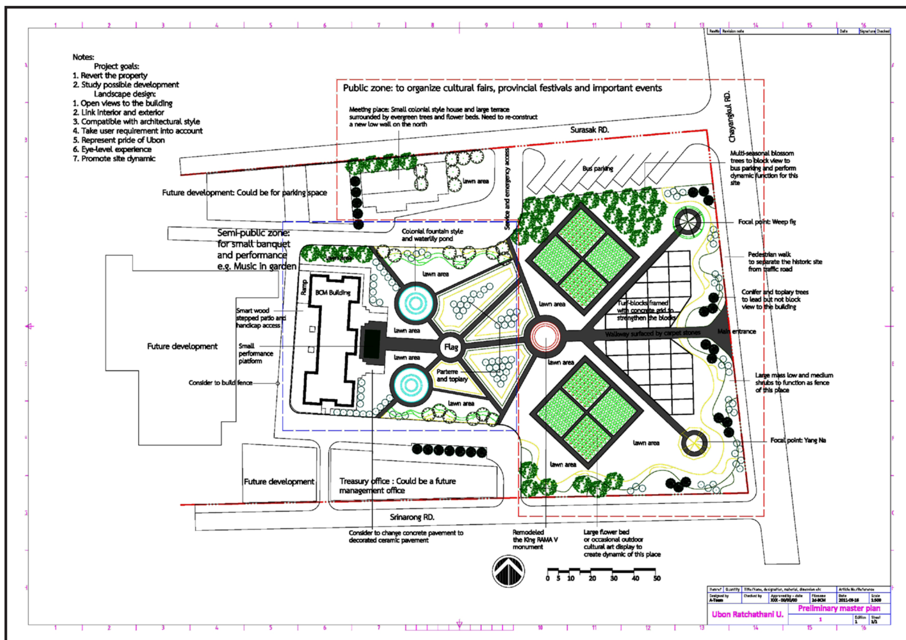
ภาพที่ 15. การใช้ภาพร่างเพื่อช่วยในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคณะทำงานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาพื้นที่แห่งนี้

เชิงวัฒนธรรม จากนั้นได้ทำการสเก็ตซ์ภาพแนวความคิดเพื่อช่วยให้การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (ภาพที่ 15)

ผังแม่บทเบื้องต้น

ผังแม่บทเบื้องต้นเป็นงานกราฟฟิกแบบกึ่งสมบูรณ์ การทำผังแม่บทเบื้องต้นเป็นวิธีการที่ประหยัดเวลาและรายจ่ายที่จะต้องใช้ในการพัฒนสร้างผังแม่บท เมื่อเสร็จสิ้นการจัดทำผังแม่บทเบื้องต้นนักออกแบบควรจะตรวจสอบย้อนไปที่งานขั้นตอนวิจัยและวิเคราะห์เพื่อให้แน่ใจว่าไม่มีอะไรที่ขาดหายไป นอกจากนี้ควรใช้ผังแม่บทเบื้องต้นเป็นสื่อกลางในการทบทวนแบบที่สร้างร่วมกับลูกค้าซึ่งอาจจะมีข้อเสนอแนะที่จะต้องนำไปใช้การแก้ไขแบบบ้างบางจุด (Booth, 1983) แต่ถ้านักออกแบบมีเหตุผลที่ดีว่าแบบที่นำเสนอไม่ควรที่จะต้องปรับแก้ การนำเสนอเป็นผังแม่บทเบื้องต้นจะเป็นโอกาสครั้งสุดท้ายที่จะอธิบายให้ลูกค้าเข้าใจและร่วมกับลูกค้าในการหาข้อสรุปก่อนที่จะดำเนินการจัดทำผังแม่บท

วันที่ 28 กันยายน 2553, คณะทำงานได้รับเชิญให้นำเสนอผังแม่บทเบื้องต้นที่โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช (ภาพที่ 16) มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย เช่นการขอให้มีแนวกั้นรถแทนการใช้แนวสนามหญ้าแคบ ๆ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยมากขึ้น หลังจากการนำเสนอพบว่าผังแม่บทเบื้องต้นได้รับความพึง

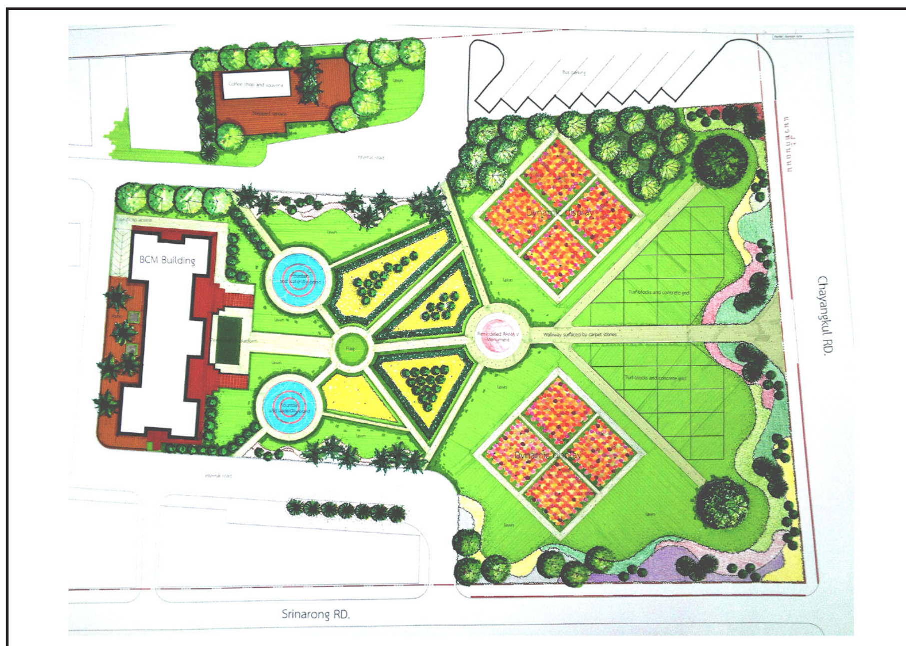
ภาพที่ 16. ผังแม่บทเบื้องต้นใช้ในการนำเสนอความก้าวหน้าของโครงการในวันที่ 28 กันยายน 2553 ที่โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช และนำข้อเสนอจากการพูดคุยไปใช้ปรับปรุงสร้างผังแม่บทของพื้นที่

พอใจในระดับที่ดี

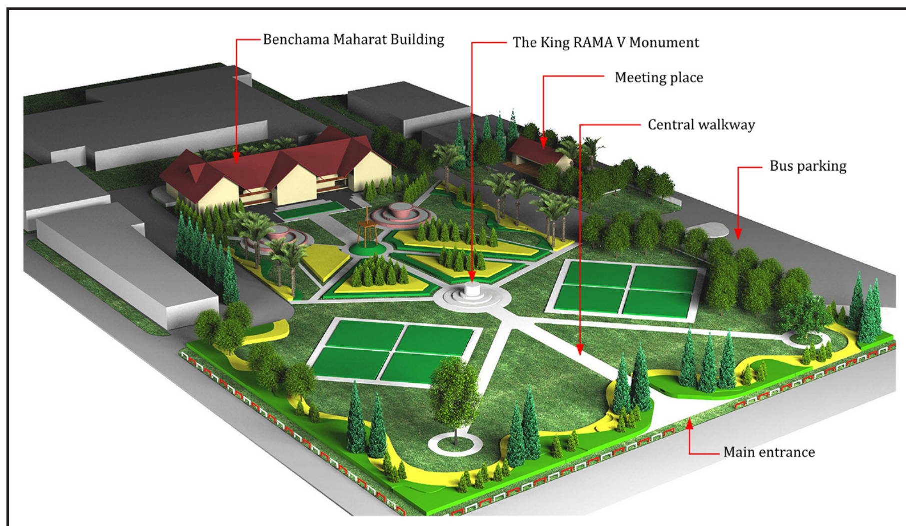
จัดทำผังแม่บท

นี่คือการปรับแต่งขั้นสุดท้ายของกระบวนการออกแบบ หลังจากได้รับการวิจารณ์จากลูกค้าในช่วงการนำเสนอผังแม่บทเบื้องต้น สำหรับผังแม่บทเมื่อทำเสร็จสมบูรณ์แล้วมักจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ยกเว้นว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ความแตกต่างหลักระหว่างจัดทำผังแม่บทเบื้องต้นและจัดทำผังแม่บทคือความละเอียดและความสวยงามโดยใช้อุปกรณ์การวาด การลงสี และการสร้างภาพจำลอง 3 มิติ หรือแบบจำลอง (ภาพที่ 17)

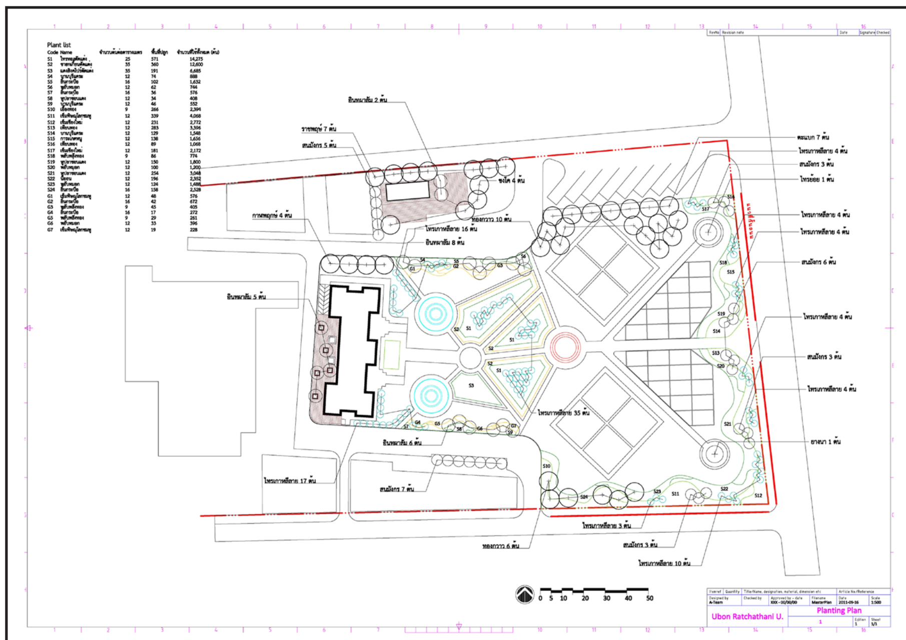
การจัดทำผังแม่บทเป็นขั้นตอนที่ใช้เวลานานและมีค่าใช้จ่ายในการทำค่อนข้างสูง นักออกแบบบางคนจึงนิยมใช้ผังแม่บทเบื้องต้นแทน สำหรับผังที่มีความซับซ้อนมากหรือต้องการเน้นบางบริเวณที่มีความสำคัญก็จะต้องทำการขยายพื้นที่แบบตรงบริเวณดังกล่าวเพื่อให้เห็นรายละเอียดชัดเจนขึ้น สำหรับ

ภาพที่ 17. แบบผังแม่บทฉบับสมบูรณ์ภายใต้แนวความคิด Contemporary colonial landscape design

ภาพที่ 18. ทัศนียภาพจำลองของผังแม่บท

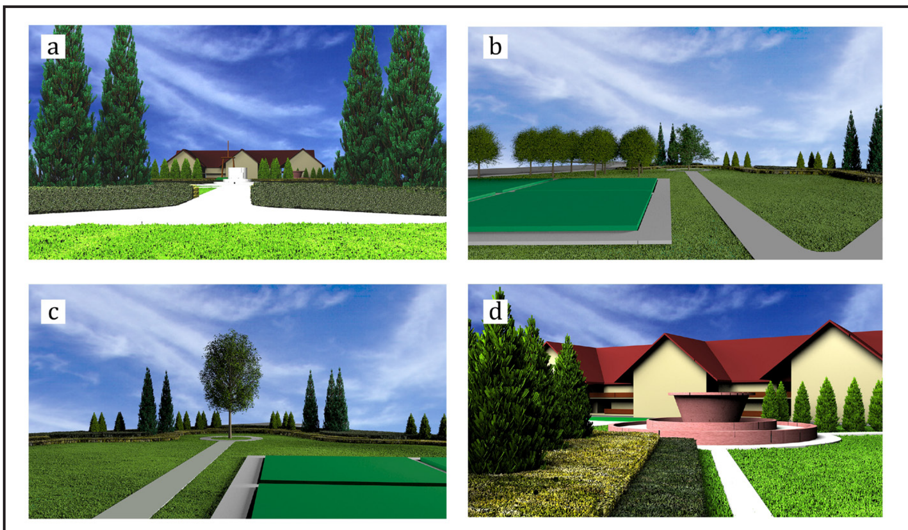

ภาพที่ 19. ผังพรรณไม้ที่เน้นการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลเพื่อสร้างความสวยงามที่แตกต่างกันในช่วงเวลาต่างๆ

พื้นที่ขนาดเล็กผังการปลูกต้นไม้อาจจะพิจารณาใช้เป็นผังแม่บทได้ ในช่วงนี้ของกระบวนการออกแบบ รูปทัศนียภาพจำลองก็จะถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้ประกอบการนำเสนอแบบ (ภาพที่ 18) สำหรับโครงการนี้การพัฒนาผังแม่บทนั้นมีเป้าหมายที่การสร้างแบบภาพรวมด้านภูมิสถาปัตยกรรม แต่ไม่ได้มุ่งที่จะทำการพัฒนาแบบโครงสร้างหรือแบบทางเทคนิควิศวกรรมใด ๆ ยกเว้นผังพรรณไม้ (ภาพที่ 19) และเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่นการประมาณค่าใช้จ่าย

ผังแม่บททางภูมิสถาปัตยกรรมของโบราณสถานอาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชหลังที่ 2 (ภาพที่ 17) มีลักษณะเป็นสวนของยุคอาณานิคมโดยมีทางเดินกลางที่กว้างเชื่อมทางเข้าหลักด้านถนนชยางกูรจากทิศตะวันออกไปสู่อาคารเบ็ญจะมะมหาราชทางทิศตะวันตก จุดรวมสายตาจุดแรกคืออนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ซึ่งตัวอนุสาวรีย์จะมีการออกแบบตัวฐานใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่มนุษย์ถือเป็นส่วนหนึ่งของสวนและขนาดของสิ่งก่อสร้างใด ๆ ควรจะเหมาะสมกับสัดส่วนของมนุษย์ (ภาพที่ 20a) ณ อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ทางเดินหลักจะถูกแยกออกเป็นสองเส้น

ทาง ทางเดินแรกจะมุ่งไปทางทิศเหนือสู่ต้นไทร[2] (*Ficus benjamina* L.) และอีกทางหนึ่งไปทางทิศใต้โดยมีต้นยางนา[3] (*Dipterocarpus alatus* Roxb. Ex G. Don.) ปลูกอยู่ที่ปลายทาง ทางเดินระดับรองอีกสายหนึ่งเชื่อมโยงระหว่างอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 กับตัวอาคารผ่านเนินเสาธง (ภาพที่ 20b และ 20c) เส้นทางเดินทั้งหมดถูกใช้เป็นกรอบในการปลูกต้นไม้แบบประดิษฐ์ด้านหน้าอาคาร ทางเดินระดับที่สามที่แคบที่สุดจะมีน้ำพุ (ภาพที่ 20d) เป็นจุดปลายทาง เส้นทางเดินทั้งหมดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ช่วยให้ผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่สามารถเข้าถึงทุกจุดได้อย่างสะดวก และเพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้กับสถานที่แห่งนี้ แปลงดอกไม้ขนาดใหญ่สองจุดทรงลายผ้ากาบบัวถูกกำหนดไว้ในด้านหน้าเพื่อใช้เป็นพื้นที่แสดงงานทางศิลปะหรือใช้ปลูกไม้ดอกสลับเปลี่ยนให้เกิดบรรยากาศที่ไม่ซ้ำเดิม

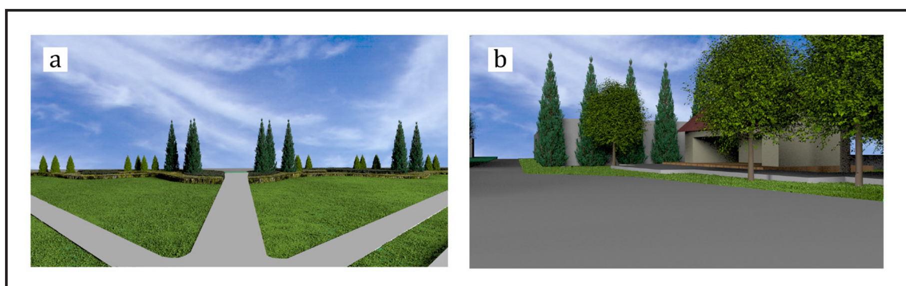

ภาพที่ 20. ทัศนียภาพแสดงมุมมองจากทางเข้าหลักไปยังอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 (a); มุมมองไปยังต้นไทรงามผ่านแปลงไม้ดอก (b); มุมมองผ่านแปลงไม้ดอกไปยังต้นยางนา(c); และมุมมองจากเส้นทางเดินย่อยผ่านน้ำพุไปยังตัวอาคาร (d)

[2] ต้นไม้ประจำโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช

[3] ต้นไม้ประจำจังหวัดอุบลราชธานี

เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ที่ต้องการให้พื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ พรรณไม้ที่ให้ดอกในช่วงเวลาที่แตกต่างกันถูกนำมาใช้ พรรณไม้เหล่านี้ถือว่าเป็นสนับสนุนให้เกิดพลวัตของพื้นที่ภายใต้หลักการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมร่วมสมัย น้ำพุที่ออกแบบไว้นั้นมีสามระดับ ที่ระดับต่ำสุดจะปลูกดอกบัว[4] (*Nymphaea pubescens*) ในขณะที่สองชั้นบนจะติดตั้งหัวน้ำพุ ด้านหน้าทิศตะวันออกติดกับถนนชยางกรูจะเป็นสนามหญ้าปลูกใน Turf blocks สำหรับการจัดกิจกรรมพิเศษเช่น วันปิยมหาราช (ภาพที่ 21a) สถานที่นัดพบจะมีร้านค้าขนาดเล็กที่จำลองแบบอาคารยุคอาณานิคมที่ล้อมรอบด้วยไม้ผลัดใบ (ภาพที่ 21b) พื้นที่นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นลานพูดคุยของคนในชุมชนและเพื่อให้เป็นร้านขายเครื่องดื่มและขายของที่ระลึก นอกจากนี้จะมีห้องน้ำให้บริการในร้านค้านี้ ทางทิศตะวันออกของร้านค้าจะมีพื้นที่จอดรถบัส สุดท้ายเพื่อเน้นรูปแบบสวนแบบประดิษฐ์จึงนำต้นอินทผาลัม (*Phoenix* sp.) และสนมังกร (*Juniperus chinensis* L.) มาใช้ ในแบบยังกำหนดทางเข้า-ออกสำหรับผู้พิการที่จะถูกสร้างขึ้นด้านทิศเหนือของตัวอาคารโดยจะผ่านระเบียงไม้ที่มีต้นอินทผาลัมปลูกอยู่ พื้นที่ด้านหน้าอาคารถูกจัดไว้ให้เป็นเวทีเพื่อสนับสนุนกิจกรรมกลางแจ้งเช่น ดนตรีในสวน พื้นที่ทั้งหมดถูกล้อมรอบด้วยมวลของไม้พุ่มและไม้ยืนต้นเพื่อใช้แทนกำแพงที่ถูกรื้อไป

ภาพที่ 21. ทัศนียภาพของมุมมองจากอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ไปสู่ทางเข้าหลัก (a); และบริเวณจุดนัดพบ (b)

[4] ดอกไม้ประจำจังหวัดอุบลราชธานี

สรุปและอภิปรายผลการออกแบบ

จากการทำงานโครงการนี้เป็นเวลา 4 เดือน คณะทำงานพบว่าพื้นที่โดยรอบของอาคารเบ็ญจะมะมหาราชหลังที่ 2 เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงที่จะทำการพัฒนาให้เป็นสถานที่สำคัญระดับชาติ ด้วยตัวอาคารโบราณสถานที่มีเอกลักษณ์ สวยงามและที่ตั้งที่ถือได้ว่าเป็นจุดยุทธศาสตร์ของจังหวัดอุบลราชธานี จึงเห็นได้ว่าการพัฒนาพื้นที่ผืนนี้ให้สวยงามทรงคุณค่าสำหรับคนรุ่นต่อ ๆไป เป็นสิ่งที่สำคัญ แต่ในปัจจุบันกฎระเบียบแบบแผนการใช้และผู้ที่มีอำนาจในการจัดการพื้นที่นั้นกลับไม่มีความชัดเจน ทำให้สิ่งแวดล้อมโดยรอบอาคารเบ็ญจะมะมหาราชหลังที่ 2 มีสภาพไม่ต่างจากลานจอดรถขนาดใหญ่และบางครั้งก็กลายเป็นตลาดสดชั่วคราว สิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ไม่เหมาะสมอย่างยิ่งกับพื้นที่ที่ได้รับเกียรติให้เป็นโบราณสถานแห่งชาติ ด้วยเหตุนี้ทางมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีจึงได้ให้ทุนการวิจัยเพื่อทำการออกแบบผังแม่บทของพื้นที่แห่งนี้

คณะทำงานพบว่าการประยุกต์ใช้หลักการของการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมร่วมสมัยร่วมกับรูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมยุคอาณานิคมเป็นแนวคิดในการทำผังแม่บทนั้นมีความหมาะสมกับตัวอาคารเนื่องจากสวนแบบประดิษฐ์ด้านหน้าอาคารจะทำหน้าที่คล้ายกับกรอบภาพขับให้ตัวอาคารโดดเด่นขึ้น ในขณะที่คนที่เข้ามาใช้พื้นที่ก็จะไม่รู้สึกแปลกแยกเนื่องจากสัดส่วนขององค์ประกอบในสวนนั้นไม่ได้สร้างให้ใหญ่โตเกินไป รวมทั้งทุกคนจะได้รับประสบการณ์จากการที่สามารถเข้าถึงทุกจุดในสวนด้วยเส้นทางเดินที่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด อีกทั้งยังจะได้เห็นความแตกต่างของสถานที่จากการเปลี่ยนแปลงของต้นไม้ตามช่วงเวลาต่าง ๆ และการปรับเปลี่ยนรูปแบบของแปลงไม้ดอกตรงกลางพื้นที่ให้สอดคล้องกับกิจกรรมที่สามารถจัดได้ในบริเวณเวทีหน้าอาคาร

แต่เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลาและจำนวนเงินสนับสนุนทำให้คณะ

ทำงานไม่สามารถรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาพื้นที่จากกลุ่มคนจำนวนมากได้ สิ่งนี้อาจจะกลายเป็นอุปสรรคในแง่ความขัดแย้งทางด้านความคิดที่ทำให้การพัฒนาพื้นที่แห่งนี้ต้องล่าช้าหรืออาจจะไม่ประสบผลอย่างที่ต้องการ

นอกจากนี้ผังแม่บทและเอกสารรายงานชุดนี้ยังคงไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้สำหรับการพัฒนาพื้นที่จริง ถ้าต้องการไปใช้ในการก่อสร้างจริงจะต้องมีการจัดเตรียมเอกสารเพิ่มเติม เช่นผังงานทางวิศวกรรมรวมทั้งภาพข้างและภาพตัดของโครงสร้างเพิ่มเติม เช่น อาคารจุดนัดพบ น้ำพุ ที่จอดรถบัส, ผังงานระบบสาธารณูปโภค เช่นระบบไฟฟ้าในสนาม ระบบน้ำ และผังการปรับแต่งพื้นที่ รวมทั้งผังรายละเอียดอื่น ๆ ของบริเวณต่าง ๆ ที่สำคัญเช่น เฉลียง ป้ายชื่อ ทางเดิน (Booth, 1983)

ภูมิสถาปนิกนอกจากจะมีหน้าที่ในการชี้แจงแนวความคิดและรูปแบบที่ตอบสนองวัตถุประสงค์ของโครงการแล้วยังต้องมีหน้าที่ในการประสานงานโดยการเปิดโอกาสให้กับคนกลุ่มต่าง ๆ ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาพื้นที่ (Lynch et al., 1994) สำหรับงานการออกแบบโครงการนี้คณะทำงานหวังว่าผังแม่บทและเอกสารรายงานจะถูกใช้เป็นสื่อกลางเพื่อกระตุ้นให้เกิดการพูดคุยระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ และทำให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่แห่งนี้ ผังแม่บทนี้น่าจะช่วยให้ชาวอุบลได้เห็นภาพและจินตนาการรูปลักษณ์ของภูมิสถาปัตยกรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและจะนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์แห่งนี้ร่วมกัน

Introduction

For a century, the Benchama Maharat School has undertaken to educate the youth of the province of Ubon Ratchathani and other nearby provinces. The Benchama Maharat School is an important institution that has a long history through the changes of the Kingdom. This school was founded in the reign of King RAMA V in 1897 and was first located inside the monastic boundary of Wat Supatwanaram and named Ubonwitaya School. Due to the increasing number of students, the school was moved to a new area on the northeast of Tung Sri Meuang in 1915 and renamed to Benchama Maharat School.

During the Thai revolution from absolute monarchy to democracy in 1935, Benchama Maharat School student roll reached its limit. To accommodate the growing number of students, the school was moved again to a new site belonging to the military regiment that was transferred to the district of Warinchamrab. A new school building, which is the second building of the school, was constructed on the west side of Tung Sri Meuang field.

The construction cost of this new academic building was around 40,000 baht, which was considered a huge investment at that time. It is a two-storey Manila architectural style[1] building that has its serviceable space of 2,376 square meters. It is built completely of hard wood and teak on a cement base. There are three facades in the front of the building with gambrel roof representing the Dutch colonial style. The building was designed by Phra Saroj Ratthanawiman, an architect of Ministry of Education.

The total area of the new school was 40 rai (6.4 ha), which was a relatively very large school. (Benchama Maharat Alumni, 2008).

---

[1] Manila-style building is composed of the front gambrel roof. This building style is believed that it is influenced by Dutch architecture and built during the reign of the King RAMA V. The Manila-style building is often made of front colonnade hallways. The prominent features of the Manila-style building are

1. Gables without elegant stencil fin roof
2. Arched windows with ventilation canopy
3. Graceful round-shaped pillar for the porch or veranda

Measured against the key characteristics of all colonial architecture to always blend the colonial powers with the colonial countries, this new Benchama Maharat building is unexceptional. Its design is believed to be influenced by the Dutch and Thai architecture even though Thailand has never been colonized. Similar architectural styles are found in the reign of King RAMA V to VII e.g. Si Chang Palace, Sanam Chandra Palace, Ursulin Church Convent of Mater Dei School and several embassies in Bangkok. But the style of Thai landscape architecture in the early 1900s was unclear. Thus, the landscape design and planning of the Benchama Maharat School had no concept.

Since the school was continuously managed by bureaucrats, the aesthetic aspects were usually neglected while the key priority was given to pragmatic functions. The land use was then determined by the ease of access to space for various activities. The building itself was the focal point located at the middle of the area facing the east. The soccer field was in the front accompanied by internal pedestrian walks. The unique four-legged-flag-pole was built on a pile of soil and located between the building and the soccer field. The gym was located on the south-west where all accommodation i.e. house janitor, teacher quarters, warehouse was built. The far west was the agricultural plots. The South end of the school a was Sri Narong Street with a canal having oak horsetail trees (*Casuatina equisetifolia* J.R. & G. Forst) along it.

In 1970, the school was moved a third time to Ban Wang Tha Hin which is the home of the school today. However, the former school building was still in use by various government agencies of Ubon Ratchathani province e.g. the Office of Treasury, the National Statistical Office, the Office of Community Development until the year 2000, when all governmental services completely moved out. However, some parts of the building were still being used to store supplies.

Because the former Benchama Maharat building is unique and remains in good condition, the entire block including the building and its surroundings was registered by the Fine Arts

Department as a national historic site on September 30, 2002. On December 27, 2002, the Committee and the provincial Governor approved the strategic plan to develop this significant site to be the provincial center for ethnic and cultural knowledge. (Association of the Ubon City, 2011). Consequently, the Committee requested the Fine Arts Department to restore the building. Based on architectural conservation principles, the restoration of this building was officially launched in 2007 and completed in 2010. Multiple agencies have been working on the development of the provincial center for ethnic and cultural knowledge e.g. Ubon Ratchathani University, Rajabhat University (Ubon Ratchathani), Fine Arts Department 11, Benchama Maharat Alumni, Ubon Ratchathani Municipality, the Office of Public Works and Planning. As a result of collective agreement, the management of this historic site was handed over from the Fine Arts Department to Ubon Ratchathani University.

After the restoration had been complete, the Benchama Maharat building became more and more beautiful. Due to the political events on May 19, 2010, the Ubon Ratchathani City Hall was burned and demolished, and the view of the building became more open to show its architectural magnificence to the public. Later in 2011, this building won the 2011 prize as the Outstanding Conservation Architecture in the Architect '54 Fair organized by the Association of Siamese Architects. This building has sealed its place as the pride of Ubon Ratchathani and has joined the list of national treasures.

Furthermore, the location of the building is in the heart of the city providing convenient travel and the access to nearby public park, Tung Sri Meuang. This site is ideal for creating a tourist attraction and a knowledge center. Unfortunately, the environment of the building downgrades the elegance of the entire historic site for instance the large parking lot in front. Lack of greenery surrounding, it causes a negative impact to attracting people to visit the building. In the light of these criticized points, it is essential to produce a master plan of landscape architecture for this ancient site. In the 3rd quarter of 2011, Ubon Ratchathani University granted the financial support to establish a research project to find a design

solution for exterior improvement. The project was launched on July 21, 2011.

Objectives

1. To understand the architectural and landscape architectural concepts related to the Benchama Maharat ancient building.
2. To analyze the potentials and limitations of the ancient site.
3. To produce a landscape architectural master plan based on the data analysis, and prospective users' demands

The expected outcomes will be.

1. A Master Plan of the landscape architecture for the ancient site.
2. Use of the Master Plan for public participation in appropriate development of the area around the Benchama Maharat ancient building.

Literature reviews

Ubon Ratchathani (often referred to in short as "Ubon" or "Lotus City") is the country's easternmost province covering 15,744 km^2 and consisting of 25 districts. The province is well recognized as the city of scholars (See famous scholars in appendix). The long provincial history has given its present day look and feel. The pre-historic cliff paintings at Pha Tam (Figure 1) indicates the flourishing culture of river-based bronze age man (3,000-4,000 BC). Passing through time, in the historic period, the unique character of the Book Library at the Tung Sri Meuang Temple is an interesting Thai architectural marvel. It is built in the middle of a pond to protect invaluable books from harmful insects e.g. termites. Its function is in perfect balance with its beauty and it has been a tourist attraction for years (Figure 2).

Figure 1. The national prehistoric cliff painting, Pha Tam, Ubon Ratchathani.

In addition, the province shows the thriving colonial influence as a result of international trade between Siam and European countries. One famous

place is the National Museum located in downtown Ubon. The Ubon Ratchathani Museum is the first National Museum in the northeast (Figure 3). After its restoration in 1989, this building was set apart as a place for national treasure conservation, presentation and dissemination of the local cultural heritage. The museum building was formerly the city hall under the reign of King RAMA VI. The architectural design is dominated by a colonial style that is influenced by neo-Palladium in Palma. A single storey building covered with gambrel shingle roof tiles laid in diamond format. The front entrance porch is decorated with arched stucco panels. Once the province became more prosperous and populous, the city Hall was moved to the new site in 1968. However, this colonial building was never intended to rival the pure original. It is rather a superb mix-and-match between Thai and European. This seems to be clearer when looking at another gorgeous already-restored colonial building, the Benchama Maharat ancient building (Figure 4). This Dutch colonial style building had been hidden behind the city hall for many years. It was publicly revealed by chance as a consequence of the political riot in 2010.

Figure 2. Library at Tung Sri Meuang Temple.

Figure 3. The national museum, a colonial building located in downtown Ubon City.

To understand the design concept of this building, it is essential to examine the colonial architecture and its related landscape design. Colonial architectural style is the grandiose building design of the

Figure 4. The Benchama Maharat building; its architectural style influenced by the Dutch colonial.

colonial era. The colonial style refers to the art of the colony. These styles are associated with the houses, churches and government buildings of the period. The forms of colonial buildings vary primarily according to the interaction between colonial powers such as Portugal, Holland, France, England and Spain, and the art of their colonies. However, this building style usually employs the modern classic art of Greece and the Roman Empire (Wikipedia contributors, 2011).

Colonial design

Dutch colonial building is a style of domestic architecture, primarily characterized by gambrel roofs having curved eaves along the length of the building. Spanish colonial architecture influenced the New World, and cities and towns of the East Indies. The remarkable Baroque decoration is sometimes the trademark of this building style. The early French colonial style is characterized by wood construction with double-pitched hipped roofs surrounded by porches. Later, the French colonial house evolved into the "briquette-entre-poteaux" meaning "small bricks between posts" (Wikipedia contributors, 2011).

In Thailand, the colonial architectural style was first introduced to the Thais during the reign of the King RAMA V and VI. This building style was simply called "Western building" regardless of any original colonial power. The colonial architecture of the mother country that was brought to the construction in Thailand was adjusted to suit the weather conditions, construction materials and indigenous Thai art and wisdom. Thus, various colonial architectural styles emerged (Figure 5). However, the development of related colonial landscape architecture in Thailand is not well documented.

In contrast, the colonial landscape design in Europe is clearly developed from Tudor and Medieval gardening styles. The size of the garden was proportional to the family size. Gardens were planted around structures such as buildings, fences, livestock pens, walkways, and surrounding work areas. (The Consumer

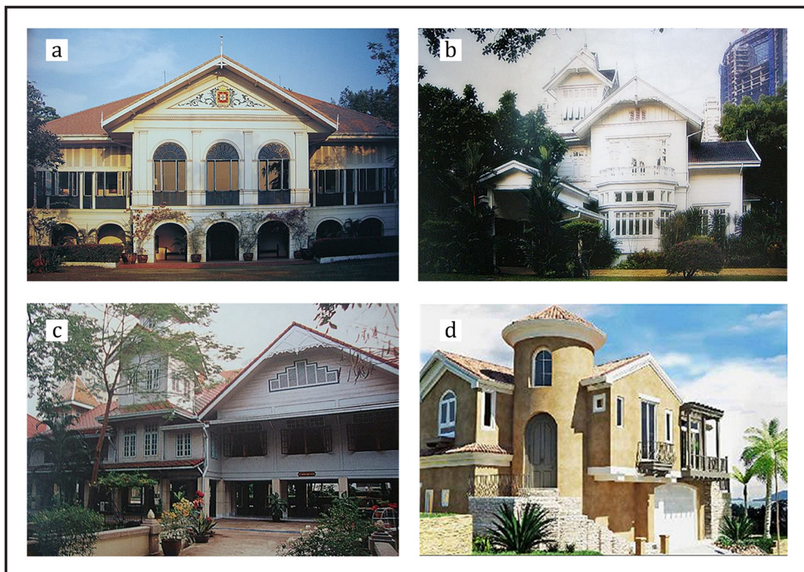

Figure 5. Colonial buildings in Thailand: The Portuguese Embassy Residence (a); The Dutch Embassy Residence (b); the Ursulin Church and Convent, Mater Dei School (c) in Bangkok; the Spanish Colonial House in Phuket (d).

Horticulture Center, 2003). However, it was found that most colonists did not grow plants around the foundation of the home; this practice emerged during the Victorian era. In fact, it is difficult to find any publications regarding colonial gardens because this garden style was born prior to the Revolutionary War between England and France and the protest against restrictive arts. The hard time also caused this garden style to change very little even in Europe where it was invented. However, based on the evolution of American colonial garden, three styles are classified (Favretti and DeWolf Jr, 1972).

The Plymouth plantation was developed between 17th and 18th century in farmyards. The colonial garden of this period focused more on functional than aesthetic aspects. The focal point of the Plymouth plantation is its house and barn while the site is often divided into pens and barnyard. The location of the house was simply based on the site topography (commonly on the high piece of ground) and family's demands. The garden was planted near the house with an enclosure e.g. fence, and without particular design. Since the functions overran the beauty, the size of garden depended

on the family size that looked after the garden. For similar reasons, the selected plants were vegetables and medicinal herbs. Flower plants were grown for utilitarian purposes e.g. fragrant products. There was no plan for the Plymouth colonial garden, so the circulation was an irregular pattern surfaced with gravel or crushed clam shells. The main walkway widened towards the public road. An irregular walkway limited both the symmetrical design and the creation of parterre in this colonial garden style.

The gardens of merchants and townsmen featured a symmetrical formal landscape design. The straight central walkway was the main axis where the garden created on each side of the walkway reflected the other (Favretti et al., 1972). These gardens imitated the formal patterns which many of the merchants and townsmen were familiar with in Europe. There were the secondary walkways radiating from the central one at right or acute angles. At the end of walkways, some features or structures e.g. arbor, statues were placed to serve as terminal points. The major difference from its brother "Plymouth plantation" was the design plan and the use of mass plantings to create aesthetic values. The planting design made this colonial garden style become a more systematic garden arrangement based on characteristics of plants in relation to walkway pattern. Fences, walls or hedges were another key elements providing privacy and protection in these colonial gardens. The plant material varied with the owner. Native trees, fruit trees, shrubs, herbs, fruits and vegetables could all be found within these gardens. Also specimen plants such as evergreen topiary were used in the colonial gardens of merchants and townsmen.

The gardens of wealthy landowners exemplified a combination of both naturalistic and formal garden design. The natural style reached its peak through Lancelot "Capability" Brown and others in the 18th century. Brown's gardens featured "a round lake, an open lawn, and a copse of trees" (Favretti et al., 1972). Although colonial landscaping in naturalistic style reached its maturity and popularity, most landowners kept formal garden designs around the mansions. The common enclosure such as fence, wall and hedge was replaced by substituting ha-ha walls to separate the areas inconspicuously

(Favretti et al., 1972).

The typical characteristics of colonial landscape layout can be listed as follows.

1. Square- and rectangular-shaped raised beds framed with tree saplings.
2. Tightly packed rows to make the most of available space.
3. Hedges or picket fences surrounding the garden to protect plants from animals and damaging wind.
4. Either visible or surprising garden enclosure e.g. wall and ha-ha wall always used to support privacy and protection
5. Walkways created from soil, gravel, or crushed clamshells, and used for outlining the plant beds
6. Walkways leading to the focal point in the garden e.g. statues, wall, arbor

For this research project, the key challenge is to integrate the unique cultures and features of Ubon Ratchathani into the landscape design while modernizing the surrounding area to fit the demand of urban citizens. We believe that the integration between colonial garden design and contemporary landscape design could be a promising concept for this future public cultural park.

Contemporary landscape design

Culture is the spiritual and material progress in all areas that accompanies the ethical development of humanity, as Albert Schweitzer said. Each level of culture, that is every step of knowledge, builds on the existing level: our knowledge consists of more and more accumulated levels and becomes more complex. Today we distinguish three basic cultural themes: philosophy of life and religion, natural sciences, and art. W. Huber said that culture is thus generated by ethics, logic and aesthetics. Culture is not a natural phenomenon, but has been consciously staged by humans. The design of a community park as a carrier of culture must fulfill ethical, logical and aesthetic demands (Schmidt, 2009).

The contemporary landscape design is a relatively new garden style that complements modern architecture, and is just as unique as the structures it surrounds. Near the end of the 1950s, new styles in architecture brought about a more modern style of landscaping to match them. Vivid colors and abstract patterns, combined with unique uses of lighting, textures, and space, create an outdoor space that emphasizes the beauty of nature with the sophistication of modern living. Even if the contemporary landscape design is commonly suited to complement the modern architecture, its principles can be applied to fit the other architectural styles to reflect the taste of clients.

This landscape architectural design is characterized by a subjective determination to sculpt the landscape into spaces that reflect the human living experience. It develops these spaces with respect to nature, and in some way or another always works to create a relationship between architecture and the contemporary landscape (Halper, 2009). Many modern landscapes incorporate extensive hardscape designs to minimize upkeep while creating a functional outdoor living area and plant life is integrated in several different ways, including trendy potted gardens for small outdoor spaces. Water features and large lawn are also common accessories in a modern garden design. Unlike most garden styles, plant life is not the central element of a contemporary landscape design.

The experience of users is considered important as they walk through the landscape and the users themselves are landscape elements. This idea is readily applicable to current community planning and design projects. The community planning and design addresses the basic human need to “belong” that contributes to building the fourth landscape design foundation to integrate human systems (Motloch, 2001). No matter what the type of landscape design project, the design process is similar; starting from analytical research and ending with synthetic design.

Landscape design process of Benchama Maharat ancient site

Landscape design process usually is non-linear. Even if there is an established document regarding the design procedure, the design process generally iterates back and forth, in particular between problem identification, site analysis and conceptualization. Many landscape architects often engage their design process by imagining and sketching the design concept while in discussion with the clients. By nature, it is usually difficult to clearly distinguish the methodological process from design results. As a consequence, the design solutions proposed for this project, which are considered the results of the project, are inserted in this section.

Research and analysis

The first step - the most difficult and most often bungled step - is to ask what the problem is since it would direct the decision made for the place (Lynch and Hack, 1994). Therefore, when designing, it is essential to explicitly define the problem before taking any further steps because failure to resolve the problems usually results not from the designer's inability to solve the problems, but rather to inadequate problem identification (Motloch, 2001).

Once the problems are well defined often together with the client, the research of the project will take place. Conducting research regarding the project e.g. history, current land uses, cultural aspects, social values, prospective users, is undoubtedly important to create an outstanding design solution. A thorough understanding of the background and conditions of the project will be a foundation of the later phases where new and creative ideas are formulated (Booth, 1983).

Base plan preparation

A set of base maps such as site surveys, topography, aerial photos, remote sensed data, satellite imagery, is all basic information that needs to be acquired before conducting any analysis and

design (Booth, 1983; Waterman, 2009). Such materials are usually provided by the client, in particular for large scale projects. The materials can be analog media i.e. blueprints of site survey and/or digital archives i.e. Computer-Aided Design (CAD) and image files. It is important that the landscape architect visits the site and performs on-site activities to ensure that the documents received from the client represent the actual site. If the information is not accurate enough, field measurements need to be carried out. For the Benchama Maharat ancient site project, it is unfortunate that the necessary materials are not available for us. We had to start building the base plan from zero.

First, we had visited the site to carry out the field measurement of the building and its perimeter on April 9, 2011 before the financial support was granted. A draft of the layout plan was created in the CAD program. To double-check the accuracy of the draft, we conducted a Geographic Positioning System (GPS) operation on May 30, 2011. Subsequently, the CAD and Geographic Information System (GIS) programs were used to revise the base plan (Figure 6). However, after the first development committee meeting, it was concluded that the project should cover the entire area rather than just the building and its perimeter. This agreement, by chance, corresponded to the principles of historic landscape preservation. As stated by Turner S. L. (1988), a new era in historic preservation focuses not simply on isolated buildings but also on the historic environment as a whole. It calls for creative interpretation and design to support the lives of people rather than just what the landscape of the past looked like. As a result, we carried out the third survey to build a larger layout plan on July 25, 2011. Since the area is much larger than the previous one (around 14

Figure 6. Base plan of the proposed site prepared by using field measurement and Geographic Positioning System (GPS).

times), we decided to capture the satellite image from Google Earth and overlaid the second layout plan on it. This could possibly be a convenient way to prove that the layout plan was accurate enough to be used for the design phase (Figure 7). The layout plan was then adjusted as necessary. This complete base plan is a must-have document before proceeding to the design stage. During the field measurement, we also carry out the site inventory, a task belonging to the next step.

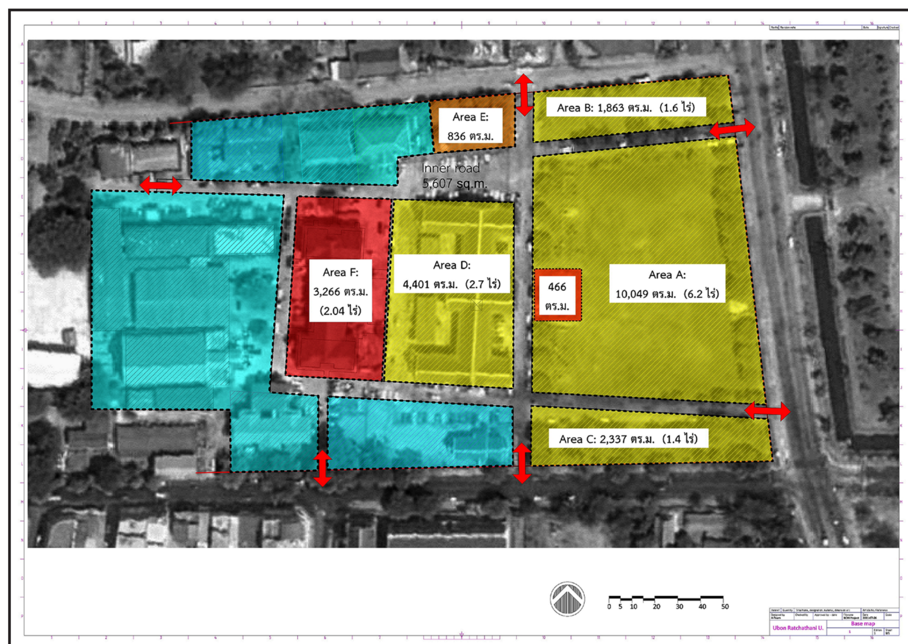

Figure 7. Verification and adjustment of site base plan based on the overlay of a satellite image captured from the Google Earth (taken in 2002) and ground-truth operation.

Site inventory and analysis

Understanding a locality demands time and effort and often an inexperienced designer forgets to figure out what the genius loci (spirit of the place) of the site is (Lynch et al., 1994). The site inventory and analysis is an essential exercise for a landscape architect to comprehend the site characteristics, to identify the site's potentials that need to be promoted and limitations that need to be improved, and to catch the spirit of the place.

Site inventory usually includes two tasks; identifying and recording the general site characteristics and conditions (i.e. data collection; note what and where it is). Site analysis is a representation of how well the designer understands the site by evaluating and making a judgment about the worth/importance of the conditions (Booth, 1983). The designer can explore the interrelationships of data, interpret data to discover forces that could have produced the conditions, determine design implementations of site physical conditions, identify the most important site conditions, develop an appropriate design attitude, and define and prioritize site issues to be considered in design (Motloch, 2001).

The research team performed the site inventory at the same time as we staked the site layout. Mainly, we took photographs to show the site at different dates and times. By chance, this project site is quite easy to do site inventory because of its large flat open space with only six key components i.e. the Benchama Maharat building and its flag hill, the King RAMA V monument, the fence, the internal concrete roads, the existing buildings and utilities, and some existing plants. The site inventory shows how the surrounding elements negatively affect the charm of this ancient site (Figure 8). In addition, the broad scale land use e.g. commercial fairs, downgrades the site to be a kind of unorganized fresh market. What has happened to this significant national landmark is, of course, unacceptable.

The site was analyzed to better understand the site and client requirements. Possible design solutions were included and indicated by simple graphics or written text. Since this project covers a large area, we created two site analyses. The first site analysis was to examine the entire site except for the heart of the site i.e. the building and its perimeter which, in the other analysis was intensively scrutinized (Figure 9 and 10). The site analysis shows that the key site constraints are the existing plants and many structures blocking views to the building, and the large concrete circulation. The site and the building are completely separated by a fence and a large parking space in the front. This disconnects the building from the entire site. The sense of drawing visitors to

Figure 8. Visiting the site to complete site inventory showing unacceptable uses and urgent need of proper development for this significant site.

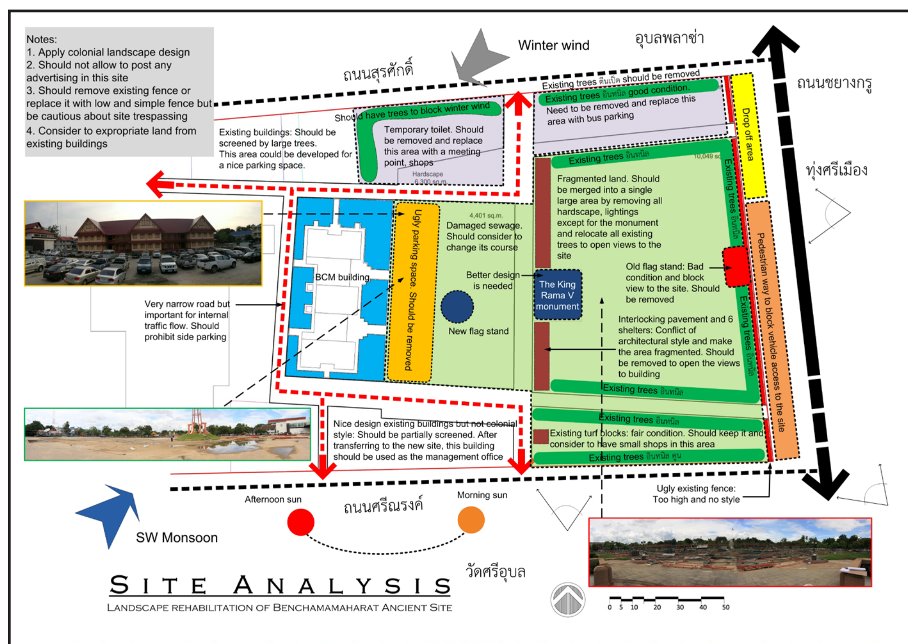

Figure 9. A site analysis indicating the key constraints and potentials affecting the design solution.

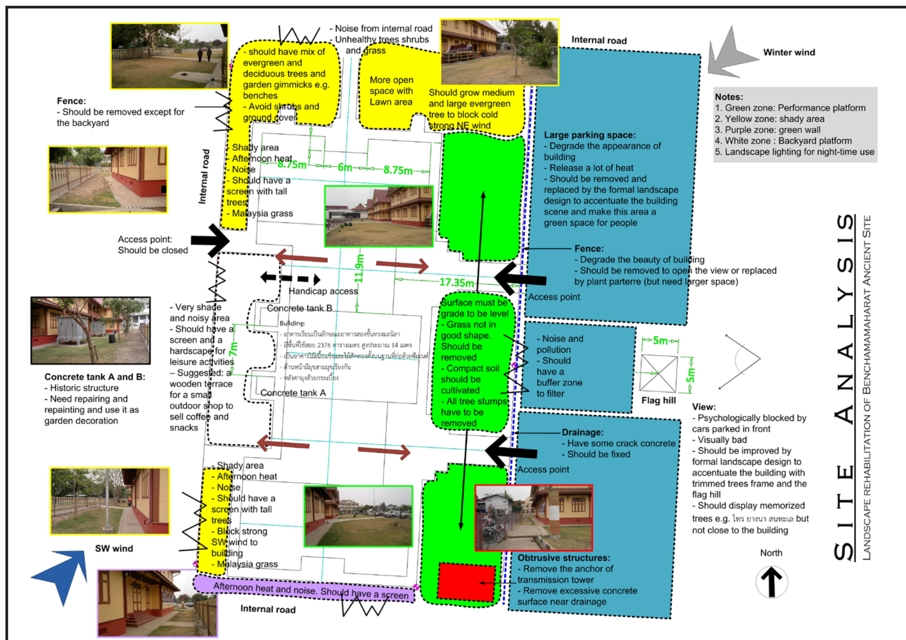

Figure 10. A site analysis with a specific focus on the Benchama Maharat ancient building and its perimeter.

engage in any activities planned for this historic site is definitely limited. Without proper solutions, these drawbacks could ruin the site's attraction. The obstructed access to the building is a concern. Based on the conclusion from the focus group, a meeting place is added to replace the proposed parking space that is downsized.

Not only is the history and identity of the ancient building interesting, but also the location of this site has high potential for public space development. This site is located at the central part of the city. It is convenient to visit by public transportation. The city's main street, Chayangkul, is on the east with Sri Narong road to the south. The largest public park, Tung Sri Meuang, is adjacent, just across Chayangkul Street. These potentials can be important justifications to develop this site into a new city landmark. The complete site analyses are our invaluable media informing the design solution when the group discussion is organized to prove the design.

Client interview

The purpose of a land development depends on the situation influenced by the site's opportunities/constraints and clients (users). During or after the site inventory and analysis, the designer should obtain detailed information about the client's needs and wishes (Booth, 1983), either by contacting them directly or through the public media. These must be taken into account so that the design solution properly responds to them. The personal discussion could be the best way to get necessary information. Nonetheless, for community planning and design involving multi-stakeholders on whose way of life the design solution may impact, public participation is necessary to obtain diverse points of view. Other techniques such as focus groups and questionnaires would be an extra but interesting activity to organize and produce collective agreements.

The Benchama Maharat ancient site project involves different stakeholders since it is now a national treasure for which people have the right to make development proposals. Due to the limited time to complete this project, we decided to organize a focus group on August 1, 2011 (Figure 11). The purpose was to brainstorm and get a picture of how the future of the site would be. We prepared a semi-structured guideline and distributed it to our team so that we all understood what information we would like to acquire (See appendix). The participants were selected to cover diverse professions and experiences, and they all are considered influential clients (See appendix for list of participants and focus group conclusion). From this point, once the problems have been clarified through the research, and site analyzed and users canvassed, a detailed program can be made out (Lynch et al., 1994).

Figure 11. Focus group activity on August 1, 2011 to share and discuss site planning and design of the Benchama Maharat ancient building and its surroundings.

Program development

The purpose of this step is to develop the working plan and research framework. Based on several group discussions and both formal and informal meetings, we set our working plan (See appendix) and revised our research framework to respond to site analysis and users' demands (Figure 12). Moreover, we created a program relationship which integrates the information obtained from site analysis and client interview. As a result of previous steps, a list of components or elements to be included in the project can be tentatively produced by the designer. A programming tool commonly used is matrices between two components with positive, negative or neutral relationship between them (Table 1). Some designers may use a simple drawing related to the site called spatial relationship diagram. However, the relationship goes beyond just about the actual location between two elements but it indicates the psychologically

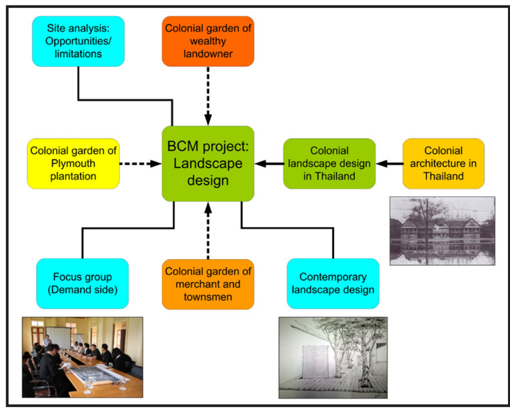

Figure 12. A diagram showing the research framework based on information formulated from site analysis and focus group discussion.

Table 1. The matrix of relationship between components of the purposed design showing positive, negative or neutral effects between two components.

BCM Project: Program relationship													
	สนทะเล	ไทร	จามจุรี	ไม้ผลัดใบ	Highlight เช่น ประติมากรรม	บ้านทรงอีสาน	Monument	สนามหญ้า	ลานโสเหล่	ห้องน้ำ ภายนอก	ที่จอดรถ	ตัวอาคาร BCM	ตัวอาคารอื่นๆ
ตัวอาคารอื่นๆ	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	
ตัวอาคาร BCM	-	-	-	0	0	-	0	+	0	-	-		
ที่จอดรถ	0	-	-	0	-	0	-	+	-	+			
ห้องน้ำภายนอก	0	-	-	0	-	-	-	0	-				
ลานโสเหล่	0	+	+	+	0	+	0	+					
สนามหญ้า	0	+	+	+	+	+	+						
Monument	-	-	-	+	-	-							
บ้านทรงอีสาน	-	-	-	+	+								
Highlight เช่น ประติมากรรม	-	-	-	+									
ไม้ผลัดใบ	0	0	0										
จามจุรี	0	0											
ไทร	0												
สนทะเล													

Legends:
+ Positive relationship
- Negative relationship
0 Neutral relationship

positive, negative or neutral impact when they are present in the design.

Design

Landscape design is a synthetic process to integrate analysis and ideas in order to create design solutions for problems that are posed. The process includes clarification of site functions and design conceptualization to master plan and its related document. By and large, most materials are graphically created from simple forms, and generally developed to more elaborate ones.

Ideal functional diagram

This is the first step of the design part. It is the beginning point of graphic development of the design. The purpose is to identify appropriate relationships between the major proposed functions and their spaces. By drawing rough and quick bubbles or outlines, the diagram can help clarify which functions should be separated and which ones should be associated with one another (Figure 13). All decisions are based on: (1) each function encouraging or discouraging the others, and (2) the information of site analysis. It is critical that the ideal functional diagram has to be established based on the program relationship created at the previous step.

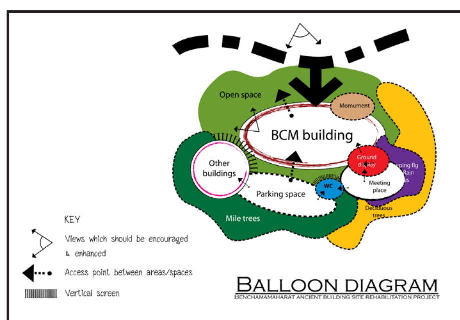

Figure 13. Simple forms to roughly examine the spatial relationship between components of proposed design.

Concept plan

The traditional approach to landscape design usually begins with research, which investigates the goals of the client, the characteristics of the site, and the needs of potential users. Documentation of such a phase is expressed in the form of a written program, a site inventory, and a site analysis. Next in the design is to conceptualize the design solution, which embodies a series of ideas

about how to improve a specific site. Usually these are a logical outcome of the research, but sometimes they precede the research and are later refined or modified by it (Booth, 1983).

Helpful information along these lines is already created; site analysis, and program relationship and balloon diagram. The identification of design concept is an intuitive process. While strong conceptual design must respond to program and site analyses, it is usually beneficial to delay critical analysis and begin with an emphasis on intuitive response by quickly generating a number of concepts (Motloch, 2001). We have already mentioned that some designers may engage the project with concepts formalized with the influential clients prior to program development. Conceptualization can take many forms, but for our purpose it is useful to make a distinction between two realms of thinking. In one we are working with general philosophical concepts, in the other with specific functional concepts (Reid, 1993).

General philosophical concepts

This kind of concept is not easy to identify because it is usually an abstract of the combination between the client's needs, users' needs, and the site's significance. Philosophical concepts will unify to express the image, essential character, purpose, and underlying essence of the project (Reid, 1993). For a designer this level should force you to ask yourself "What is this place really all about?" Designs that are rooted in a strong philosophical base will have a strong sense of identity. A person experiencing such a place knows he or she is somewhere special. This is what Greek called "Genius Loci", the particular spirit of a site.

For this design project, the general philosophical concept is formalized based on the unique colonial architectural style and the interpretation of user's demands that the design should provide memorable experiences to visitors. We brainstormed and decided to integrate the contemporary landscape design principles into colonial garden design (Figure 14). This core concept, the colonial contemporary landscape design, is used as our design framework.

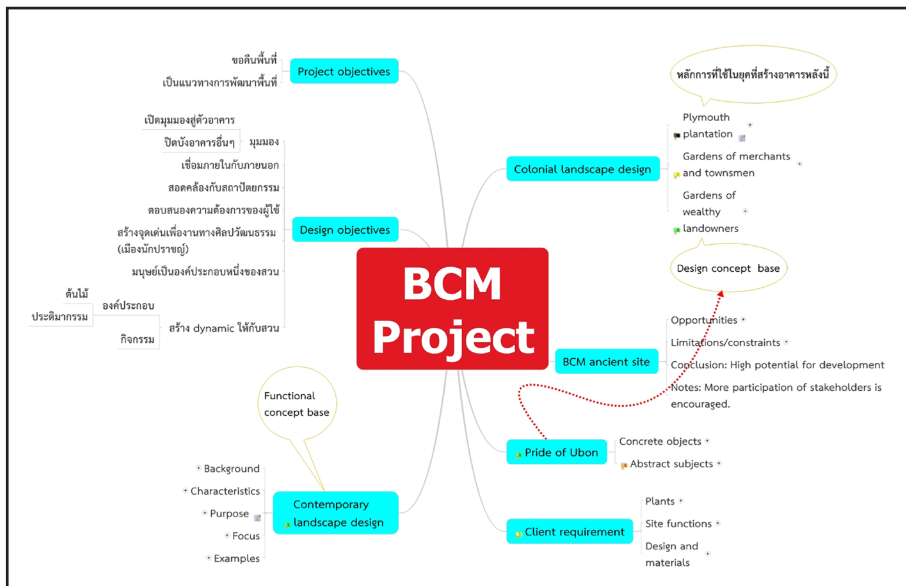

Figure 14. A mind map used to conceptualize the design solution.

Once the designer identifies the philosophical concepts appropriate to site and client, then the challenge is to express those concepts in physical form. By idea association and brainstorming, a number of visual images may emerge. By listening to the land and understanding the underlying site, the designer can discover specific opportunities and constraints that should become part of the program and the concept (Reid, 1993). Therefore, this core concept must be translated into a more concrete form. Some characteristics of contemporary landscape design were applied to the design of this site. For instance, the adaptive capacity is represented by the blossoms of plants changing seasonally. The design encourages cultural performances and displays including specific areas for colorful flower beds.

<u>Specific functional concepts</u>

Specific functional concepts relate to solving specific problems and can be expressed as conceptual objectives e.g. to reduce erosion; to eliminate poor drainage; to control damage by animals; to reduce the maintenance; to keep with a specific budget. Solutions to these practical objectives may not have very clear spatial expressions but will ultimately have an impact on the

final form. Most other functional concepts will be easy to diagram, especially those that deal with the relationships between use areas, circulation patterns, and other preliminary ideas essential to the workability of an emerging design. Two important tools used to clarify functional concepts are program relationship and balloon diagram. Our design project has three specific functional concepts i.e. to accommodate all users with equal convenience; to provide a pleasant meeting place and green space for important events and; to create seamless transition between interior and exterior as a cultural park. To clarify the concepts, some drawings were sketched (Figure 15). Based on the formalized concepts, we moved to the next design step that solidified our concepts to physical forms.

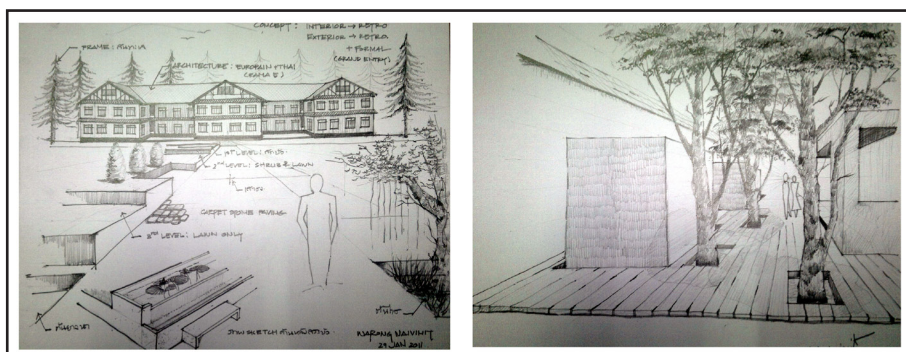

Figure 15. Sketches used to communicate design ideas between design team and concerned authorities responsible for site planning and design.

Preliminary master plan

The preliminary master plan is semi-complete graphic. It primarily serves the designer as a time-saver to do further development of fully graphic style in master plan. Having completed the preliminary master plan, the designer should recheck the program developed in early project initiation to ensure that nothing is missing. In addition, the designer should review the plan with the client for feedback. Some requested revisions and a few suggestions could be expected and the designer might need to revise the plan accordingly (Booth, 1983). But, if the designer has strong support that the design proposed in the preliminary master plan should not be revised, this is the last time to explain to the client. Together with

the clients, the design solution has to be finalized before proceeding to the more elaborate and time-consuming version in producing the master plan and a set of schematic plans. Accompanying the preliminary master plan with sketchy versions of sections, elevations and perspectives are usually helpful at this stage.

On September 28, 2011, the design team was invited to present the preliminary master plan at the Benchama Maharat school (Figure 16). A few changes were requested such as a low fence to enclose the site instead of an open narrow grass strip. This was due to a concern about vehicle trespassing. After the presentation, the audience was satisfied and we proceeded to elaborate the preliminary master plan as well as developing drawings i.e. perspectives for explanatory purposes.

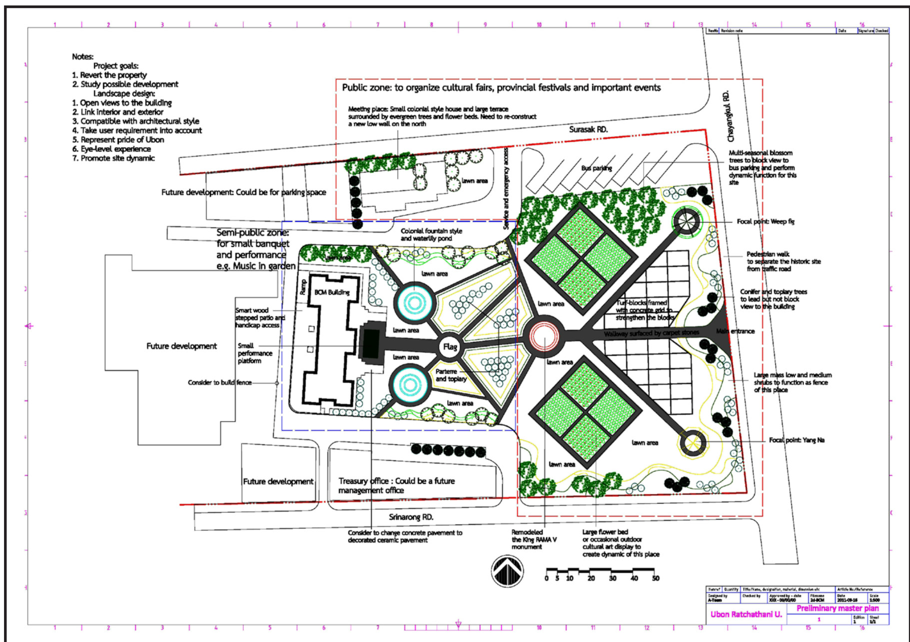

Figure 16. The preliminary master plan used for project presentation on September 28, 2011 to finalize the design solution.

Master plan

This is the final refinement of the design process. After obtaining some criticism from the client in the previous step, the

designer may need to revise or redesign a few things to reach the client’s satisfaction. The master plan will be the end of design process. Usually nothing must be changed at this step unless it is absolutely important. The primary difference between a preliminary master plan and master plan is graphic refinement. Whereas the preliminary master plan is sketchy but legible, the master plan is neater with detailed drawing by using drafting equipment or CAD programs (Figure 17).

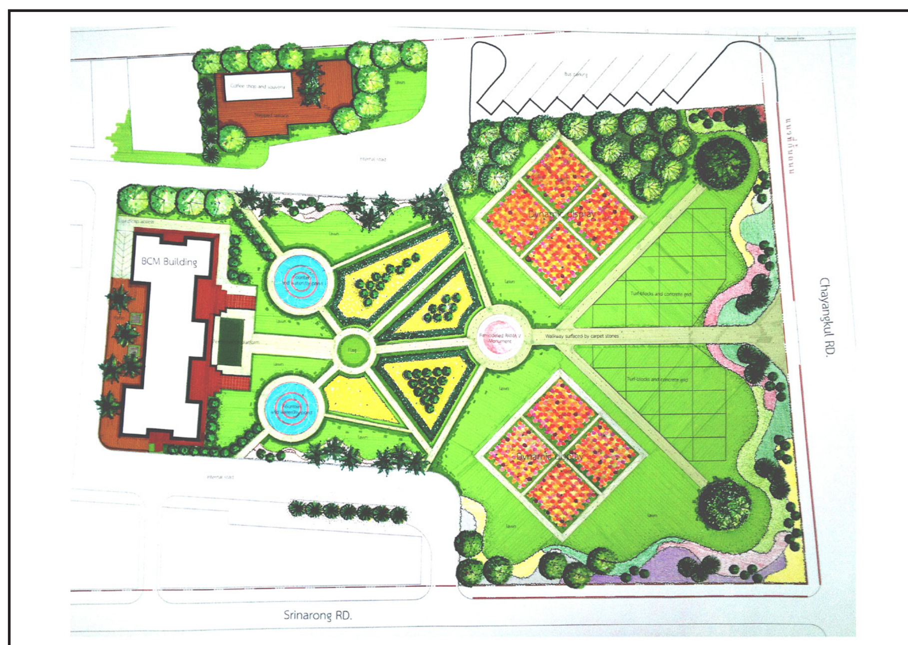

Figure 17. The master plan of the Benchama Maharat ancient site based on the contemporary colonial landscape design concept.

Not only is the master plan a time consuming production, but it is also expensive. Some designers just revise the preliminary plan as requested by the client, and use it for implementation. If the master plan is very complex or some parts in the design need to be emphasized, it is necessary to enlarge such confined area to clarify the details. These enlarged parts are a set of schematic plans. For small sites, the elaborative planting plan can be considered the master plan. Neat perspective drawings are implemented at this

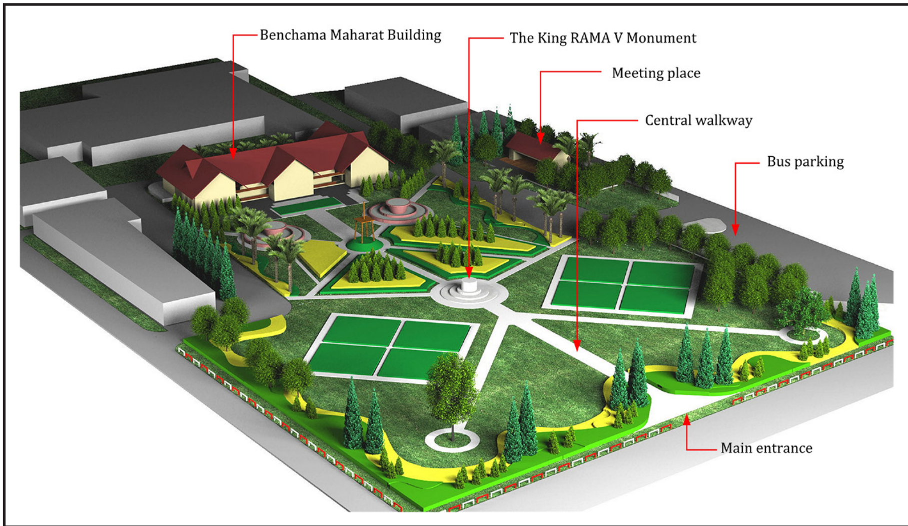

Figure 18. The perspective illustrating the master plan of the Benchama Maharat Ancient Site.

design stage (Figure 18). For this design project, design development primarily deals with the visual quality of the design, rather than technical and mechanical issues. Only a typical construction drawing planting plan was implemented (Figure 19). The other concerned document that is produced is the cost estimation.

The Benchama Maharat ancient site landscape master plan (Figure 17) complements the colonial garden design. A wider central walkway runs from the east towards the Benchama Maharat building on the west. The terminal of the central walkway is the King RAMA V monument, which is redesigned to suit the contemporary landscape design principles regarding the human-scale appropriation (Figure 20a). At this terminal, the secondary walkways are radiated. Two terminals, Weeping fig (*Ficus benjamina* L.)[2] to the north, and Yang Na (*Dipterocarpus alatus* Roxb. Ex G.Don.)[3] to the south, are linked to the central walkway by two secondary walkways (Figure 20b and 20c). A link is created to connect the monument to the unique memorial flag hill where the other five secondary walkways are radiated. A wider walkway leads to the building and two of them lead to

---

[2] Weeping fig is the symbolic tree of the Benchama Maharat School.

[3] Yang Na is the symbolic tree of Ubon Ratchathani Province.

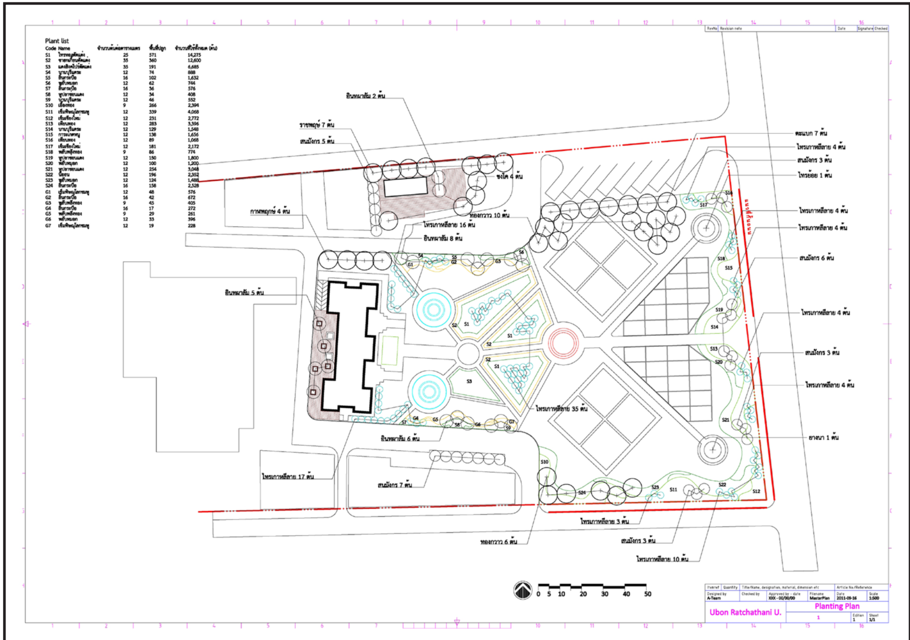

Figure 19. The planting plan indicating the use of several seasonal deciduous trees, evergreen trees, perennial shrubs and groundcovers to create environmental dynamics.

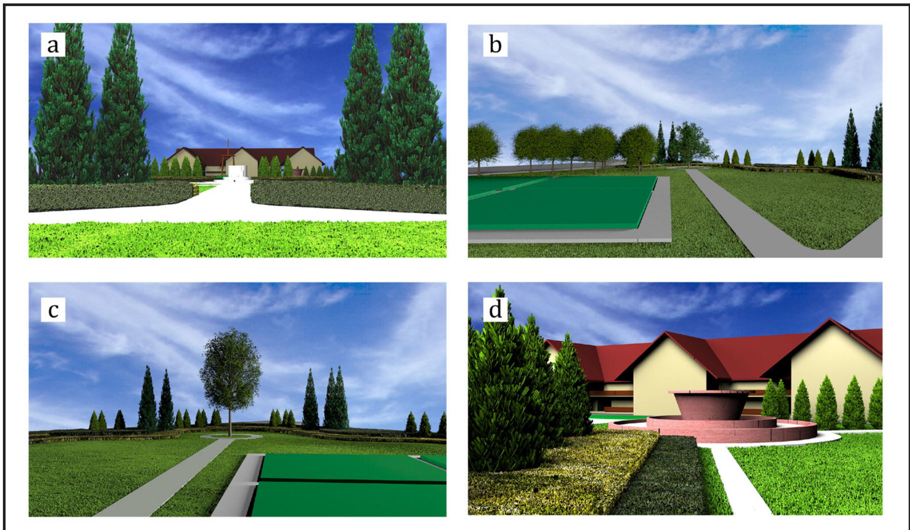

Figure 20. Perspectives showing the main entrance looking toward the King RAMA V monument (a); view toward the weeping fig (b) and the Yang Na (c); view to the fountain in front of the building (d).

the fountains. The secondary walkways between these two terminals and two third stage walkways on the North and the South create boundaries for four parterres with three groups of topiary. The third stage walkways have their terminal which is the fountains (Figure 20d). This walking network is important to promote the direct human-place experience. To support dynamic function, we designed two large dynamic displays in the front. These features are used to create different atmospheres by changing seasonal plant materials or even placing features related to important events.

To comply with user requirements, we include multi-seasonal plant species to create different scenes throughout the year. This function is also considered as the dynamic feature under the contemporary landscape design. The fountain has three levels. The lowest level contains water lily (*Nymphaea pubescens*)[4] while the other two have double fountain ring jets installed. A large open space covered by grass strengthened by turf-blocks is designed for organizing special events e.g. Chulalongkorn Day[5] (Figure 21a). A meeting place, where a small colonial replica is built surrounded by seasonal trees, is located on the North (Figure 21b). This area is intended to support community meetings and to be a beverage & souvenir shop. Also, restrooms are available at the meeting place. There is a bus parking space on the east of the meeting place. To emphasize formal design, date palms (*Phoenix* sp.) and Chinese

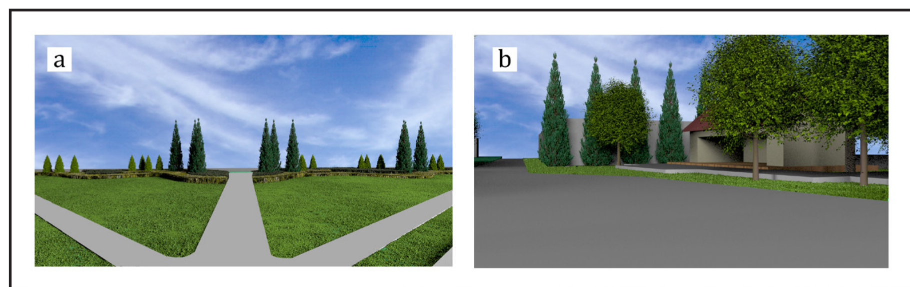

Figure 21. Perspectives showing a large open space with turf-block close to the main entrance (a); the meeting place with a small colonial building similar to the Benchama Maharat ancient building.

[4]Water lily is the symbolic flower of Ubon Ratchathani Province

[5]Chulalongkorn Day or Wan Piya Maharat on every 23rd October.

juniper (*Juniperus chinensis* L.) are key plant materials. These plant species are also perfect to enhance the beauty of the building.

Disabled access is built on the north wing of the building passing through the wooden terrace where date palms are grown. In the front, a performance platform is designed to support outdoor activities e.g. music in the garden. The entire site is enclosed with the mass of colorful perennial shrubs to function as a fence-like barrier. This would create a psychological property but still offers open views to the building.

Conclusions and discussion

We had officially worked to complete this design project for 4 months. We found that the Dutch colonial building style of the Benchama Maharat ancient building is unique and beautiful. Moreover, the building is in perfect condition after its restoration. Without question, it should be conserved for the next generation. The surrounding area is, on the other hand, in very poor condition. The rules and authority to manage the site are not clear. As a result, site planning and design is essential to protect this building from misuse and to encourage people to visit this ancient site.

Based on our analysis, the site has high potential to be developed for the community as a new cultural park and for the province as a new landmark. Consequently, we teamed up a group to study and build a master plan for this significant site. However, due to the limited time and financial support, an important point that has been inadequately taken into account for this project was to involve uninformed or voiceless people into the design process. This may lead to conflicts among people who do not have a chance to be part of the development.

Furthermore, this master plan is, of course, incomplete, if one would like to use it for actual construction. In such a case, more drawings and written documents are definitely required, for instance, construction drawings and written specifications of the

meeting place including its elevations and sections. Some critical areas of the project e.g. site entrance, arrival court, fountains, deck in plans, sections and elevations must be studied and designed on a detailed scale (Booth, 1983). Utilities plan i.e. irrigation, electricity, and drainage including grading plan could be needed.

As stated by Lynch, we as the designer have the responsibility to clarify the given objectives and to raise hidden ones for debate (Lynch et al., 1994). Our design solution of the Benchama Maharat ancient site would at best be an effective public notification to stimulate discussion among prospective users. We hope that this project will be a design guideline to help people visualize and imagine the future look and feel of this significant provincial area. Our ultimate wish is to see that the site is properly developed as a result of collective agreements among people of Ubon Ratchathani.

Cited references

Association of the Ubon city. 2011. Home Day 2011. Association of the Ubon city. Ubon Ratchathani. (in Thai).

Benchama Maharat Alumni. 2008. To the beauty of weeping fig: 111 anniversary of Benchama Maharat School. Benchama Maharat Alumni. Ubon Ratchathani. (in Thai).

Booth, N.K. (1983). Basic Elements of Landscape Architectural Design. Illinois: Waveland Press Inc.

Favretti, R., and DeWolf Jr, G.P. (1972). Colonial gardens. Barre Publishers.

Halper, J. Contemporary Landscape Architecture [Online]. 2009. Available from http://www.articlesbase.com/gardening-articles/contemporary-landscape-architecture-904074.html [6 September 2011].

Lynch, K., and Hack, G. (1994). Site planning. 3rd. Maple-Vail, Inc.

Motloch, J.L. (2001). Introduction to Landscape Design. 2. Austin, Texas: John Wiley & Sons Inc.

Reid, G.W. (1993). From Concept to Form in Landscape Design. New York: Van Nostrand Reinhold.

Schmidt, R. 2009. Contemporary Landscape Architecture - Parks and Open Space. Duties and Responsibilities. Digital Landscape Architecture: A GIS-based Approach for Modeling the Spatial and Temporal Development. 21 May, 2009. Valletta.

The Consumer Horticulture Center. 2003. The Horticulture Fact Sheet Series: Creating a Colonial Garden [Online]. Available from College of Agricultural Sciences, Penn State University www.hortweb.cas.psu.edu. [16 August 2011].

Turner, S.L. (1988). Historic Landscapes. In: Tishler, W.H. (ed.) American Landscape Architecture: Designers and Places, pp: 142-144. Washington, D.C.: Wiley.

Waterman, T. (2009). The Fundamentals of Landscape Architecture. Lausanne, Switzerland: An AVA Publishing SA.

Wikipedia contributors. American colonial architecture [Online]. 2011. Available from Wikipedia, The Free Encyclopedia: http://en.wilipedia.org/w/index.php?title=American_colonial_architecture&oldid=464311818 [7 December].

Appendix A: Famous scholars of Ubon Ratchathani

พระครูวิโรจน์รัตโนบล (เจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมืองรูปที่ 2)

พระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุดรอด นนฺตโร) เกิดเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2397 ตรงกับวันพุธขึ้น 5 ค่ำ เดือนยี่ ปีเถาะ พ.ศ. 2397 ที่บ้านดู่ หมู่ที่ 1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี บิดาชื่อ บุดดี มารดาชื่อ กาด นามสกุล สมจิตร เมื่อ พ.ศ. 2421 ที่วัดป่าน้อย (วัดมณีวนาราม) เจ้าอธิการจันลาเป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์ คำ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์ดี เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ท่านได้รับการศึกษาเบื้องต้น คือ การเรียนอักษรขอม อักษรไทยน้อย หนังสือไทย การคิดเลขจากท่านราชบรรเทา เมื่ออุปสมบทแล้วท่านได้เล่าเรียนท่องบทสาธยายสวดมนต์น้อย สวดมนต์กลาง ได้แก่ เจ็ดตำนาน สองตำนาน สวดมนต์ปลาย ได้แก่ ปาฏิโมกข์ สัททสังคสูตร เรื่องมูลกัลป์จายน์ และเรียนวิชาช่างศิลป์ (ช่างปั้น เขียน แกะสลัก) อีกด้วย

หลังจากท่านอุปสมบทระยะหนึ่ง ก็ย้ายไปอยู่ที่วัดทุ่งศรีเมือง ต่อมาเมื่อเจ้าอาวาสมารณภาพ ท่านจึงได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมือง เกียรติประวัติของท่านพอสรุปได้ดังนี้

1. งานปกครอง พระครูวิโรจน์รัตโนบล ปกครองสงฆ์โดยใช้พระคุณเป็นหลักมีเมตตาธรรมสูงมากองค์หนึ่ง ชอบสงเคราะห์ผู้เดือดร้อนใครก็ตามที่เข้ามาปรึกษาปัญหาหรือขอพึ่งพระบารมี หลวงปู่จะตอบว่า “ดี” หลวงปู่ท่านจะอนุเคราะห์ ทุกอย่าง ที่ให้ได้ จึงเป็นที่เคารพศรัทธาของคนทั่วไป และได้รับคำชมเชยว่า “หลวงปู่ดีโลด” หรือ ดีโรจน์ คือดีทุกอย่าง (ดีโลด หมายถึง ดีมาก)

2. สมณศักดิ์ พ.ศ. 2434 ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะแขวงอุดร หรืออำเภออุตตรูปรนิคม (อำเภอม่วงสามสิบ) และได้รับพระราชทานเป็น พระครูอุดรพิทักษ์คณะเดช แต่ยังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมือง พ.ศ. 2446 ได้รับแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2447 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็น “พระครูวิโรจน์รัตโนบล” จนถึงอายุ 75 ปี ได้ยกขึ้นเป็นกิตติมศักดิ์ เมื่อปี พ.ศ. 2470 รวมเวลาเป็นเจ้าคณะบริหารคณะสงฆ์รวม 37 ปี

3. การสาธารณูปการ เนื่องจากท่านเป็นช่างศิลปะท่านได้รับอาราธนาให้ดำเนินการปฏิสังขรณ์และสร้างถาวรวัตถุที่สำคัญดังนี้

- ปฏิสังขรณ์พระธาตุพนม (เมื่อ พ.ศ. 2444)
- ปฏิสังขรณ์วิหารพระเหลาเทพนิมิต
- เป็นกรรมการสร้างอุโบสถวัดสุปัฏนารามวรวิหาร (หลังปัจจุบัน)
- เป็นประธานหล่อพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี (พระสัพพัญญูเจ้า พระประธานวัดสุปัฏนารามวรวิหารพระประธานวัดท่าบ่อ พระประธานวัดบ้านหนองไหล)

4. เกียรติคุณทางวิทยาอาคม ในปี พ.ศ. 2483 เกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในอินโดจีน จนเกิดเป็น “สงครามอินโดจีน” กองทหารได้บุกเข้ายึดนครจำปาศักดิ์ ประเทศลาว โดยตั้งฐานบัญชาการอยู่ที่อุบลราชธานี พ.ต.อ.พระกล้ากลางสมรภูมิ ข้าหลวงประจำจังหวัดอุบลฯ ขณะนั้นได้นิมนต์ท่านพระครูวิโรจน์รัตโนบล เป็นผู้ประสาทพรแก่ทหารเพื่อความปลอดภัย และขุนบุรัสการบดีผู้แทนราษฎรสมัยนั้น ได้นำเอารูปถ่ายของท่านพระครูวิโรจน์รัตโนบลไปทำเป็นเหรียญแจกจ่ายแก่ทหาร ปรากฏว่าทหารรุ่นนั้น ปลอดภัยเป็นส่วนใหญ่ เหรียญรุ่นนั้นได้ปรากฏความขลังจึงเป็นที่ต้องการแพร่หลายในปัจจุบัน

เกียรติคุณด้านวิทยาคมที่โด่งดังก็คือ เป็นพระเกจิอาจารย์ที่กล่าวได้ว่า สามารถกำราบพวกภูตผีต่าง ๆ เช่น ผีปอบ โดยมีลูกศิษย์ท่านหลายคนกล่าวว่า เพียงได้ยินชื่อท่านเท่านั้น พวกผีทั้งหลายก็เผ่นหนีแล้ว จึงไม่แปลกใจเลยว่า หลวงปู่พระครูวิโรจน์รัตโนบล จึงเป็นที่เคารพศรัทธาของสาธุชนโดยทั่วไป พระครูวิโรจน์รัตโนบล ได้ถึงแก่มรณภาพเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2485 รวมอายุได้ 88 ปี 64 พรรษา โดยเป็นเจ้าคณะปกครองพระสงฆ์อยู่ 37 พรรษา คือ เป็นเจ้าคณะอำเภออยู่ 13 พรรษา เป็นเจ้าคณะจังหวัด 24 พรรษา

พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)

พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) เกิดเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2461 ตรงกับ วันศุกร์ขึ้น 7 ค่ำ เดือน 7 ปีมะเมีย ณ บ้านจิกก่อ หมู่ที่ 9 ตำบลธาตุ วารินชำราบ อุบลราชธานี บิดาชื่อนายมา ช่วงโชติ มารดาชื่อ นางพิมพ์ ช่วงโชติ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันจำนวน 10 คน

หลวงปู่ชา สุภทฺโท ขณะมีชีวิตอยู่ท่านได้อุทิศชีวิตเพื่อการปฏิบัติธรรมและเผยแพร่พุทธศาสนา ทั้งแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งบังเกิดผลทำให้ผลงานที่เป็นประโยชน์อเนกอนันต์แก่พระศาสนา ทั้งที่เป็นพระธรรมเทศนาและสำนักปฏิบัติธรรมในนามวัดสาขาวัดหนองป่าพงมากมาย ซึ่งแม้ท่านจะมรณภาพไปนานแล้ว แต่ศิษยานุศิษย์ของท่านก็ยังคงรักษาแนวทางปฏิบัติธรรมที่ท่านได้สั่งสอนไว้ จนถึงปัจจุบัน

หลวงปู่ชาได้รับการศึกษาชั้นประถมศึกษา ณ โรงเรียนบ้านก่อ ตำบลธาตุ อำเภอวารินชำราบ อุบลราชธานี จนจบชั้นประถมปีที่ 1 แล้วได้ลาออกจากโรงเรียนเพราะมีจิตใจใฝ่ทางบวชเรียน ภายหลังเมื่อบวชเรียนแล้วได้เรียนหนังสือธรรมเรียนบาลีไวยากรณ์ เรียนมูลกัจจายน์ จนสามารถอ่านแปลภาษาบาลีได้ และได้ศึกษาพระปริยัติธรรมจนสอบได้ชั้นสูงสุดสายนักธรรม คือ สอบได้นักธรรมชั้น เอก

เมื่ออายุ 13 ปี หลังจากลาออกจากโรงเรียนประถมศึกษาแล้ว โยมบิดาได้นำไปฝากกับเจ้าอาวาสเพื่อเรียนรู้บุพกิจเบื้องต้นเกี่ยวกับบรรพชา วิธี จึงได้รับอนุญาตใหบรรพชาเป็น สามเณรชา ช่วงโชติ เมื่อเดือน มีนาคม พ.ศ. 2474 โดยมีท่านพระครูวิจิตรธรรมภาณี (พวง) อดีตเจ้าอาวาส วัดมณีวนาราม อุบลราชธานี เป็นอุปัชฌาย์ สามเณรชา ช่วงโชติ ได้อยู่จำพรรษาและศึกษาพระปริยัติธรรม ตลอดจนอยู่ปฏิบัติครูอาจารย์ เป็นเวลา 3 ปี ได้เอาใจใส่ต่อภารกิจของสามเณรท่องสวดมนต์ ทำวัตร ศึกษาหลักสูตรนักธรรมปฏิบัติพระเถระ แล้วจึงได้ลาสิกขาบทมาช่วยบิดามารดาทำไร่ทำนา ทั้งนี้ด้วยความจำเป็นของครอบครัวแบบชาวไร่ชาวนาอีสานทั่วไป ด้วยจิตใจที่ใฝ่ในการบวชเรียน จึงสำนึกอยู่ตลอดเวลาว่าจะต้องอุปสมทบเป็นพระให้ได้ เมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ ภายหลังเมื่อตกลงกับบิดามารดาและท่านทั้ง 2 ก็อนุญาตแล้วจึงได้ฝากตัวที่วัดก่อในที่ใกล้บ้าน แล้วได้รับอนุญาตให้อุปสมบทได้เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2482 เวลา 13.55 น. ณ พัทธสีมา วัดก่อใน ตำบลธาตุ อำเภอวารินชำราบ อุบลราชธานี โดยมีพระเถระสำคัญที่ให้การอุปสมบทดังนี้

- พระครูอินทรสารคุณ เป็นพระอุปัชาฌาย์
- พระครูวิรุฬสุตการ เป็นพระกรรมวาจาจารย์
- พระอธิการสอน เป็นพระอนุสาวนาจารย์
- พระชา สุภทฺโท ได้จำพรรษาอยู่ ณ วัดก่อนอก 2 พรรษา ตั้งใจศึกษาปริยัติธรรม ทั้งจากตำรับตำราและจากครูอาจารย์ จนสอบนักธรรมชั้นตรีได้ในสำนักวัดก่อนอกแห่งนี้

เมื่อพระชา สุภทฺโท สอบนักธรรมตรีได้แล้ว ก็อยากเรียนให้สูงขึ้นเพราะมีจิตใจรักชอบทางธรรมอยู่แล้ว แต่ขาดครูอาจารย์ในการสอนระดับสูงต่อไป นึกถึงภาษิตอีสานที่ว่า “บ่ออกจากบ้านบ่ฮู้ฮ่อมทางเทียว บ่เฮียนวิชาห่อนสิมีความฮู้” ชีวิตช่วงนี้จะเห็นได้ชัดว่า พระชา สุภทฺโท มุ่งเรียนปริยัติธรรมให้สูงสุด จึงทุ่มเทให้การศึกษาทั้งนักธรรมและบาลี และผ่านสำนักต่างๆ มากมายจนในที่สุดก็สอบนักธรรมได้ครบตามหลักสูตร คือ สอบนักธรรมชั้นโทได้ ในสำนักของ พระครูอรรคธรรมวิจารณ์ สอบนักธรรมชั้นเอกได้ในสำนักวัดบ้านก่อนอกถิ่นเกิด

เสร็จภารกิจการศึกษา ประกอบกับเกิดธรรมสังเวชคราวโยมบิดาเสียชีวิต จึงหันมาสู่การปฏิบัติธรรม โดยออกธุดงค์และศึกษาหาแนวทางปฏิบัติในสำนักต่างๆ ผ่านอาจารย์ก็มากมาย เช่น หลวงปู่กินรี หลวงปู่เถระชาวเขมร อาจารย์คำดี พระอาจารย์มั่น พออินทรีย์แก่กล้าแล้วก็ออกธุดงค์ปฏิบัติธรรมต่อไปเรื่อยๆ โดยยังดำรงสมณเพศเป็นพระมหานิกายอยู่ตลอดเวลา จนในที่สุดได้รับอาราธนาจากโยมมารดาและพี่ชาย เพื่อกลับไปโปรดสัตว์ที่บ้านเกิด เมื่อ พ.ศ. 2497 ก็ได้ดำเนินการสร้างวัดป่าขึ้น ซึ่งเรารู้จักในปัจจุบัน คือ วัดหนองป่าพง และท่านดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดนี้มาโดยตลอด และถึงแก่มรณภาพเมื่อ 16 มกราคม 2535 เวลา 05.30 น. อย่างสงบท่ามกลางธรรมสังเวชของศิษยานุศิษย์จากทุกสารทิศ

หลวงปู่ชา สุภัทโท และศิษยานุศิษย์พระภิกษุ วัดหนองป่าพง ภิกษุชาวตะวันตกที่ยืนอยู่หน้าสุดข้างหลวงปู่ชาคือ พระสุเมโธภิกขุ พระลูกศิษย์ชาวอเมริกา หลวงปู่ชา สุภทฺโท ขณะมีชีวิตอยู่ท่านได้อุทิศชีวิตเพื่อการปฏิบัติธรรม และเผยแพร่พุทธศาสนา ทั้งแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งบังเกิดผลทำให้ผลงานที่เป็นประโยชน์

อเนกอนันต์แก่พระศาสนา ทั้งที่เป็นพระธรรมเทศนา และสำนักปฏิบัติธรรม ดังนี้

1. ธรรมเทศนา สำหรับบรรพชิต สำหรับคฤหัสถ์ เสียสละเพื่อธรรม การเข้าสู่หลักธรรม ธรรมะที่หยั่งรู้ยาก ธรรมะธรรมชาติ ปฏิบัติกันเถิด ธรรมปฏิสันถาร สองหน้าของสัจธรรม ปัจฉิมกถา การฝึกใจ มรรคสามัคคี ดวงตาเห็นธรรม อยู่เพื่ออะไร เรื่องจิตนี้ น้ำไหลนิ่ง ธรรมในวินัย บ้านที่แท้จริง สัมมาสมาธิ ขึ้นตรงต่อพระพุทธเจ้า ความสงบบ่อเกิดปัญญา พระองค์เดียว นอกเหตุเหนือผล สมมตติและวิมุตติ การทำจิตให้สงบ ตุจโฉโปฏฐิละ ดวงตาเห็นธรรม ทำใจให้เป็นบุญ ทรงไว้ซึ่งข้อวัตร เหนือเวทนา เพียรละกามฉันทะ ทางพ้นทุกข์ ไม่แน่คืออนิจจัง โอวาทบางตอน อ่านใจธรรมชาติ อยู่กับงูเห่า สัมมาทิฐิที่เยือกเย็น มรรคผลไม้พ้นสมัย นักบวชนักรบ ธุดงค์ทุกข์ดง สัมมาปฏิปทา พึงต่อสู้ความกลัว กว่าจะเป็นสมณะ เครื่องอยู่ของบรรพชิต กุญแจภาวนา วิมุตติ
2. สำนักปฏิบัติธรรม มีสำนักปฏิบัติธรรม ในประเทศไทยซึ่งอยู่ทุกภาคของประเทศจำนวนทั้งสิ้น 82 สาขา และในต่างประเทศอีก 7 สาขา และเฉพาะศิษย์ที่เป็นพระชาวต่างประเทศซึ่งอยู่เป็นประธานสงฆ์ผู้มีพรรษาต่ำ สุดคือ 16 พรรษา ที่วัดหนองป่าพงยังมีสถานที่พอจะเป็นที่เตือนใจของผู้ประสงค์จะนมัสการ และรำลึกถึงท่านคือ พิพิธภัณฑ์พระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทฺโท) ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมประวัติและผลงานของท่านมารวมไว้ ตลอดจนรูปปั้นขี้ผึ้งของท่าน ที่ผนังพิพิธภัณฑ์ก็ยังมีภาพชีวิตของท่าน ที่ทำจากกระเบื้องดินเผา เมื่อเข้าไปในพิพิธภัณฑ์แล้วจะให้ทั้งความร่มเย็นศักดิ์สิทธิ์ และปรากฏการณ์เสมือนหนึ่งท่านยังไม่ถึงมรณภาพเลย

พระครูวินัยธร มั่น ภูริทตฺโต

พระครูวินัยธร (มั่น ภูริทตฺโต) หรือที่นิยมเรียกด้วยความเคารพว่า “หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต เป็นพระภิกษุชาวไทยสายธรรมยุตชื่อดังในประวัติศาสตร์พระกรรมฐานไทย เมื่อท่านเป็นพระภิกษุ ได้ปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดและเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยวางแนวทางในการปฏิบัติสมถะและวิปัสสนาตามหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาพุทธเจ้า แก่ประชาชน ทำให้มีท่านมีพระสงฆ์และฆราวาสที่เป็นลูกศิษย์จำนวนมาก จึงทำให้แนวคำสอนของท่านเป็นที่รู้จักกันดีว่า เป็นคำสอนพระวัดป่า (สายพระอาจารย์มั่น) หลังจากท่านมรณภาพลง ในปี พ.ศ. 2492 ยังคงมีพระสงฆ์ที่เป็นลูกศิษย์ของท่านสืบต่อแนวปฏิบัติของท่านสืบมา โดยลูกศิษย์ของท่านเรียกว่า พระกรรมฐานสายวัดป่า หรือ พระกรรมฐานสายหลวงปู่มั่น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ท่านได้รับยกย่องจากผู้ศรัทธาให้เป็น พระอาจารย์ใหญ่สายวัดป่า สืบมาจนปัจจุบัน

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโตชื่อเดิมคือ “มั่น แก่นแก้ว” ท่านเกิดที่บ้านคำบง โขงเจียม (ปัจจุบันคือ อำเภอศรีเมืองใหม่) จังหวัดอุบลราชธานี เป็นบุตรของนายด้วง และนางจันทร์ แก่นแก้ว และไดอุปสมบทในธรรมยุตินิกาย เมื่ออายุ 22 ปี ในปี พ.ศ.2436 ณ วัดเลียบ อ.เมือง จังหวัดอุบลราชธานี ในวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ.2436 โดยมีพระอริยกวีเป็นพระอุปัชฌาย์พระครูสีทา ชยเสโน เป็นพระกรรมวาจาจารย์พระครูประจักษ์อุบลคุณเป็นพระอนุสาวนาจารย์ ก่อนหน้านี้หลวงปู่มั่นได้เข้าบรรพชาเป็นสามเณร เมื่ออายุได้ 15 ปี ณ วัดบ้านคำบง เมื่อบวชได้ 2 ปี บิดาขอร้องให้ลาสิกขาเพื่อช่วยการงานทางบ้าน จิตท่านยังหวนคิดถึงร่มผ้ากาสาวพัสตร์อยู่เนืองนิจ เพราะติดใจในคำสั่งของยายว่า “เจ้าต้องบวชให้ยาย เพราะยายก็ได้เลี้ยงเจ้ายากนัก” ครั้นอายุได้ 22 ปีจึงได้เข้าพิธีอุปสมบทเป็นพระภิกษุ และได้เข้าฝึกปฏิบัติธรรม ในสำนักวิปัสสนากับหลวงปู่เสาร์ กันตสีโล ณ วัดเลียบ จังหวัดอุบลราชธานี จนกระทั่งท่านได้ออกจาริกเดินธุดงค์ตามสถานที่ต่างๆ เมื่อออกพรรษา แล้วไปศึกษาธรรมะจากพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนโท) แห่งวัดบรมนิวาส กรุงเทพมหานคร แล้วออกจาริกไปอีกหลายที่หลายแห่ง จนกระทั่งถึงที่ถ้ำไผ่ขวาง น้ำตกเขาสาริกา จ.นครนายก

วิหารสร้างอุทิศถวายหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ที่วัดเจดีย์หลวง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ประมาณปี 2450 - 2453 ท่านได้จาริกไปทางจังหวัดลพบุรี ไปพักอยู่ที่เขาพระงามบ้าง ถ้ำสิงโตบ้าง ต่อมา ท่านได้ไปพักอยู่ที่ถ้ำสาริกา จ.นครนายกนี่เอง ท่านได้ประสบเหตุการณ์ต่าง หลายประการ และเป็นที่ติดใจท่านมาตลอด คือ ขณะที่ท่านไปถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ซึ่งอยู่ใกล้กับถ้ำมากกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ท่านวานให้ชาวบ้านพาไปส่งที่ถ้ำดังกล่าว เพราะไม่รู้จักทาง ชาวบ้านเล่าเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับถ้ำนั้นให้ฟัง พร้อมกับนิมนต์ให้เลิกล้มความต้องใจที่จะไปถ้ำนั้น

เสีย แต่ท่านบอกว่า ท่านไม่กลัว ท่านทดลองพักดู

ขณะที่พักที่ถ้ำสาริกาแห่งนี้ในระยะเดือนแรก ๆ ท่านรู้สึกปรกติดี จิตใจสงบ ไม่มีอะไรพลุกพล่าน พอดีคืนต่อ ๆมา ท่านรู้สึกว่าโรคเจ็บท้องที่เคยเป็นประจำชักกำเริบ และมีอาการรุนแรงขึ้นตามลำดับ แต่ด้วยอาศัยด้วยเหตุว่าท่านได้บำเพ็ญบารมี (กำลังใจในการปฏิบัติที่สั่งสม) ไว้มากในพระบวรพุทธศาสนา ท่านจึงตัดสินใจออกไปนั่งสมาธิ พิจารณาธรรม แยกธาตุขันธ์ เจริญอสุภะกรรมฐาน จนกระทั่งจิตเกิดความอัศจรรย์ สามวันสามคืน แม้กระทั่งเม็ดทราย พอจิตของท่านอิ่มตัวจากการประพฤติปฏิบัติ ได้เกิดนิมิตลูกสุนัขปรี่เข้าไปดูดนมแม่สุนัข ท่านจึงได้เกิดความสงสัยว่า “ในการพิจารณาขั้นนี้ที่จิตรวมในการพิจารณาแล้ว ไม่น่าจะมีนิมิตแล้ว” เพราะนิมิตจะเกิดจากการปฏิบัติสมาธิที่ยังไม่เป็นวสี (ยังไม่ชำนิชำนาญ) เมื่อท่านเกิดความสงสัย จึงได้พิจารณาจนได้ความว่า ลูกสุนัขที่ได้กระทำการดูดนมแม่หาใช่ใครที่ไหน แต่เป็นตัวท่านเองที่เสวยอัตภาพมาตลอด 500 ชาตินั้นเองจึงได้เกิดความสลดสังเวชใจ จึงนำสิ่งที่ได้พบได้เห็นมาพิจารณาธรรมในข้อที่ว่า “กายะ ทุกขัง อริยสัจจัง”คือว่าพิจารณาว่ากายเป็นทุกข์ ไม่ทำให้เกิดความสุขให้เรา แต่ต่อมาท่าเกิดความรู้สึกกังวล จึงใช้ญาณตรวจดูเกิดพบว่าท่านเคยปรารถนาพุทธภูมิ (ปรารถนาจะเป็นพระพุทธเจ้า) จึงค้นลงไปอีกว่าปรารถนาตอนไหน พอเห็นว่าปรารถนาเมื่อสมัยสมัยพระศาสนาของพระพุทธโคดม จึงเห็นว่าเป็นการเนิ่นช้า ท่านเล่าอีกว่าจึงถอนความปรารถนานั้น มุ่งมั่นความพ้นทุกข์ในปัจจุบันชาติ จนเกิดเหตุในนิมิตว่ามียักษ์ตนหนึ่งจะเข้ามาทำร้าย แต่ไม่สามารถทำร้ายท่านได้ จนยักษ์ได้ยอมแพ้ จึงอันตรธานหายไป ในกาลเวลาต่อมาจิตท่านจึงรวม เห็นว่าโลกใบนี้ราบเลียนเตียนแล้ว เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาเสมอกัน

ต่อมาท่านขึ้นไปที่ภาคเหนือจำพรรษาที่วัดเจดีย์หลวง 1 พรรษาได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดเจดีย์หลวง เป็นพระครูวินัยธร และพระอุปัชฌาย์ ขณะนั้นท่านจึงจำใจรับตำแหน่ง เพราะเห็นแก่ท่านเจ้าคุณอุบาลี ผู้นิมนต์ที่เป็นอาจารย์ของตน ขณะที่กำลังอาพาธเป็นโรคมะเร็งที่กระดูกตรงขา แต่ต่อมาท่านจึงล้มเลิกความตั้งใจที่จะเป็นเจ้าอาวาส โดยท่านรำพึงในใจว่า”หากเรายังรับตำแหน่งอยู่ต่อไป ลาภสักการะอาจจะฆ่าการปฏิบัติของเราอันเป็นเหตุแห่งการฆ่าการประพฤติปฏิบัติก็เป็นได้” ท่านจึงได้สละตำแหน่ง หนีธุดงค์เข้าป่า อาศัยอยู่ตามดอยมูเซอ ถ้ำเชียงดาว ถ้ำพวง ฯลฯ แล้วออกไปพำนักตามที่วิเวกต่าง ๆ ในเขตภาคเหนือหลายแห่ง เพื่อสงเคราะห์สาธุชนในที่นั้น ๆ นานถึง11ปี

จนในปี พ.ศ. 2478 ท่านบรรลุธรรมชั้นสูงสุดที่ ถ้ำดอกคำ ตำบลน้ำแพร่ จ.เชียงใหม่ จากนั้นท่านได้ธุดงค์ไปยังดอยนะโม ท่านได้พูดกับลูกศิษย์คือ หลวงปู่ขาว อนาลโย ว่า “ผมหมดงานที่จะทำแล้ว ก็อยู่สานกระบุงตระกร้า พอช่วยเหลือพวกท่านและลูกศิษย์ลูกหาได้บ้างเท่านั้น” ต่อมาท่านเจ้าคุณพระธรรทเจดีย์ (จูม พนธุโล) เจ้าอาวาสวัดโพธิสมภรณ์ ได้นิมนต์ท่านให้นิวัติกลับภาคอีสาน โดยท่านได้อาศัยรถไฟสถานีเชียงใหม่ ลงที่นครราชสีมาโดยพำนักที่วัดสาลวัน แล้วลงจำพรรษาที่วัดป่าบ้านนามน ต.นาใน จ.สกลนคร พอพระภิกษุเข้ามาอยู่ศึกษากับท่านมากเข้า ท่านจึงดำริว่าจะย้ายที่จำพรรษาไปวัดป่าบ้านหนองผือ จ.สกลนคร พอเข้ามาลงหลักปักฐานที่วีดป่าบ้านหนองผือเรียบร้อยแล้ว ท่านได้ทุ่มเทสอนอุบายการหลุดจากความยึดมั่นถือมั่นต่อสิ่งทั้งปวง แก่ลูกศิษย์โดยอุบายทางตรงแลทางอ้อม โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย

พระเดชพระคุณท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ท่านเป็นพระบิดาพระกรรมฐานแห่งยุค ตำนานชีวิตของท่านถูกกล่าวขานกันไม่รู้จบ ท่านสำเร็จปฏิสัมภิทานุศาสน์ 4 อย่าง คือ

- อัตถปฏิสัมภิทา - แตกฉานในอรรถ
- ธรรมปฏิสัมภิทา - แตกฉานในธรรม
- นิรุตติปฏิสัมภิทา - แตกฉานในภาษา
- ปฏิภาณปฏิสัมภิทา - แตกฉานในปฏิภาณ

โดยปฏิปทาที่ท่านยึดมั่นมาตลอดชีวิตนั้น คือธุดงวัตร ท่านเป็นผู้มีความจริงจังในการงานตั้งแต่วัยเยาว์ ซึ่งธุดงควัตรข้อสำคัญที่ท่านยึดมั่นมาตลอดจนวาระสุดท้ายของชีวิต มี 4 ประการ คือ

- ปังสุกุลิกังคธุดงค์ - ถือนุ่งห่มผ้าบังสกุล
- ปิณฑปาติกังคธุดงค์ - ถือภิกขาจารวัตร เที่ยวบิณฑบาตมาฉันเป็นนิตย์
- เอกปัตติกังคธุดงค์ - ถือฉันในบาตร ใช้ภาชนะใบเดียวเป็นนิตย์

- เอกาสนิกังคธุดงค์ - ถือฉันหนเดียวเป็นนิตย์

ท่านพ่อเฟื่อง โชติโก ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของท่านอาจารย์มั่นอีกองค์หนึ่ง ที่ได้ไปศึกษ่าข้อวัตรปฏิบัติจาก หลวงปู่มั่น ที่วัดป่าบ้านหนองผือ ท่านเล่าให้ฟังว่า การใช้ภาษานั้น พระอาจารย์มั่นนั้นแตกฉานมาก สามรถเทศน์ คำว่า นโม เพียงคำเดียวได้เป็นเดือนๆ ยิ่งคำว่า มหา ท่านก็เทศน์ สนุกมาก ครั้งหนึ่งมีพระสององค์จากกรุงเทพฯ ไปหาท่าน ปรากฏว่า พระสององค์มีความรู้แตกฉานในพระคัมภีร์หนังสือวิสุทธิมรรค ท่านพระอาจารย์มั่นก็สอนว่า **วิ**สุทธิมรรคนั้นมีอะไร มีศีลนิเทศ สมาธินิเทศ ปัญญานิเทศ นิเทศนี้คืออะไร ก็คือนิทาน เป็นนิทานเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา ไม่ใช่ความจริงของศีล สมาธิ ปัญญาหรอก ถ้าต้องการรู้ความจริง ต้องปฏิบัติให้มีขึ้นในกาย วาจา ใจ ของตน

ท่านพระอาจารย์มั่น มีความละเอียดมากในการสอนลูกศิษย์ เวลาพระองค์ไหนป่วยแล้วขอยา ท่านจะว่า นี่จะเอาอะไรเป็นสรณะที่พึ่ง เอาพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง หรือเอายาเป็นที่พึ่ง ถือเอาศาสนาพุทธหรือศาสนายากันแน่ แต่ถ้าองค์ป่วย แล้วไม่ยอมฉันยา ท่านก็ติเตียนอีกว่า ยามี ทำไมไม่ยอมฉัน ทำไมทำตัวเป็นคนเลี้ยงยาก ฟังดูแล้วดูเหมือนลูกศิษย์ต้องโดนทั้งขึ้นทั้งล่อง แต่ความหมายของท่านคือ ขอปราบทิฏฐิของลูกศิษย์ในเรื่องนี้ เพราะความดีไม่ได้อยู่กับการฉันยาหรือไม่ฉันยา แต่อยู่กับการใช้ปัญญาพิจารณาทุกข์นั้นต่างหาก

เรื่องเล่าของหลวงปู่มั่นเกี่ยวกับสุบินและนิมิตต่างๆ ในสมาธิที่ท่านเห็น ซึ่งได้ความเพลิดเพลินที่แฝงธรรมอยู่ด้วย ณ ที่วัดเลียบเมืองอุบล หลวงปู่มั่นได้เพียรปฏิบัติภาวนามาอย่างไม่ลดละ การดำเนินจิตของท่านมีความก้าวหน้ามาโดยลำดับ มีนิมิตที่น่าสนใจสองครั้ง ครั้งแรก หลวงปู่เล่าว่าคืนหนึ่ง เราได้หลับไปแล้วแต่การหลับของเราขณะนั้นเหมือนจะตื่น เพราะเราต้องกำหนดจิตให้มีสติไว้เสมอ ท่านรู้สึกว่าฝันไปว่าเดินออกจากบ้านเข้าสู่ป่าที่รกชัฏ พบต้นไม้ใหญ่ชื่อต้นชาด ถูกโค่นล้มอยู่กับพื้น กิ่งก้านผุพังแล้ว ท่านขึ้นไปยืนไปบนขอนต้นชาด มองไปข้างหน้าเห็นทุ่งกว้าง ทันใดมีม้าขาวมาหยุดอยู่ใกล้ๆ ท่านขึ้นไปนั่งบนหลังม้า แล้วม้าก็วิ่งผ่านทุ่งไปจนสุดพบตู้พระไตรปิฎกตั้งตระหง่านอยู่ ท่านไม่ได้เปิดตู้ดูแล้วรู้สึกตัวตื่น

ท่านได้ทบทวนเรื่องที่ฝัน เกิดความรู้สึกมั่นใจในการปฏิบัติภาวนาของท่าน ภายหลังท่านได้ทำนายเหตุการณ์ที่ฝันให้ฟังว่า ที่ออกจากบ้านก็คือออกจากเพศฆราวาส ไปพบป่าชัฏแสดงว่ายังไปไม่ถูกทางจริงจึงต้องลำบากหนัก ที่ท่านได้ขึ้นไปบนขอนไม้ชาดที่ผุแล้วแสดงว่าชาตินี้อาจเป็นชาติสุดท้ายของ ท่าน เหมือนต้นชาดนั้นย่อมไม่สามารถงอกได้อีกแล้วท่านต้องแสวงหาต่อไป ทุ่งโล่งหมายถึงแนวทางที่ถูกต้องเป็นทางที่ไม่ลำบากนัก การได้ขี่ม้าขาวหมายถึงการเดินทางไปสู่ความบริสุทธิ์ได้อย่างรวดเร็ว การพบตู้พระไตรปิฎกแต่ไม่ได้เปิดดูก็คือท่านคงไม่ถึงปฏิสัมภิทาญาณถ้าได้ เปิดดูก็คงแตกฉานกว่านี้ เพียงได้ความรู้ถึงปฏิสัมภิทานุศาสน์สามารถสอนผู้อื่นได้เพียงบางส่วนเท่า นั้น

หลวงปู่ได้เร่งความเพียรหนักขึ้นได้เปลี่ยนวิธีการคือพอจิตดำเนินถึงขั้น สงบนิ่งแล้วแต่ไม่หยุดที่ความสงบนิ่งเหมือนแต่ก่อน ยกกายขึ้นพิจารณาเรียกว่ากายคตาสติ โดยกำหนดจิตเข้าสู่กายทุกส่วนทั้งยืน เดิน นั่ง นอน ให้จิตจดจ่อที่กายตลอดเวลาพิจารณาให้เป็นอสุภะจนเกิดความเบื่อหน่าย (นิพพิทาญาณ) บางครั้ง ขณะเดินจงกรมอยู่ปรากฏเดินลุยอยู่ข้างศพก็มี เหตุการณ์เช่นนี้ปรากฏขึ้นเป็นเดือน ท่านว่าปรากฏปัญญาขึ้นมาบ้าง ไม่เหมือนทำจิตให้สงบอยู่อย่างเดียวเหมือนที่ผ่านมาซึ่งได้แต่ความสุข ความอิ่มใจเฉยๆ ยิ่งกว่านั้นยังเกิดความหวั่นไหวไปตามกิเลสอยู่ แต่การปฏิบัติในคราวหลังนี้ความรู้สึกหวั่นไหวได้ชะงักลง จึงปลงใจว่าน่าจะไปถูกทาง

นิมิตครั้งที่สอง เกิดขึ้นจากการปฏิบัติในช่วงต่อมา ได้เกิดนิมิตในสมาธิติดต่อกันอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาถึง 3 เดือน วันหนึ่งหลวงปู่เกิดนิมิตในสมาธิว่า เห็นคนตายนอนอยู่ห่างจากตัวท่านราวหนึ่งศอก มีสุนัขกำลังกัดทึ้งซากศพ ดึงไส้ออกมาเคี้ยวกินอยู่ ท่านจึงกำหนดพิจารณาดูซากศพทุกส่วน กำหนดขยายส่วนต่างๆ ขึ้นพิจารณาจนเห็นเด่นชัด สามารถกำหนดขยายหรือย่อส่วนได้ตามต้องการ (เรียกว่าปฏิภาคนิมิต) ยิ่งพิจารณาไปจิตก็ยิ่งสว่างไสวปรากฏดวงแก้วขึ้นมา แล้วทิ้งการกำหนดอสุภะ มากำหนดเอาเฉพาะดวงแก้วเป็นอารมณ์

วาระต่อไปได้ปรากฏนิมิตเป็นภูเขาอยู่ข้างหน้า ท่านกำหนดจิตขึ้นไปดูเห็นมีห้าชั้น เดินขึ้นไปจนถึงชั้นที่ 5 พบบันไดแก้วแล้วหยุดอยู่ที่นั่น ไปต่อไม่ได้จึงเดินทางกลับ ท่านได้พบว่าท่านได้สะพายดาบและใส่รองเท้าวิเศษไปด้วยในทุกครั้งที่เกิด นิมิต ในครั้งต่อไปเมื่อทำสมาธิ ก็เกิดนิมิตและดำเนินไปเหมือนเดิม เดินไปถึงที่เดิมเห็นกำแพงแก้วเปิดประตูเดินเข้าไป พบพระนั่งสมาธิอยู่ 2 - 3 องค์ ท่านเดินต่อไปจนถึงหน้าผาสูงชัน เดินต่อไปไม่ได้

จึงกลับทางเดิม

ในครั้งต่อ ๆ ไป การทำสมาธิก็ดำเนินไปในแนวเดิมไปพบเห็นสิ่งต่าง ๆต่อไปเรื่อย ๆ ครั้งหนึ่งได้สวนทางกับท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ) ท่านเจ้าคุณกล่าวเป็นภาษาบาลีว่า “อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค” แล้วก็เดินไป นิมิตในสมาธิเกิดต่อเนื่องกันไปนานถึง 3 เดือน จนไปถึงที่สุดไม่มีนิมิตอะไรต่อไปอีกแล้ว มีแต่ความสุขสงบเหลือที่จะประมาณได้จนท่านเองสำคัญว่า “ตนของตนถึงความบริสุทธิ์แน่จริง หมดจากกิเลสแล้ว”

หลวงปู่ได้ยกประสบการณ์ในครั้งนั้นมาเป็นตัวอย่างสั่งสอนศิษย์ว่า “ระวังอย่าได้ไปหลงนิมิตเช่นนี้ เพราะมันวิเศษจริง ๆ ผู้ปฏิบัติทางจิตชอบจะมาติดอยู่เพียงแค่นี้ แล้วสำคัญตนผิด....เราเองก็เป็นมาแล้วและมันก็น่าจะหลงไหล เพราะเป็นสิ่งอัศจรรย์มาก ที่เรียกว่าวิปัสสนูปกิเลส ก็คือความเป็นเช่นนี้”

หลังจากที่หลวงปู่รู้ตัวว่าหลงไปตามนิมิตต่าง ๆแล้ว ท่านกับมากำหนดกายคตา จิตได้เข้าฐาน ปรากฏว่าได้เลิกหนังของตนออกหมดแล้วแหวะในกายพิจารณาทบทวนในร่างกายอย่าง ละเอียดแล้วพักจิต (มิใช่พิจารณากายไปโดยไม่หยุดพัก) ขณะที่พักก็รู้ว่าปัญญาได้เกิดขึ้นพอควร มีอาการไม่ตื่นเต้น ไม่หวั่นไหว จึงได้เปล่งอุทานว่า “นี่แหละจึงจัดว่ารวมถูก เพราะไม่ใช่จิตรวมสงบแล้วก็อยู่เฉยที่สงบนั้น ต้องสงบแล้วพิจารณาอยู่ในกัมมัฏฐาน คืออยู่ในการพิจารณาดูตัวทุกข์คือกายนี้เป็นตัวทุกข์และให้เห็นทุกข์อยู่ จึงจะได้ชื่อว่าดำเนินจิตอยู่ในองค์มรรค ฯลฯ เราจะต้องตรวจค้นให้รู้จริงเห็นจริงอยู่ที่กายกับจิตเท่านั้น จึงจะถูกอริยมรรคปฏิปทา”

มีครั้งหนึ่งปรากฏในนิมิตว่าร่างกายของท่านแตกออกเป็นสองภาค ท่านกำหนดจิตให้นิ่งจนเกิดความสังเวชสลดใจเห็นทุกข์ของการเวียนว่ายตายเกิด จึงถือเอาหลักที่ทำมาเป็นการเริ่มต้นเพราะมั่นใจว่าปฏิบัติถูกต้องเป็นทางดำเนินจิตของท่านต่อไป

การปฏิบัติภาวนาในช่วงที่อยู่วัดเลียบแม้จะก้าวหน้าไปโดยลำดับแต่หลวงปู่ มั่นตระหนักว่า “ยังไปได้ไม่ไกลเท่าไหร่” ท่านจึงได้ออกธุดงค์เข้าป่าเพียงลำพังองค์เดียวไปทางนครราชสีมาเข้าดงพญา เย็น แสวงวิเวกไปเรื่อย ๆ จนถึงบริเวณน้ำตกสาริกา จังหวัดนครนายกเป็นป่าทึบเต็มไปด้วยสิงสาราสัตว์ เป็นสถานที่น่าประหลาดสำหรับพระธุดงค์ หลวงปู่มุ่งหน้าสู่ถ้ำไผ่ขวาง ชาวบ้านได้ทัดทานไว้เนื่องจากมีพระธุดงค์ไปมรณภาพที่ถ้ำแห่งนั้นถึง 6 องค์แล้ว แต่หลวงปู่ตอบชาวบ้านว่า “ขอให้อาตมาเป็นองค์ที่ 7 ก็แล้วกัน”

หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ท่านมีความเด็ดเดี่ยวปฏิบัติธรรมมุ่งมั่นไม่กลัวตาย หากแต่กลัวกิเลสที่ย่ำยีจิตใจให้รุ่มร้อนมากกว่า ถ้ำแห่งนั้นเป็นถ้ำที่ไม่ใหญ่โตนัก มีต้นไม้ขึ้นปกคลุมหนาแน่น บรรยากาศน่าสะพรึงกลัว ยิ่งตอนพลบค่ำยิ่งวังเวง แต่หลวงปู่ท่านเคยชินกับสภาพเช่นนั้นมากแล้ว จึงไม่มีอะไรทำให้จิตใจของท่านหวั่นไหวได้ หลังจากจัดแจงสถานที่และเดินดู รอบ ๆบริเวณแล้ว พอค่ำลงสนิทท่านก็เริ่มบำเพ็ญภาวนาโดยนั่งสมาธิตลอดคืน ปรากฏว่าสว่างไสวไปหมดนับเป็นนิมิตที่ดียิ่ง

รุ่งขึ้นเช้าหลวงปู่ก็ออกบิณฑบาตที่หมู่บ้านไร่นั้น หลังจากฉันแล้ว ท่านก็พักกลางวันไปสักหนึ่งชั่วโมง พอลุกขึ้นรู้สึกตัวหนักไปหมด หนำซ้ำเกิดท้องร่วงอย่างแรง เมื่อสังเกตดูอุจจาระพบว่าอาหารที่ฉันเข้าไปไม่ย่อยเลย ข้าวสุกยังเป็นเม็ด อาหารที่ทานเข้าไปยังอยู่ในสภาพเดิม ท่านจึงเข้าใจว่าพระองค์ก่อน ๆ ที่มรณภาพไปก็คงเป็นเพราะเหตุนี้เองได้รำพึงกับตัวเองว่า “เราก็เห็นจะตายแน่เหมือนพระเหล่านั้น”

หลวงปู่ได้หาที่น่าหวาดเสียวที่สุด เห็นว่าริมปากเหวเหมาะที่สุดที่จะนั่งบำเพ็ญเพียร ท่านตั้งใจแน่วแน่ว่า “หากจะตายขอตายตรงนี้ ขอให้ร่างกายหล่นลงไปในเหวนี้จะได้ไม่ต้องเป็นที่วุ่นวายเดือดร้อนแก่ใคร ๆ”

ตั้งแต่บัดนั้นหลวงปู่ได้ตั้งปฏิธานแน่วแน่ว่า “ถ้าไม่รู้แจ้ง เห็นจริงก็จะไม่ลุกจากที่นั่งนี้เป็นอันขาด” หลวงปู่ได้นั่งสมาธิ ณ จุดนั้นติดต่อกันเป็นเวลา 3 วัน 3 คืนโดยไม่ลืมตาเลย ท่านเริ่มกำหนดจิตต่อจากที่เคยดำเนินมาครั้งหลังสุด ได้เกิดการสว่างไสวดุจกลางวัน ความผ่องใสของจิตสามารถเห็นทุกสิ่งทุกอย่างตามต้องการ แม้จะกำหนดดูเม็ดทรายก็เห็นอย่างชัดเจนทุกเม็ด แม้จะพิจารณาทุกอย่างที่ผ่านมาก็แจ้งประจักษ์ขึ้นมาในปัจจุบันหมด

ในขณะที่จิตของท่านดำเนินไปอย่างได้ผล ก็ปรากฏเห็นเป็นลูกสุนัขกำลังกินนมแม่ ท่านได้พิจารณาไคร่ครวญดูว่าทำไมจึงมีนิมิตมาปน ทั้ง ๆ ที่จิตของท่านเลยขั้นนิมิตแล้ว เมื่อกำหนดจิตพิจารณาก็เกิดญาณรู้ขึ้นว่า “ลูกสุนัขนั้นก็คือตัวเราเอง เราเคยเกิดเป็นสุนัขอยู่ตรงนี้มานับอัตภาพไม่ถ้วน เวียนเกิดเวียนตายเป็นสุนัขหลายชาติ”

เมื่อพิจารณาโดยละเอียดได้ความว่า ภพ คือความยินดีในอัตภาพของตน สุนัขก็ยินดีในอัตภาพของ

มัน จึงต้องวนเวียนอยู่ในภพของมันตลอดไป เมื่อหลวงปู่ทราบความเป็นไปในอดีตชาติของท่านก็เกิดความสลดจิตเป็นอย่าง มาก ความสว่างไสวในจิตของท่านยังคงเจิดจ้าอยู่ แต่ทำไมยังมีการห่วงหน้าพะวงหลังอยู่ ไม่สามารถพิจารณาธรรมให้ยิ่งขึ้นไปได้เมื่อตรวจสอบดูก็พบความจริงที่ท่านไม่ เคยทราบมาก่อน นั่นคือ "การปรารถนาพระสัมมาสัมโพธิญาณ" ของท่าน ซึ่งมีในสมัยพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันนี้เอง แล้วเมื่อไรจะได้ถึงคิวเป็นพระพุทธเจ้าตามความปรารถนา"

หลวงปู่ได้พิจารณาถึงภพชาติในอดีต ปรากฏว่า ท่านเคยมีตำแหน่งเสนาบดีเมืองกุรุรัฐ (กรุงเดลฮีในปัจจุบัน) พระพุทธเจ้าได้ไปแสดงธรรมโปรดชาวกุรุรัฐ พระองค์ทรงแสดงมหาสติปัฏฐานสูตร หลวงปู่ซึ่งเป็นเสนาบดีในชาตินั้นก็ได้เจริญสติปัฏฐาน แล้วยกจิตขึ้นอธิษฐานว่า "ขอให้ข้าพเจ้าได้เป็นพระพุทธเจ้า เช่นพระองค์เถิด" ได้ความว่าหลวงปู่ได้ปรารภโพธิญาณมาตั้งแต่บัดนั้น ซึ่งเป็นเหตุให้ท่านต้องชะงักในการพิจารณาอริยสัจเพื่อทำจิตให้หลุดพ้นได้ ต้องสร้างบารมีเป็นพระโพธิสัตว์ไปอีกชั่วกัปชั่วกัลป์ ถ้าไม่ปล่อยวางความปรารถนานั้น

หลังจากได้ใคร่ครวญสิ่งต่างๆ แล้ว หลวงปู่รู้สึกสลดใจที่เคยเกิดเป็นสุนัขนับอัตภาพไม่ถ้วน และยังต้องเวียนว่ายตายเกิดเพื่อสร้างบารมีไปอีกนานแสนนาน ท่านจึงได้หยุดการปรารถนาพระโพธิญาณ แล้วตั้งใจเพื่อการบรรลุธรรมในชาติปัจจุบันและในปี พ.ศ. 2481 หลวงปู่ได้นิมิตว่า "ได้เดินไปตามทางซึ่งโล่งเตียน สะอาด มีพระภิกษุสามเณรเดินตามไปเป็นจำนวนมาก ดูเป็นแถวยาวเหยียด เมื่อเดินไป เดินไปปรากฏว่าพระภิกษุ สามเณรเหล่านั้น ทั้งพระเถระผู้ใหญ่และผู้น้อย ต่างก็เดินไปคนละทาง บ้างก็แยกไปทางซ้าย บ้างก็แยกไปทางขวา บ้างก็ล้ำหน้าเดินไปอย่างไม่เกรงใจ ดูพลุกพล่านไป"

หลวงปู่ได้อธิบายนิมิตของท่านว่า "ในการต่อไปข้างหน้า จะมีผู้นิยมทำกรรมฐานภาวนากันมากขึ้นกับจะมีการตั้งตนเป็นอาจารย์สอนกรรมฐานภาวนากันมากจะมีทั้งมีคุณภาพและไม่มี คุณภาพ คือต่างก็จะสอนไปตามความเข้าใจของตน จนถึงกับนำเอาการตั้งตนเป็นอาจารย์สอนกรรมฐานภาวนามาบังหน้า แล้วก็ดำเนินการไม่บริสุทธิ์ด้วยประการต่างๆ ผลที่เกิดขึ้นจึงไม่ดีเท่าที่ควร" "แต่บางพวกก็ดี เพราะยังเดินตามเราอยู่ นี่มิได้หมายความว่าเราเป็นผู้วิเศษ แต่การดำเนินการของเรานั้น ได้ทำไปโดยความบริสุทธิ์ใจมุ่งเพื่อความพ้นทุกข์ โดยปฏิทานี้ ก็ทำให้ได้ผลทั้งตนเองและศิษยานุศิษย์ตลอดมา การที่ต่างคนต่างตั้งตนเป็นอาจารย์นั้น ย่อมทำให้เสียผลเพราะทำให้เกิดความลังเลแก่ผู้จะเข้ามาเรียนกรรมฐานภาวนาว่า จะถือเอาอาจารย์ไหนจึงจะถูก"หลวงปู่มั่นได้รับสมัญญานามจากบรรดาศิษย์ว่า "พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายพระกรรมฐาน" เป็นผู้มีประวัติงดงาม เป็นฐานที่พึ่งอันมั่นคงตลอดจนเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจของเหล่าศิษยานุศิษย์ ทั้งหลาย ตลอดเวลาในเพศบรรพชิต ได้ปฏิบัติตนจนกระทั่งเป็น แบบอย่างที่ดี อันจะหาผู้ใดเสมอเหมือนได้ยากยิ่ง

หลวงปู่มั่น ภูริทัตฺตมหาเถระ ละสังขารเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2492 อายุ79 ปี 56 พรรษา ณวัดป่าสุทธาวาส ซึ่งต่อมาอัฐิของท่านได้แปรสภาพกลายเป็นพระธาตุในหลายที่ได้มีการแจกตาม จังหวัดต่างๆที่ได้ส่งตัวแทนมารับ

พระอาจารย์เสาร์ กันตสีโล (หลวงปู่เสาร์ กันตสีโล)

หลวงปู่เสาร์ กันตสีโล นามเดิม เสาร์ เกิดวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2502 ที่บ้านข่าโคม ตำบลหนองขอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี (ประวัติเกี่ยวกับบิดา-มารดาไม่มีบันทึกไว้)การศึกษาได้ศึกษาอักษรธรรม อักษรขอม อักษรไทยน้อย และหนังสือไทยด้วย อุปสมบทที่วัดใต้ ต่อมาภายหลังท่านได้ญัตติเป็นพระฝ่ายธรรมยุต ที่วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) อ.เมือง จ.อุบลราชธานี โดยมี พระครูฑา โชติปาโล เป็นพระอุปัชฌาย์ เจ้าอธิการสีทา ชยเสโน เป็นพระกรรมวาจารย์

เมื่อจุลศักราช 1210 (พ.ศ. 2391) ปีวอก เอกศก เดือน สิบสอง ขึ้น 10 ค่ำ วันพฤหัสบดี หลวงพ่อทิพย์ เสนา ฉายา ทิพพเสโน นามสกุล แท่นทิพย์ ได้ก่อตั้งวัดเลียบ เดิมเป็นสำนักสงฆ์(สำนักวิปัสสนา) เมื่อหลวงพ่อทิพย์เสนาได้มรณภาพลงเป็นเหตุให้สำนักสงฆ์(สำนักวิปัสสนา) ตั้งไว้ 44 ปี วัดเลียบจึงเป็นวัดร้าง จนมาถึงจุลศักราช 1254 (พ.ศ. 2435) พระอาจารย์เสาร์ ได้มาเป็นเจ้าอาวาสวัดเลียบ เมื่อวันอังคาร เดือน เมษายน ขึ้น 1 ค่ำปีมะเส็ง ท่านได้บุกเบิกเสริมสร้างวัดเลียบ พระอาจารย์เสาร์ พร้อมด้วย พระอุบลการประชานิจ (บุญชู) และพระสุรพล ชยากร (อุ่น) ได้ดำเนินการก่อสร้างถาวรวัตถุ มีศาลาการเปรียญ และพระอาจารย์เสารท่านได้ลงมือ

ก่อสร้างพระพุทธรูปก่ออิฐถือปูน หน้าตักกว้าง 2.50 เมตร สูงจากฐานถึงยอดเกศ 3 เมตร ปัจจุบันประดิษฐาน ภายในอุโบสถวัดเลียบ มีพระนามว่า “พระพุทธจอมเมือง” พระอาจารย์เสาร์ กนฺสีโล ได้ก่อสร้างอุโบสถขึ้นเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ก่อสร้างด้วยไม้ มีเฉลียงโดย รอบ หลังคามุงสังกะสีมีความกว้าง 8 เมตร ความยาว 12 เมตร เมื่อ พ.ศ. 2439 พระอาจารย์เสาร์ กนฺสีโล พร้อมด้วยท่ายสิทธิสารและเพี้ยเมืองจัน ได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานวิสุงคามสีมา ตามพระราชโองการที่ 84/303 ตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2439 ร.ศ. 115 ตรงกับปีที่ 29 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 5 และได้ผูกพัทธสีมา

เมื่อพุทธศักราช 2445 เป็นเวลา 10 ปี ที่พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล ได้บุกเบิกสำนักวัดเลียบ และท่านก็ได้ออกธุดงค์ไปในสถานที่ต่าง ๆ พระอาจารย์เสาร์ ท่านเป็นพระสงฆ์ฝ่ายผู้อาวุโส และเป็นบุคคลที่พูดน้อย ท่านไม่ค่อยจะคลุกคลีกับหมู่คณะเป็นที่ยำเกรงของทุกคนจึงทำให้ขาดการเรียบ เรียงไป พระอาจารย์ กนฺสีโล เป็นพระที่สงบเสงี่ยม กิริยามารยาทอ่อนน้อมสุขุมพูดน้อย จิตใจมีแต่ความเมตตาอยู่ป่าดงดีกว่า

พระอาจารย์ผู้สอนกรรมฐานให้แก่พระอาจารย์เสาร์ ไม่ปรากฏนามในประวัติท่าน แต่ได้ปฏิบัติภาวนาได้ไม่นาน ทำให้พระอาจารย์เสาร์ หัน มาสนใจในการปฏิบัติอย่างมาก เพราะการปฏิบัติสมาธิดภาวนาเป็นชื่อแห่งความเพียร ที่นักปฏิบัติทั้งหลายในบวรพระพุทธศาสนาได้ถือเป็นข้อปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เป็นอย่างยิ่งซึ่งไม่มีข้อปฏิบัติอื่นดียิ่งกว่าพระอาจารย์เสาร์ กนฺสีโล มีความรู้ความเข้าใจขึ้นโดยลำดับแห่งองค์ภาวนา ก็ยิ่งมีความชอบมีความพอใจเป็นพิเศษ ต่อมาท่านมีความคิดอยู่ว่า การที่ท่านปฏิบัติภาวนา อยู่นี้ก็ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ แต่ทางที่ดีควรออกไปอยู่ป่าดงหาสถานาที่สงบระงับจากผู้คนพลุกพล่าน จิตใจคงจะสงบลงได้ยิ่งกว่านี้เป็นแน่ ดังนั้นท่านได้ออกธุดงค์มุ่งสู่ป่าทันทีในวันรุ่งขึ้น ความปรารถนาของพระอาจารย์เสาร์ ในการออกป่าดงเพื่อภาวนาและพิจารณาสมาธิธรรมในครั้งนี้ ถ้าแม้เป็นไปจริงดังคำตั้งใจแล้ว เมื่อกลับเข้ามาสู่วัดท่านจะนำความรู้ที่เกิดจากจิตใจเหล่านั้นมาเผยแพร่ฝึก สอนลูกศิษย์ลูกหาที่หวังความพ้นทุกข์อีกต่อไป

ภายหลังที่ท่านพระอาจารย์ เสาร์ กนฺตสีโล ไปอยู่ดงอยู่ป่า เป็นเวลาอันควรแล้ว ท่านได้กลับออกมาและเปิดสำนักปฏิบัติธรรม ณ วัดเลียบ อำเภอเมืองอุบลฯ เมื่อ พ.ศ. 2435 ในชีวิตพระอาจารย์เสาร์ ท่านได้ฝากจิตใจไว้กับพระพุทธเจ้ามาโดยตลอด ท่านพยายามรวบรวมเขียนหนังสือไว้เล่มหนึ่งชื่อว่า “จตุรารักข์” เป็นหนังสือที่พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล ได้บรรจงแต่งไว้เพื่อพวกเรา ที่เป็นพุทธบริษัทควรได้ศึกษา โดยท่านได้แสดงไว้ดังนี้

1. ให้มนุษย์เราทุกคนรู้จักระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า คือให้เจริญ พุทธานุสสติ
2. ให้มนุษย์เราทุกคน เมื่อเกิดมาแล้วเข้าใจตนเองว่านับถือพระพุทธศาสนาแล้ว จงให้เจริญเมตตา กรุณา มุฑิตา อุเบกขา เป็นนุสติ
3. ให้มนุษย์เราทุกคน จงรู้ว่าเมื่อเกิดมาแล้วจงรู้กฎของ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งหนีสิ่งเหล่านี้ไปไม่ได้ คือ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย จึง ให้เจริญความไม่เที่ยง มีความทุกข์ และไม่ใช่ตัวตนของเรา ฉะนั้นจงเจริญ อสุภานุสติ
4. มนุษย์เราทุกคน จงพิจารณากองทุกข์นับตั้งแต่เกิดมาจนวาระสุดท้าย คือ ความตาย เพราะเราหนีความตายไปไม่ได้จงให้เจริญมรณานุสติ

ท่านได้ย้ำไว้ในหนังสืออีกว่า “ เรื่องของกรรมคนเรานี้ ย่อมมีกรรมเป็นของ ๆตน มีกรรมเป็นผู้ให้ผล มีกรรมเป็นแดนเกิด มีกรรมเป็นผู้ติดตาม มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้ เป็นบุญหรือเป็นบาป เมื่อยังมีชีวิตอยู่กรรมนั้นจักเป็นทายาท ให้เราได้รับผลของกรรมนั้นสืบต่อ ๆไป “ นี่เป็นความหมายที่ท่านพระอาจารย์เสาร์กล่าวเป็นนัยสืบมา

ภายหลังที่ท่านได้เปิดสำนักปฏิบัติธรรมที่วัดเลียบ อำเภอเมืองอุบลฯ ได้ไม่นาน โคมทองแห่งพระพุทธศาสนาได้ถูกจุดขึ้น เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2436 พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ณ พัทธสีมาวัดเลียบ อำเภอเมืองอุบลฯ โดยมีพระอริยกวี (อ่อน) เป็นพระอุปัชฌาย์ เจ้าอธิการสีทา ชยเสโน เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระครูประจักษ์อุบลคุณ (สุ้ย) เป็นพระอนุสาวนาจารย์ หลังจากนั้นได้ถวายตัวเป็นศิษย์ และได้อยู่จำพรรษากับพระอาจารย์เสาร์ ได้นำอุบายอันควรให้พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต น้อมนำจิตใจบังเกิดความสงบ คือ พุท-โธ และคำบริกรรมนี้ตรงกับจริตของพระอาจารย์มั่นยิ่งนัก ท่านได้ถือเป็นนิสัยที่ชอบกว่าบรรดาบทธรรมอื่น ๆและได้บังเกิดความสงบทางจิต ของลูกศิษย์ผู้บวชใหม่นี้

เมื่อออกพรรษา พระอาจารย์เสาร์ ท่านออกธุดงค์ ไปกับพระอาจารย์มั่น ซึ่งสมัยที่ท่านออกบำเพ็ญภาวนาในครั้งนั้นโดยส่วนมาก ไม่ค่อยจะมีใครกระทำหรือปฏิบัติกันเลย เมื่อชาวบ้านเห็นพระธุดงค์ก็จะพากันหวาดกลัวเพราะไม่เคยเห็น จะพากันวิ่งเข้าป่าเข้าบ้านกันหมด เพราะในสมัยนั้นไม่เคยมีหรือปรากฏขึ้นในวงการของสงฆ์และไม่เคยได้ศึกษาในพระ วินัยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา พระอาจารย์เสาร์ และพระอาจารย์มั่น ก็มิได้ตำหนิชาวบ้าน ท่านเข้าใจดีท่านจะมีแต่ความเมตตาสงสารเท่านั้น ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺสีโล ท่านเป็นพระมุ่งปฏิบัติธรรมเพียงอย่างเดียว ไม่เคยสนใจเรื่องภายนอกท่านเป็นพระเถระผู้ใหญ่ที่มีคนรู้จักนับถือมากก็จริง อยู่แต่การงานต่าง ๆที่จะให้ท่านเป็นผู้ดำเนินงานนั้นท่านไม่ค่อยสนใจมากนัก เพราะท่านถือว่าทางโลกธรรมแล้ว ถ้าเรายังต้องเกาะเกี่ยวอยู่เสมอ ๆแล้ว จะทำให้ทางด้านปฏิบัติของท่านไม่ก้าวหน้า

ปฏิปทาเดิมของพระอาจารย์เสาร์ กนฺสีโล นั้น ท่านปรารถนาพระปัจเจกพุทธเจ้า เวลาออกบำเพ็ญเร่งเพียรเข้ามาก ๆใจรู้สึกประวัด ๆถึงความปรารถนาเดิมเพื่อความเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าเวลาออกเป็นเชิงอาลัยเสียดาย ยังไม่อยากไปพระนิพพาน ท่านเห็นว่าเป็นอุปสรรคต่อความเพียร เพื่อความรู้แจ้งซึ่งพระนิพพานในชาติปัจจุบัน ท่านเลยอธิฐาน ของดจากความปรารถนานั้นและขอประมวลมาเพื่อความรู้แจ้งซึ่งพระนิพพานในชาติปัจจุบันไม่ขอเกิดมารับทุกข์ทรมานในภพชาติต่าง ๆต่อไป

ในปี พ.ศ. 2458 พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล ได้ออกธุดงค์บุกป่าฝ่าดงดิบมาอยู่จำพรรษาที่ถ้ำภูผากูด อำเภอคำชะอี (ปัจจุบันจ.มุกดาหาร) สภาพป่าโดยรอบ ๆบริเวณภูเขาอันเป็นถ้ำแห่งหนึ่งเป็นภูมิประเทศที่เป็นป่าไม้เต็ง ไม้รัง ไม้แดง ไม้มะค่า แต่ะไม่เป็นดงทึบแหมือนดงอื่น ๆ ณ สถานที่แห่งนี้ท่านได้อยู่นานถึง 5 ปีเต็ม เพื่อเจริญภาวนา ท่ามกลางสัตว์ป่า เมื่อพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล ได้พยายามพิจารณากาย เจริญทุกวัน พอจวนจะถึงกาลปวารณาออกพรรษา ท่านก็ได้ทราบชัดถึงความจริงทุกประการ ท่านจึงได้บอกให้พระอาจารย์มั่นทราบว่าเราได้เลิกการปรารถนา พระปัจเจกโพธิแล้ว และเราก็ได้เห็นธรรมตามความเป็นจริงแล้ว เมื่อพระอาจารย์มั่นได้ยินดังนั้นแล้วก็เกิดปิติยิ่งนักและได้ทราบในวาระจิตว่า พระอาจารย์ค้นพบทางวิมุตติแน่แล้ว

ในอัตตภาพนี้ ในระยะนั้นพระอาจารย์มั่น ได้พรรษา 26 ท่านได้ปฏิบัติท่านพระอาจารย์เสาร์เหมือนกับท่านเป็นพระใหม่ คือปฏิบัติตั้งแต่การล้างบาตร ซักจีวร ปู่ที่นอน ตักน้ำถวายสรง ถูหลังทุกประการ แม้พระอาจารย์เสาร์ ท่านจะห้ามไม่ให้ทา แต่ท่านก็ปฏิบัติได้โดยมิได้มีอาการแข็งกระด้างแต่ประการใด หลังจากได้อยู่จำพรรษาที่ถ้ำผากูด ได้ 5 พรรษาแล้ว ท่านก็ได้ออกไปพักจำพรรษาในที่ต่าง ๆ ซึ่งไป ๆมา ๆ ในเขตท้องที่อำเภอมุกดาหาร และอำเภอคำชะอี หลังจากออกพรรษา ในปี 2469 พระอาจารย์เสาร์ ได้ออกธุดงค์ไปพักกับพระอาจารย์มั่น และได้ปรึกษาที่จะจัดวางระเบียบในการเดินธุดงค์อยู่เสนาสนะป่า

เมื่อพระบุพพาจารย์ทั้งสองท่านตกลงกันแล้ว ท่านได้เรียกประชุมคณะศิษย์ทุกองค์มารรวมกันที่บ้านโนนแดง พระอาจารย์เสาร์ได้วางระเบียบ ในการปฏิบัติเพื่อให้คณะศิษย์ของท่านทุกองค์นำไปปฏิบัติให้เป็นระเบียบเดียว กัน ระเบียบการอุบายต่าง ๆ ลูกศิษย์สายพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ได้น้อมนำมาประพฤติปฏิบัติจนทุกวันนี้ ในสมัยที่หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล พักอยู่วัดบูรพา อำเภอเมืองอุบลราชธานี และได้จัดการสร้างสำนักสงฆ์ขึ้นหลายสำนักคือ สำนักสงฆ์ วัดภูเขาแก้ว, สังนักสงฆ์ดอนธาตุ, สำนักสงฆ์วัดป่าบ้านสวนงัว, สำนักสงฆ์วัดบ้านเหล่าเสือโก้ก (วัดป่าสามัคคีชัย) , สำนักสงฆ์วัดป่าท่าหัวดอน ,สำนักสงฆ์วัดป่าดอนหอธรรม

เมื่อออกพรรษาทุกปี พระอาจารย์เสาร์จะพาออก ธุดงค์ลงไปทางใต้ นครจำปาศักดิ์ หลี่ผี ปากเซ ฝั่งประเทศลาว แล้วก็ย้อนกลับมาจำพรรษาที่วัดดอนธาตุอีกทุกปี เมื่อถึงปี พ.ศ. 2483มีอยู่วันหนึ่งตอนบ่าย พระอาจารย์เสาร์ นั่งสมาธิอยู่ใต้โคนต้นยางใหญ่ พอดีขณะนั้นมีเหยี่ยวตัวหนึ่งได้บินโฉบไปโฉบมา โฉบเอารังผึ้งซึ่งอยู่บนต้นไม้ที่พระอาจารย์เสาร์นั่งอยู่ ผึ้งได้รุมกัดต่อยนพระอาจารย์เสาร์ หลายตัว จนท่านถึงกับต้องเข้าไปในมุ้งกลดพวกมันจึงพากันบินหนีไป ตั้งแต่นั้นมา พระอาจารย์เสาร์ก็ได้อาพาธมาโดยตลอด พอออกพรรษาแล้ว พระอาจารย์เสาร์ได้ ไปวิเวิกทางด้านปากเซ หลี่ผี จำปาศักดิ์ แต่ไปคราวนี้พระอาจารย์เสาร์ป่วยหนัก ท่านจึงสั่งให้หลวงปู่บัวพาและคณะศิษย์นำท่านกลับมาที่วัดอำมาตย์ นครจำปาศักดิ์ประเทศลาว โดยมาทางเรือ ตั้งแต่เช้าจนถึงค่ำ ท่านนอนบนแคร่ในเรือประทุนพระอาจารย์เสาร์ หลับตามนิ่งมาตลอด เพราะตอนนั้นท่านกำลังอาพาธหนัก อันเกิดจากผึ้งที่ได้ต่อยท่านตอนที่จำพรรษาที่วัดดอนธาตุ เมื่อถึงนครจำปาศักดิ์แล้ว ท่านลืมตามขึ้นพูดว่า “ถึงแล้วใช่ใหม่ ให้นำเราไปยังอุโบสถเลย เพราะเราจะไปตายที่นั่น”

หลวงปู่บัวพา ปญฺญาภาโส จึงได้นำพระอาจารย์เสาร์เข้าไปในอุโบสถ แล้วพระอาจารย์เสาร์สั่ง ให้เอาผ้าสังฆาฏิมาใส่ แล้วเตรียมตัวเข้านั่งสมาธิ ท่านกราบพระ 3 ครั้ง พอกราบครั้งที่ 3ท่านนิ่งงันโดยไม่ขยับเขยื้อน ท่านมรณภาพในอิริยาบถนั่งกราบ ข่าวการมรณภาพ ก็แพร่กระจายไปเรื่อยๆ ชาวนครจำปาศักดิ์ ขอทำบุญอยู่ 3 วัน เพื่อบูชาคุณขององค์พระอาจารย์เสาร์ อยู่ 3 วัน พอวันที่ 4 บรรดาพระเถระ ญาติโยมชาวอุบลฯ จึงได้มาอัญเชิญศพของพระอาจารย์เสาร์ไปวัดบูรพาราม จังหวัดอุบลฯ ปีที่พระอาจารย์เสาร์ มรณภาพคือ ปี พ.ศ. 2484 (วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2484 รวมอายุ 82 ปี 3 เดือน 1 วัน) ออกพรรษาแล้ว ปี พ.ศ. 2486 จึงได้จัดพิธีถวายเพลิงศพของพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล ในงานนี้ หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ได้มาเป็นประธาน แต่ผู้ดำเนินงานคือ พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม ในวันถวายเพลิงศพ นอกจากศพของพระอาจารย์เสาร์แล้ว ยังมีพระเถระผู้ใหญ่อีก 3 รูป ที่มีการฌาปนกิจในวันเดียวกัน คือ ท่านเจ้าคุณ พระศาสนดิลก (เสน ชิตเสโน), พระมหารัฐ รฏฺฐปาโล, พระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด นนฺตโร)

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสโส อ้วน)

จังหวัดอุบลราชธานีได้ชื่อว่าเป็นเมืองนักปราชญ์ ซึ่งเป็นนามขนานที่ชาวอุบลราชธานีมีความภาคภูมิใจมาก ความเป็นมาที่อุบลราชธานีได้ชื่อว่าเมืองนักปราชญ์ก็ด้วยคุณความดีของบรรพชนท่านหนึ่ง ซึ่งเป็นชาวอุบล ฯ มาแต่กำเนิด มีความขยันหมั่นเพียร รอบรู้สรรพวิชาทั้งปวง จนแต่งตำราไว้หลายประเภทเป็นที่รู้จักและนับถือทั่วไป ท่านผู้นี้คือ สมเด็จพระมหาวีรวงศ์

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ นามเดิม “อ้วน” นามสกุล “สนทวีสุข” เกิดเมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ.2410 ณ บ้านแคน ตำบลดอนมดแดง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี บิดาเป็นกรมการเมืองชื่อกลาง มารดาชื่อบุดสี

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ ท่านเคยเล่าชีวิตเมื่อเยาวัยให้มหาเชย จันสุตะ ฟังว่าเมื่อยังเด็กท่านชอบมีเพื่อน และเพื่อนฝูงทั้งหลายมักตั้งท่านให้เป็นหัวหน้า และเมื่อท่านทำหน้าที่เป็นหัวหน้าแล้ว เพื่อนฝูงจะเชื่อฟัง นับว่าท่านมีแววของความเป็นผู้นำมาแต่เยาวัยทีเดียว

บรรพชาอุปสมบท

สมเด็จ ฯ ได้บรรพชาเป็นสามเณรเมื่ออายุ 19 ปี ณ วัดทุ่งสว่าง อำเภอวารินชำราบใกล้กับบ้านเกิดของท่าน ภายหลังได้อุปสมบทที่วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) มีท่านเทวธัมมี (ม้าว) เป็นอุปัชฌาย์ ท่านโชติปาโล (ทา) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ สมเด็จ ฯ ได้ศึกษาพระปริยัติธรรม และเคร่งครัดต่ออุปัชฌาย์วัตรเป็นอย่างมาก หลังจากพระอุปัชฌาย์ท่านได้มรณภาพแล้ว (พ.ศ.2433) สมเด็จ ฯ ได้เข้าไปศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมกับเจ้าคุณอาจารย์ พระอุบาลี คุณูปมาจารย์ ที่กรุงเทพมหานคร เมื่อครั้งเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ยังเป็นพระครูวิจิตรธรรมภาณี ณ วัดพิชัยญาติการาม สำนักพระศาสนโศภณ

สมเด็จฯ เป็นนักเรียนมหามกุฏราชวิทยาลัย สาขาวัดพิชัยญาติการาม อันเป็นโรงเรียนที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระวชิรญาณ วโรรสทรงเริ่มตั้งและขยายสาขาออกไปตามวัดธรรมยุต ใน พ.ศ.2439 สมเด็จฯ ย้ายจากวัดพิชัยญาติการราม มาเรียนต่อที่วัดเทพศิรินทราวาสกับท่านอาจารย์อื่นอีก และสอบเปรียญตรีได้ พ.ศ. 2442ท่านสอบปริยัติธรรม สอบได้เปรียญโท

ตำแหน่งและสมณศักดิ์

1. ภัณฑารักษ์ วัดเทพศิรินทราวาส
2. ครูฝ่ายภาษาบาลีที่วัดสุปัฏนาราม เป็นครั้งแรกที่มีโรงเรียนเปิดสอนตามแบบมหามกุฏราชวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงมีพระภิกษุสามเณรตลอดใกล้ไกลอุตสาหะมาเล่าเรียน
3. พ.ศ. 2442 ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าคณะมณฑลอีสาน
4. พ.ศ. 2447 ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลอีสาน ต่อมาต้นรัชกาลที่ 6 ได้แยกมณฑลอีสานออกเป็น 2 มณฑลคือ มณฑลอุบลและมณฑลร้อยเอ็ด ท่านก็ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะว่าการทั้งสองมณฑล
5. พ.ศ. 2466 ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลอุดร
   ต้นรัชกาลที่ 7 ทางการได้รวมมณฑลอุบล , ร้อยเอ็ดและนครราชสีมา เป็นมณฑลนครราชสีมาท่านก็ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา

6. พ.ศ. 2485 ดำรงตำแหน่งสังฆนายกองค์แรกแห่งประเทศไทย ตามประกาศตั้งสังฆนายกลงวันที่ 29 พฤษภาคม 2485
7. สมเด็จ ฯ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ตามลำดับดังนี้
   - พ.ศ.2447 พระราชาคณะที่ พระสาสนดิลก
   - พ.ศ.2454 ทรงให้มีสมณศักดิ์เสมอชั้นราชในนามเดิม
   - พ.ศ.2455 พระราชมุนี
   - พ.ศ.2464 พระเทพเมธี
   - พ.ศ.2468 ชั้นเทพพิเศษที่ พระโพธิวงศาจารย์
   - พ.ศ.2472 พระธรรมปาโมกข์
   - พ.ศ.2475 ชั้นรองสมเด็จพระราชาคณะที่ พระพรหมมุนี
   - พ.ศ.2483 สมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระมหาวีรวงศ์

   การปกครองวัด
   - พ.ศ.2446 เจ้าอาวาสวัดสุปัฏนาราม อำเภอเมืองอุบลราชธานี (ต่อมาเป็นพระอารามหลวง)
   - พ.ศ.2470 เจ้าอาวาสวัดสุทธจินดา มณฑลนครราชสีมา
   - พ.ศ.2475 เจ้าอาวาสวัดบรมนิวาส กรุงเทพมหานคร
   - พ.ศ.2485 เจ้าอาวาสวัดพระศรีมหาธาตุ กรุงเทพมหานคร

   ตำแหน่งพิเศษ
   - แม่กองธรรมสนามมณฑลตลอดระยะที่ยังมิได้ยุบมณฑล
   - รองแม่กองธรรมสนามหลวง
   - กรรมการตรวจพระปริยัติธรรมสนามหลวง
   - กรรมการมหาเถระสมาคม
   - กรรมการมกุฏราชวิทยาลัย
   - กรรมการฝ่ายศึกษาประชาบาล เขตปทุมวัน
   - รองเจ้าคณะใหญ่ธรรมยุต
   - เจ้าคณะตรวจการภาค 3 , 4 , 5
   - องค์ประธานคณะวินัยธรรมชั้นฎีกาตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2484
   - สังฆนายกรูปแรกแห่งประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2484

การงานและการทำคุณประโยชน์

1. ตั้งโรงเรียนภาษาไทย – บาลี สมเด็จเป็นหัวหน้า หัวแรงของเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ในการเตรียมการตั้งโรงเรียนอบรมพระภิกษุสามเณร ครั้งแรกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสำเร็จ การดำเนินการสอน , การอบรมเป็นปึกแผ่นและขยายสาขาออกไปตามวัดต่าง ๆ ในภาคนี้
2. ที่ตั้งจังหวัดนครราชสีมา สมเด็จ ฯ ได้ตั้งโรงเรียนสอนบาลี – นักธรรม ที่วัดสุทธจินดาได้รวบรวมหนังสือเก่าแก่และโบราณวัตถุของชาวอีสานขึ้นไว้เป็นพิพิธภัณฑ์ (เช่นเดียวกับพิพิธภัณฑ์) ที่วัดสุปัฏนาราม จังหวัดอุบลราชธานี จนหอสมุดทางราชการได้เปิดเป็นสาขาหอสมุดแห่งชาติขึ้นที่วัดสุทธจินดา เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2478
3. ถาวรวัตถุและการก่อสร้าง

   3.1. สร้างอาคารเรียน “โรงเรียนอุบลวิทยาคม” ที่วัดสุปัฏนาราม จังหวัดอุบลราชธานี สำเร็จด้วยแรงงานของพระภิกษุสงฆ์ ได้รับเงินช่วยเหลือจากกระทรวงธรรมการ 800บาท สมเด็จ ฯ จัดหาเองทั้งสิ้น

   3.2. สร้างอาคารเรียน 2 ชั้น สำหรับนักธรรมคณะจังหวัดอุบลราชธานี

3.3. หล่อพระพุทธรูป " พระสัพพัญญูเจ้า" อันเป็นพระประธานในพระอุโบสถ วัดสุปัฏนาราม จังหวัดอุบลราชธานีปัจจุบัน

3.4. สร้างพระอุโบสถวัดสุปัฏนาราม จังหวัดอุบลราชธานี กว้าง 20 เมตร ยาว 34 เมตร สูง 22 เมตร ชั้นบนเป็นทรงไทย ชั้นกลางทรงเยอรมัน และชั้นล่างเป็นทรงขอมโบราณแบบนครวัต เริ่มสร้างตั้งแต่ พ.ศ.2460 สำเร็จใน พ.ศ.2473 สิ้นค่าก่อสร้าง 70,000 บาท งานสร้างพระอุโบสถหลังนี้เป็นงานใหญ่มาก สมเด็จต้องวางแผนงานตั้งโรงเรียนฝึกคนงานขึ้นถึง 4 ประเภท คือ โรงเลื่อยผลดี โรงสีอีสาน โรงงานชูชาติ (สอนวิชาคำนวณประดิษฐ์เครื่องเรียน) และโรงงานปั้นอิฐ

ด้านการนิพนธ์และคำสอน

4. สมเด็จได้นิพนธ์ความเรียง เป็นคำสอนประเภท ธรรมเทศนา , โอวาท , บทความ , สารคดี , คติพจน์เรื่องต่าง ๆ ไว้มากกว่า 46 เรื่อง นิพนธ์ทุกเรื่องเป็นที่นิยมและสนของประชาชนทุกระดับชั้น ขอยกตัวอย่างบทนิพนธ์ของสมเด็จบางเรื่องที่ดีเด่นจริง ๆ คือ
    - เรื่อง "เงินเดือน เงินดาว เงินดิน" ว่าด้วยการแนะนำคนให้รู้จักการครองตน ครองชีพ
    - เรื่อง "หลักชูชาติ" ว่าด้วยการเพาะปลูก , การช่าง , การซื้อขาย
    - เรื่อง "แว่นใจ" ว่าด้วยการหาทรัพย์ในดิน สินในน้ำ
    - เรื่อง "สอนหนุ่มน้อย" เป็นการตักเตือนเด็กให้เร่งศึกษาแต่เยาวัย
    - เรื่อง "สอนนายนาง" ว่าด้วยลูกอุปถัมภ์บำรุง พ่อ , แม่ และหน้าที่ของสามีภรรยา
    - เรื่อง "หลักครู" แนะวิธีการเป็นครูและการสอน และเรื่อง "โง่ไม่เป็น เป็นใหญ่ยาก" อันเป็นคติพจน์ของสมเด็จ
5. การสั่งสอนอบรมพุทธสานิกชน สมเด็จท่านได้เที่ยวเทศนา อบรมโปรดพุทธศาสนิกชน ทุก ๆ ภาค และให้คำขวัญ ซึ่ถือว่าเป็นการสร้างสรรค์ให้ชาวไทยสามัคคีกัน ไม่แบ่งแยกกัน พุทธศาสนิกชนถือเป็นอมตะคำขวัญ คือ

"ถิ่นไทยงาม"	ได้แก่ภาคเหนือ ของประเทศไทย
"ถิ่นไทยอุดม"	ได้แก่ภาคใต้ ของประเทศไทย
"ถิ่นไทยดี"	ได้แก่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทย
"ถิ่นจอมไทย"	ได้แก่ภาคกลาง

บทนิพนธ์ทุกเรื่องมอบให้เป็นลิขสิทธิ์ วัดบรมนิวาส , วัดพระศรีมหาธาตุ กรุงเทพมหานคร วัดสุทธจินดา จังหวัดนครราชสีมา และวัดสุปัฏนาราม จังหวัดอุบลราชธานี ผู้ประสงค์จะพิมพ์เผยแพร่ให้ติดต่อขออนุญาตได้จากเจ้าอาวาส

ปี พ.ศ.2485 ขณะสมเด็จดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสรูปแรกของวัดพระศรีมหาธาตุ กรุงเทพมหานคร คณะรัฐบาลได้อาราธนาท่านให้อัญเชิญพระบรมสาลีริกธาตุจากประเทศอินเดียมาประกอบพิธีบรรจุไว้ ณ พระเจดีย์ในวัดนี้ และได้นำต้นพระศรีมหาโพธิ์มาปลูกที่วัดนี้ด้วย ซึ่งต้นมหาโพธิ์พันธุ์นี้ ภายหลังได้แยกไปปลูกไว้ตามพระบรมธาตุเจดีย์ทั่วประเทศไทย เช่นที่นครปฐม นครศรีธรรมราช เชียงใหม่ และนครพนม

ท่านได้มรณภาพเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2499 ณ วัดบรมนิวาส โดยอาการสงบด้วยโรคชราสิริอายุได้ 89 ปี นับเป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ของวงการบริหารและการปกครอง คณะสงฆ์ และพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยเฉพาะชาวจังหวัดอุบลราชธานี

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันโท จันทร์ สุภสร)

เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ 20 มีนาคม 2399 ซึ่งตรงกับวันแรม 10 ค่ำ เดือน 4 ปีมะโรง ที่บ้านหนองไหล ต.หนองขอน อ.เมือง จ.อุบลราชธานี ท่านได้บรรพชาเป็นสามเณรในปี พ.ศ. 2412 ที่วัดบ้านหนองไหลบ้านเกิด จากนั้นได้เข้ามาศึกษาเล่าเรียนทีวัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) ในปี 2420 ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ โดยท่านเทวธมมี (ม้าว)เป็นพระอุปัชฌาย์ และในปีพ.ศ. 2422ได้เดินทางไปศึกษาในกรุงเทพมหานครอยู่และศึกษาพระปริยัติธรรมที่วัดเทพ ศิรินทราวาส

ต่อมาย้ายไปพำนักและศึกษาที่วัดบุปผารามสอบเปรียญธรรม 3 ประโยคได้ในปี พ.ศ. 2429 เมื่อกลับไปจำพรรษาที่วัดเทพศิรินทราวาสสอบเปรียญธรรม 4 ประโยคได้ในพ.ศ. 2437 ผลงานในด้านการศึกษา ท่านเป็นผู้วางรากฐานการศึกษา ภาษาไทย ภาษาบาลี ให้มีความมั่นคงเมื่อท่านกลับมาอยู่เมืองอุบลราชธานี วัดสุปัฏนารามในปีพ.ศ.2430 ริเริ่มจัดการศึกษาให้เป็นปึกแผ่น ได้ตั้งโรงเรียนบูรพาสยามเขต ที่เมืองนครจำปาศักดิ์ (สปป.ลาว) ตั้งโรงเรียนอุบลวิทยาคม ที่วัดสุปัฏนาราม ตั้งโรงเรียนอุดมวิทยากร ที่วัดในเมืองพนานิคม ผลการตั้งโรงเรียนทำให้การเรียนภาษาไทยและบาลีแพร่หลายมากยิ่งขึ้นเมื่อ ท่านกลับไปจำพรรษาที่กรุงเทพมหานคร ได้เป็นครูใหญ่สำนักเรียนวัดเทพศิรินทราวาส เป็นกรรมการสภามหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการการศึกษาภาคอีสาน ท่านได้จัดการศึกษาภาษาไทย และบาลีให้แพร่หลายไปทั่วภาคอีสาน ในด้านการปกครองท่านได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการบริหารคณะสงฆ์เป็น จำนวนมากเป็นต้นว่าเจ้าอาวาสวัดมหามาตยารามนครจำปาศักดิ์ เจ้าคณะสังฆปาโมกข์นครจำปาศักดิ์ เจ้าคณะมณฑลอีสาน เจ้าคณะมณฑลจันทบุรี เจ้าคณะมณฑลราชบุรี เจ้าคณะมณฑลกรุงเทพฯ เจ้าอาวาสวัดบรมนิวาส เป็นต้น คนอีสานและชาวอุบลราชธานีต่างภาคภูมิใจที่พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ เป็นผู้ส่งเสริมและวางระบบการศึกษาในภาคอีสานได้รับการยกย่องตลอดมาว่าเป็นจอมปราชญ์ของชาวอุบลราชธานี หรือเมืองอุบลเป็นเมืองแห่งนักปราชญ์ ท่านมรณภาพ วันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2475 สิริรวมอายุได้ 77 ปี

พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์

พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ (พระองค์เจ้าชายชุมพลสมโภช) เป็นพระราชโอรสองค์ที่ 17 ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นพระราชโอรสองค์ที่ 3 ในเจ้าจอมมารดาพึ่ง ประสูติเมื่อวันอังคารที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2400 มีพระชายา 5 องค์ ที่มีชื่อเสียง คือ หม่อมเจียงคำ และมีโอรสธิดาหลายองค์ เช่น หม่อมเจ้าชายอุปลีสาน ชุมพล หม่อมเจ้าชายกมลีสาน ชุมพล และหม่อมเจ้าหญิงบุญจิราธร

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาขึ้นเป็นกรมหมื่นสรรพสิทธิประสงค์ เมื่อปีระกา พ.ศ. 2428 ได้เลื่อนเป็นกรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ในปี 2443 เป็นพลตรีราชองค์รักษ์ เป็นข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑลลาวกาว (มณฑลอีสาน) ท้องที่จังหวัดอุบลราชธานี สุรินทร์ ศรีสะเกษ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ในปัจจุบัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2455 ได้รับการสถาปนาเป็นกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ และเสนาบดีที่ปรึกษาในปี 2456 สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2466 พระชันษา 65 ปี

พระกรณียกิจที่สำคัญ

1. ด้านการทหาร จัดตั้งกองทหารที่เมืองอุบลราชธานี พ.ศ. 2431 โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้มีสารตราตั้งกองทหารขึ้นที่เมืองอุบลราชธานีและนครจำปาศักดิ์เป็นครั้งแรก การเกณฑ์ทหารในท้องที่เมืองอุบลราชธานีมีเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2457 และต่อมารัฐบาลก็ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารได้ครบทุกมณฑลทั่วพระราชอาณาจักรในปี พ.ศ. 2499
2. ด้านการปกครอง ได้ทรงเปลี่ยนชื่อ เสิม เป็นแขวง ผู้ปกครองเสิมเรียก นายแขวง ทรงเพิ่มตำแหน่ง ตาแสง จ่าบ้าน จากเดิมตำแหน่งนี้มีผู้ปกครองเพียงคนเดียว ให้เพิ่มเป็น 3 คน ทั้งนี้ขึ้นกับขนาดของหมู่บ้าน หากเป็นหมู่บ้านใหญ่ให้ชื่อว่า นายตำบลบาล และเพิ่มกองปราบในส่วนภูมิภาคขึ้นอีก นอกจากนั้น ได้ทรงตั้งโรงเรียนฝึกหัดราชการ โดยเลือกเอาบุตรหลานข้าราชการจากหัวเมืองใหญ่มาอบรมให้มีความรู้ด้านการปกครอง การสอบสวนคดีแพ่ง อาญา การเขียนคำร้อง ตรวจสำเนาอรรถคดีความ แล้วให้รับราชการในท้องถิ่นของตนต่อไป
3. ด้านการคมนาคม ได้จัดตั้งโรงเรียนแผนที่ขึ้น สอนให้รู้จักการทำถนนหนทาง ทั้งถนนในเมืองอุบลราชธานีและนอกเมือง ออกสำรวจวางสายโทรเลขระหว่างหัวเมืองมณฑลจากอุบลราชธานีไปช่องเม็กและนครจำปาศักดิ์ เป็นต้น
4. การปราบกบฏผีบ้าผีบุญ เมื่อปี พ.ศ. 2442 มีผู้อวดอ้างเป็นผู้วิเศษปลุกปั่นให้ประชาชนกระด้างกระเดื่องต่อแผ่นดิน ซึ่งเรียก “ผีบ้าผีบุญ” เกิดความปั่นป่วนวุ่นวายในเขตการปกครองของมณฑลอีสาน

หลายเมือง เช่น อุบลราชธานี ศรีสะเกษ และยโสธร พระองค์ได้ดำเนินการปราบปรามจนสงบเรียบร้อย

5. การจัดตั้งกองตำรวจภูธร ได้ทรงขอจัดตั้งกองตำรวจภูธรขึ้น ในมณฑลอีสาน ประจำเมืองอุบล ราชธานี ณ บริเวณหนองสะพัง คือ บริเวณเหนือวัดป่าใหญ่ (วัดมหาวนาราม) ในปัจจุบัน
6. ด้านการศึกษา ในสมัยพระยาศรีสิงหเทพ (ทัด ไกรฤกษ์) เป็นข้าหลวงประจำเมืองอุบล ได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นใหม่ 2 แห่ง คือ โรงเรียนวาสิกสถานอุบล และโรงเรียนหญิง คือ โรงเรียนนารีนุกูล (โรงเรียนอนุบาล ฯ ในปัจจุบัน) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า โรงเรียนแม่หนู
7. การจัดที่ราชพัสดุ หลังจากพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ได้ทรงรับหม่อมเจียงคำมาเป็นชายาในปี พ.ศ. 2436 พระองค์ทรงมีรับสั่งต่อชายา หม่อมเจียงคำ , พระอุบลศักดิ์ประชาบาล (กุคำ สุวรรณกูฏ) อันเป็นญาติผู้ใหญ่ของชายาว่า ที่ดินทั้งหลายซึ่งทางราชการได้อาศัยอยู่ในขณะนี้นั้น พระยาศรีสิงหเทพ (ทัด ไกรฤกษ์) และพระยาภักดีณรงค์ (สิน ไกรฤกษ์) ข้าหลวงเมืองอุบลแจ้งว่าเป็นที่ดินมรดกตกทอดจากราชบุตรสุ่ยผู้เป็นบรรพบุรุษของคนเหล่านี้ ข้าหลวงได้อาศัยเป็นสำนักของทางราชการมาช้านาน แต่ยังไม่คิดค่าตอบแทนให้ จึงอยากให้ผู้เป็นเจ้าของที่ดินช่วยกันพิจารณาคิดค่าที่ดิน บุคคลคณะนี้จึงขอพระราชทานเวลาไปปรึกษาหมู่คณะญาติ ในที่สุดก็ตกลงกันว่าควรยกที่ดินให้เป็นสาธารณประโยชน์แก่แผ่นดินเพื่อเป็นอนุสรณ์สำหรับคนรุ่นหลังโดยไม่คิดค่าตอบแทนแต่อย่างใด
8. การพระศาสนา ทรงอุปถัมภ์กิจการพระศาสนา บูรณะปฏิสังขรณ์วัดขึ้นหลายแห่ง เช่น วัดเลียบ วัดสารพัดนึก และวัดบูรพาราม

หม่อมเจียงคำ ชุมพล ณ อยุธยา

หม่อมเจียงคำ ชุมพล ณ อยุธยา เกิดเมื่อ พ.ศ. 2422 ที่เมืองอุบลราชธานี เป็นธิดาคนที่ 9 ของท้าวสุรินทร์ ชมภู และนางดวงจันทร์ ได้เข้าพิธีบายศรีสู่ขวัญถวายตัวเป็นชายาของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์เมื่อเดือน มีนาคม ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2437) ได้ให้กำเนิดโอรส 2 องค์ คือ หม่อมเจ้าอุปลีสาน ชุมพล และหม่อมเจ้ากมลีสาน ชุมพล

หม่อมเจียงคำ ชุมพล ณ อยุธยา ได้มอบที่ดินอันเป็นมรดกตกทอดให้เป็นประโยชน์แก่แผ่นดินจำนวน 6 แปลง ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการที่สำคัญ ๆ คือ

1. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดอุบลราชธานี
2. เทศบาลเมืองอุบลราชธานี
3. ทุ่งศรีเมือง และโรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี
4. ศาลจังหวัดอุบลราชธานี
5. ที่ทำการอำเภอเมืองอุบลราชธานี
6. ศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี

นอกจากนี้ ยังมีที่ดินอีก 37 ไร่ที่ตกทอดมาเป็นมรดกของโอรสทั้ง 2 องค์ และได้มอบให้ทางราชการเมื่อ พ.ศ. 2475 ซึ่งปัจจุบันคือ โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ หม่อมเจียงคำ ชุมพล ณ อยุธยาได้ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2481 ด้วยโรคอัมพาต

พระประทุมวรราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง)

เจ้าเมืองอุบลราชธานีคนแรก เป็นบุตรของเจ้าพระตาและนางบุศดี เกิดเมื่อ พ.ศ. 2252 ณ นครเวียงจันทน์ ท่านเป็นหลานปู่เจ้าปางคำ ราชวงศ์เชียงรุ้ง ผู้สร้างเมืองหนองบัวลุ่มภู (จังหวัดหนองบัวลำภูในปัจจุบัน) หรือนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน

ในปี พ.ศ 2311 เจ้าพระตากับเจ้าพระวอ เกิดผิดใจกันกับพระเจ้าสิริบุญสารแห่งนครเวียงจันทน์ ฝ่ายเวียงจันทน์ได้ยกทัพมาตีเมืองหนองบัวลุ่มภู ต่อสู้กันอยู่ 3 ปี ฝ่ายเมืองหนองบัวลุ่มภูเห็นว่านานไปจะสู้ฝ่ายเวียงจันทน์ไม่ได้แน่จึงไปขอ กองทัพจากพม่าที่เชียงใหม่มา ช่วยรบ แต่กองทัพพม่าได้ยกมาสมทบกับกองทัพเวียงจันทน์ตีเมืองหนองบัวลุ่มภูแตก เจ้าพระตาตายในสนามรบ เจ้าพระวอกับเจ้าคำผงและพวกจึงต้องทิ้งเมืองหนี

ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ จนได้ไปอาศัยพระองค์เจ้าหลวงไชยกุมารแห่งนครจำปาศักดิ์ โดยตั้งค่ายอยู่บ้านดู่บ้านแก แขวงเมืองจำปาศักดิ์ พระเจ้าองค์หลวงไชยกุมารได้ขอเอาเจ้านางตุ่ย พระธิดาของเจ้าอุปราชธรรมเทโว ให้เป็นชายาของเจ้าคำผง และทรงแต่งตั้งให้เจ้าคำผงเป็นพระปทุมสุรราช ผู้ช่วยเจ้าพระวอ นายกองนอก ต่อมาพระปทุมสุรรราชจึงทรงขออพยพมาอยู่ดอนมดแดง

ต่อมาเมื่อพระเจ้าสิริบุญสารได้ทราบว่า เจ้าพระวอกับพวกมาตั้งอยู่ที่ค่ายบ้านดู่บ้านแกแขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ และเจ้าพระวอมีกำลังพลน้อย จึงให้พระยาสุโพยกทัพมาตีค่ายบ้านดู่บ้านแกแตก เจ้าพระวอตายในที่รบ พระปทุมสุรราช (เจ้าคำผง) เห็นว่าจะสู้กองทัพเวียงจันทน์ไม่ได้ จึงขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระเจ้ากรุงธนบุรี พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาจักรี และเจ้าพระยาสุรสีห์ ยกทัพมาช่วย เมื่อทราบสาเหตุจากพระปทุมสุรราชแล้ว จึงยกทัพตามตีทัพพระยาสุโพไปจนถึงเวียงจันทน์ ได้รบกันอยู่ 4 เดือน เวียงจันทน์จึงแตกเมื่อ พ.ศ. 2322 (สงครามครั้งนี้ส่งผลให้อาณาจักรล้านช้างทั้ง 3 แห่ง ตกเป็นประเทศราชของไทยสืบมา จนกระทั่งไทยเสียดินแดนเหล่านี้ให้แก่ฝรั่งเศสในสมัยรัชกาลที่ 5 ด้วย)

ในปี พ.ศ. 2319 เกิดน้ำท่วมใหญ่ที่ดอนมดแดง พระประทุมสุรราชจึงทรงพาไพร่พลอพยพหนีน้ำมาอยู่ที่ดอนริมห้วยแจระแม (อยู่เหนือตัวเมืองอุบลราชธานีปัจจุบันประมาณ 8 ก.ม.) เมื่อน้ำลดจึงย้ายไปที่ดงอู่ผึ้งริมแม่น้ำมูลเพื่อสร้างเมืองใหม่ เมื่อแล้วเสร็จจึงมีใบบอกลงไปกราบทูลพระเจ้ากรุงธนบุรีขอตั้งเป็นเมืองอุบล พระเจ้ากรุงธนบุรี ให้ตั้งเมืองตามที่ขอไป โปรดเกล้าฯ ให้พระปทุมสุรรราชเป็น “พระปทุมราชวงศา” เจ้าเมืองอุบลองค์แรก เมื่อ พ.ศ. 2321

ต่อมาเมื่อพระประทุมราชวงศาร่วมมือกับเจ้าฝ่ายหน้าผู้เป็นน้องชาย ซึ่งไปตั้งกองนอกเก็บส่วยอยู่ที่บ้านสิงห์ท่า (เมืองยโสธรในเวลาต่อมา) และกองทัพเมืองนครราชสีมาช่วยกันปราบกบฏอ้ายเชียงแก้วได้ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกจึงโปรดเกล้าฯ ให้พระประทุมราชวงศา เป็น **“พระประทุมวรราชสุริยวงศ์”** และเสริมนามเมืองอุบลขึ้นเป็น **“เมืองอุบลราชธานีศรีวนาไลประเทศราช”** ขึ้นตรงต่อกรุงเทพ เมื่อวันจันทร์ แรม 13 ค่ำ เดือน 8 จุลศักราช 1154 (พ.ศ. 2335) ส่วนเจ้าฝ่ายหน้าก็ได้รับการโปรดเกล้าฯ เป็นเจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์ มีบรรดาศักดิ์เป็นพระไชยราชสุริยวงษขัติยราช

พระประทุมวรราชสุริยวงศ์ครองเมืองอุบลราชธานีมาตั้งแต่ตั้งเมืองมาเป็นเวลา 17 ปี จนถึง พ.ศ. 2338 จึงถึงแก่พิราลัย สิริรวมอายุได้ 85 ปี มีการทำพิธีเผาพระศพด้วยเมรุนกสักกะไดลิงก์ที่ทุ่งศรีเมือง แล้วเก็บอัฐิบรรจุธาตุไว้ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองตรงบริเวณที่เป็นธนาคารออมสิน สาขาอุบลฯ ทุกวันนี้ ต่อมาภายหลังมีสร้างเรือนจำขึ้นในบริเวณนั้น จึงย้ายอัฐิไปไว้ที่วัดหลวง ปัจจุบันมีอนุสาวรีย์ของพระปทุมวรราชสุริยวงศ์ประดิษฐานอยู่ที่ริมทุ่งศรีเมือง กลางเมืองอุบลราชธานี

พระประทุมวรราชสุริยวงศ์เป็นต้นกำเนิดของสายสกุลต่าง ๆ ในเมืองอุบลราชธานีหลายสกุล เช่น

- ณ อุบล - สกุลนี้สืบเชื้อสายพระประทุมวรราชสุริยวงศ์ และเจ้าอุปราชธรรมเทโวแห่งนครจำปาสัก ทางฝ่ายพระมารดา สายอุปฮาด (สุดตา) และอุปฮาด (โท) ผู้ขอรับพระราชทานนามสกุลสายนี้คือ พระอุบลเดชประชารักษ์ (เสือ ณ อุบล) กรมการเมืองพิเศษเมืองอุบลราชธานีในสมัยรัชกาลที่ 5
- สุวรรณกูฏ - สกุลนี้สืบเชื้อสายผ่านทางพระพรหมราชวงศา (กุทอง สุวรรณกูฏ) เจ้าเมืองอุบลราชธานีลำดับที่ 3 บุตรของพระประทุมฯ ,พระบริคุฏคามเขต (โหง่นคำ สุวรรณกูฏ) เป็นผู้ขอรับพระราชทานนามสกุล
- สิงหัษฐิต - สายนี้สืบเชื้อสายมาจากพระเกษโกมลสิงห์ขัตติยะ หลานของพระพรหมราชวงศา (กุทอง สุวรรณกูฏ) เจ้าเมืองอุบลราชธานีคนที่ 3 ผู้ขอรับพระราชทานนามสกุล คือ พระวิภาคย์พจนกิจ (หนูเล็ก สิงหัษฐิต - บิดาของเติม วิภาคย์พจนกิจ ผู้เขียนหนังสือ ประวัติศาสตร์อีสาน)
- ทองพิทักษ์ - สกุลนี้สืบเชื้อสายผ่านทางอุปฮาด (สุดตา) พี่ชายของพระพรหมราชวงศา (กุทอง สุวรรณกูฏ) บุตรของพระประทุมฯ ท้าวไกรยราช (พู) บุตรของอุปฮาด (สุดตา) เป็นผู้ขอรับพระราชทานนามสกุล
- อมรดลใจ - สกุลนี้สืบเชื้อสายผ่านทางพระอมรดลใจ (ท้าวสุริยวงศ์ อ้ม) เจ้าเมืองตระการพืชผลคนแรก ท่านนี้เป็นบุตรพระพรหมราชวงศา (กุทอง สุวรรณกูฏ) เจ้าเมืองอุบลราชธานีคนที่ 3 และเป็นเขยเจ้า

ครองนครจำปาสัก

- โทนุบล - สกุลนี้สืบเชื้อสายผ่านทางเจ้าเมืองมหาชนะชัย (คำพูน สุวรรณกูฏ) ผู้ซึ่งเป็นบุตรของพระพรหมราชวงศา (กุทอง สุวรรณกูฏ) เจ้าเมืองอุบลราชธานีคนที่ 3 โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามท้าวคำพูนว่า "พระเรืองชัยชนะ" เมืองมหาชนะชัยขึ้นตรงต่อเมืองอุบลราชธานี โดยต่อมาภายหลังเมืองมหาชนะชัยได้ถูกลดฐานะเป็นอำเภอภายใต้เมืองอุบลราชธานี โดยหลวงวัฒนวงศ์ โทนุบล (โทน สุวรรณกูฏ) ผู้เป็นหลานของพระเรืองชัยชนะ เป็นนายอำเภอคนแรก

Appendix B: Semi-structured guideline for focus group

Semi-structured guideline for focus group
of Physical master plan development of Banchamaharat ancient building site
1 August 2011 at Bachama Maharat ancient building

พยายามชี้ให้เห็นว่าอาคารหลังนี้เป็นของชาวอุบลทุกคนและจำเป็นที่จะต้องให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่โดยรอบ ครั้งนี้เป็นหนึ่งในการจัดเสวนากลุ่มเพื่อระดมความคิด

1. อดีต: เพื่อสร้างบรรยากาศเป็นกันเองโดยดึงความรู้สึกร่วมในวันวานและใช้เป็นโอกาสเก็บข้อมูลจากการบอกเล่าของผู้เข้าร่วม

1.1. ความรู้สึกที่มีและภาพที่ระลึกได้ในช่วงเวลาที่ใช้อาคารและบริเวณโดยรอบอาคารหลังนี้

1.2. สิ่งที่น่าจะเป็นจุดที่สำคัญที่ยังอยู่ในใจจนทุกวันนี้

2. ปัจจุบัน: เพื่อสร้างความตระหนักถึงการคุกคามของการใช้พื้นที่ในปัจจุบันที่กระทบต่ออาคารที่เป็นสมบัติของคนอุบลและชาติไทยหลังนี้

2.1. ความคิดเห็นต่อสภาพพื้นที่ในปัจจุบันในขณะที่ไม่ได้ใช้จัดงานใด ๆ

2.2 ความคิดเห็นต่อรูปแบบการใช้พื้นที่นี้ในปัจจุบัน

3. อนาคต: เพื่อเก็บข้อมูลความคิดเห็นต่าง ๆ สำหรับการพัฒนาผังแม่บท

3.1. ในฐานะคนอุบลคนหนึ่ง คิดว่าพื้นที่ตรงนี้น่าจะใช้ทำประโยชน์อะไรให้เหมาะสมกับความสำคัญของตัวอาคารและตำแหน่งของพื้นที่ที่อยู่ในศูนย์กลางจังหวัด

3.2. และจินตนาการภาพของพื้นที่ที่มองเห็นในอนาคตเป็นอย่างไร

Appendix C: List of focus group participants and conclusion

Project: การพัฒนาแผนแม่บทภูมิสถาปัตยกรรมของอาคารโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช (เก่า) เพื่อใช้เป็นศูนย์องค์ความรู้ของจังหวัดอุบลราชธานี

Activity: การเสวนากลุ่ม

Place: โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช หลังที่ 2

Date: 1 ส.ค.2554

Time: 09.30 - 12.00 น.

Participants:

1.ศ.ดร.ประกอบ วิโรจนกูฏ

2.ดร.บุญเพ็ง สืบภา สนง.ทางหลวงชนบทจังหวัดอุบลราชธานี

3.พ.อ.อรรถ สิงหัตถิต มณฑลทหารบกที่ 22

4.พ.อ.พูลศักดิ์ สมบูรณ์ มณฑลทหารบกที่ 22

5.ผ.อ.ทองสุข อุพันทา อดีตผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาที่ดินเขต 4

6.อ.นพภา พันธ์เพ็ง วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุบลราชธานี

7.นายวีระชัย มะลิวรรณ สำนักงานอัยการคดี ศาลแขวงอุบลราชธานี

8.ผ.อ.นิคม ทองพิทักษ์ อดีตผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดอุบลราชธานี

9.ผ.อ.สมพงษ์ โลมรัตน์ อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช

10.อ.ณพงษ์ อินชู รองผู้อำนวยการโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช

11.อ.วิไลวรรณ คล้ายแก้ว ฝ่ายมวลชนสัมพันธ์โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช

12.คุณพิราววรรณ เรียนวิริยะกิจ ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัว

13.พ.ท.วุฒินันท์ แทน พ.อ.เวิน จำปาสา กอ.รมน.จังหวัดอุบลราชธานี

14. วรงค์ นัยวินิจ

15. ภาคภูมิ สืบนุการณ์

16. รักเกียรติ แสนประเสริฐ

17. ทวีศักด์ วิยะชัย

ข้อสรุปที่ได้

- ต้องการให้สถานที่แห่งนี้เป็น สมบัติสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามาใช้ประโยชน์
- ไม่น่าจะใช้คำว่า เบ็ญจะมะมหาราชเก่า เพราะเป็นคำศักดิ์สิทธิ์ สถานที่แห่งนี้ น่าจะทำเป็นตัวอย่างให้โรงเรียนเบ็ญจะมะ อื่นๆทั่วประเทศ <u>โรงเรียนสอนให้รักสถาบัน</u>
- พิพิธภัณฑ์ มีการจัด ให้ชวนมอง ในแง่ของความประทับใจ มาออกแบบภายในและภายนอกให้สอดคล้องกัน และการใช้ประโยชน์สาธารณะ ภายในสะท้อนวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ หอเกียรติยศ ของอุบลราชธานี (ต่างประเทศ ปรับเป็นห้องสมุด ของเมือง) เช่น เครื่องมือหาปลา จับสัตว์น้ำ
- พิพิธภัณฑ์มีชีวิต ภายใน มีห้องประชุม ห้องนิทรรศการ ศิลปวัฒนธรรม ผลงานของนักเรียนประชาชน เช่นจังหวัดน่าน สระแก้ว มีการถ่ายภาพ มุมต่าง ๆของ จังหวัด แล้วมาจัดงานแสดง
- ในอาคารจัดเป็นนิทรรศการ คล้าย นิทรรศน์รัตนโกสินทร์ และสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (มิวเซียมสยาม) พิพิธภัณฑ์เมือง มีการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ ข้อมูล 25 อำเภอ
- เป็นสถานที่ชุมนุมหรือลานโสเหล่ <u>แต่ไม่ใช่ที่ชุมนุมการเมือง</u>
- มีต้นไทร ซึ่งเป็นไม้เดิมที่มีมากับโรงเรียน
- มีแนวต้นสนทะเล 2 ข้างของถนน (อาจปรับเป็นสนประดิพัทธ์)เพราะสวยงามกว่า

- ปลูกต้นไม้ตามแนวรั้ว ตัดแต่งให้ไม่สูงมากนัก และจอดรถ ระหว่างต้นไม้ ต้นไม้มีดอกตามฤดูกาล ต่างๆ เช่น คูณ อินทนิล ทองกวาว
- ไม่ต้องการให้เป็นรูปแบบสวนสาธารณะ สามารถจัดงานได้ด้วย มีการใช้ประโยชน์คล้ายกับสนามหลวง มีต้นไม้รอบนอก หรือให้ใช้ต้นเดิมแต่มีการตัดแต่งให้สวยงาม จัดแข่งกีฬา พื้นเมืองได้
- การใช้ประโยชน์ คล้ายสนามหลวง ลานพระบรมรูป รัชกาลที่ 5 ให้หาวัสดุที่ลดความร้อนลง
- มีลานจอดรถ รองรับ กรณีมีผู้เข้ามาเยี่ยมชม โดยมีที่จอดรถบัส 5-10 คัน ถ้ามากกว่านี้ส่งผู้โดยสารลงก่อน นำไปจอดที่อื่น เมื่อเสร็จภารกิจค่อยกลับมารับ
- ลานจอดรถอาจเป็นแบบ Block green
- การปลูกต้นไม้น่าจะหาเอกลักษณ์หรือสัญลักษณ์ มีมองเห็นจากด้านบน เช่น สวนมิ่งเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ มองจากด้านบนจะมองเห็นกลุ่มต้นไม้ เป็นเลข ๙
- อนุรักษ์อาคารเดิม แต่เพิ่มเติมภายนอก เช่น รั้วหรือกำแพงรอบๆอาคาร(เดิมเป็นแบบโคโลเนียล ช่างญวนเป็นคนสร้าง) ควรหาแบบในสมัยที่ใกล้เคียงกัน (รัชกาล ที่ 5) แต่ปรับวัสดุที่หาได้ง่ายในปัจจุบัน ซึ่งแข็งแรงสวยงามกว่า หาพันธุ์พืชเก่าๆ มาปลูกเสริม
- ไม่มีรั้ว แต่ให้มีขอบเขต หรือเป็นรั้วแต่ถอดประกอบได้ เมื่อมีการจัดงาน
- สายไฟฟ้าที่จะเข้ามาในอาคาร ควรฝังดิน
- คงเหลือ การใช้ประโยชน์ในการจัดงานประจำปี เช่น งานเข้าพรรษา แห่เทียน ปีใหม่ งานวันปิยะมหาราช เพราะอยู่ใจกลางเมืองการสัญจรสะดวก
- งาน OTOP ควรให้มีน้อยลงและค่อยๆ เลิก
- มองอาคารที่จะได้รับในอนาคต
- ลูกค้าคนสำคัญ คนสูงอายุ นักเรียน นักท่องเที่ยว
- การใช้ประโยชน์ของนักเรียนอาจกำหนดในหลักสูตร ให้นักเรียนโรงเรียนต่างๆ เข้ามาเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์
- กรณี โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช มีกำหนดวันเข้ามาร่วมกิจกรรมในสถานที่แห่งนี้ 1 วัน คล้าย ม.เชียงใหม่ มีประเพณีลูกช้างขึ้นดอย
- ส่วนราชการที่อยู่รอบๆ มีการใช้ประโยชน์
- เวทีเด็ก ออกแบบเมืองอุบลราชธานีในอนาคต แล้วมาจัดแสดง
- ระหว่างรอการปรับปรุงควรมีกิจกรรม Mobile exhibition unit มีกิจกรรม ตลอด 12 เดือน สอดคล้อง กับฮีต 12 ครอง 14 จัดทุกวันเสาร์ สัปดาห์ที่ 4 ของทุกเดือน
- ประติมากรรม หาข้อมูลและแบบ แล้วมานำเสนอ เช่น เทียน
- หาข้อมูล ทำแผน -> รายงานจังหวัด -> จังหวัดเสนอต่อผังเมือง